

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

REDACTIE-ADRES: Peperstraat 26, Purmerend.

Oppericht 1 Januari 1881

Bestuur van de Vereniging tegen Kwakzalverij: Dr H. H. Funke, *Arts te Amsterdam, voorzitter*; Mr M. D. K. S. van Lier, *Oud-Vice-President van de Rechtbank te Amsterdam, Vice-voorzitter*; Mevr. A. Burbach-v. d. Woord, *Westlandgr. 129, Amsterdam, secretaresse*; Mr G. van Itallie, *Rechter te Dordrecht, penningmeester*; F. C. Reijers, *Apotheker te Purmerend, redacteur*; mej. E. H. Hengeveld, *Arts te Zwolle*; Mr P. Frima, *Directeur Rijksschool voor Politie-ambtenaren te Hilversum*; Mr J. Moolenburgh, *Kantonrechter te Middelburg*; E. Mijnaerends, *Tandarts te Amsterdam*; Mr. J. Remmelink, *Ambtenaar van het Openbaar Ministerie te Dordrecht*; Mr C. G. M. van Nijnatten te Voorburg; Dr H. C. Helleman, *Apotheker te Dordrecht*

Lidmaatschap van de Vereniging ... f 5,—,
voor studenten en verpleegsters ..... f 2,50
Adres voor het opgeven van leden en
abonné's: Mevr. A. Burbach-v. d. Woord,
Westlandgr. 129 te Amsterdam.
Postgiro van de Ver. 32237 te Amsterdam —
Gem. Giro K 1672

KONINKLIJKE DRUKKERIJEN
LANKHOUT-IMMIG N.V.
Den Haag — Uitgeefster

Abonnement per jaar franco per post bij
vooruitbetaling f 5.—, voor studenten en
verpleegsters ..... f 2,50
Administratie Maandblad:
Mevr. A. Burbach-v. d. Woord,
Westlandgracht 129 — Amsterdam-W.

Doel: bestrijding der Kwakzalverij op geneeskundig, pharmaceutisch
en aanverwant gebied!

Mag iedereen Hoofdpijn poeders maken?

OFFICIËEL

„Spécialité's" die veel beloven en weinig geven

Nieuwe leden

door Mr E. Elias

- A. H. G. Smit, arts te Maasdijk;
- W. Teengs, arts te Amsterdam;
- C. F. Brenkman, arts te Bunnik (U.);
- D. Zanen van Wijnen, te Gouda;
- „Het Ivoren Kruis", Ned. Vereniging voor Mond- en Tandhygiëne, te Rotterdam;
- Nederl. Vereniging van Dermatologen, te Amsterdam-Z.;
- Ned. Centr. Vereniging tot Bestrijding der Tuberculose, te Den Haag;
- Alg. Apothekers-Assistenten Bond, Afd. Utrecht, te Utrecht;
- M. J. Top, apotheker te Nunspeet;
- J. Hannink, apotheker te Zwolle.

(Uit: „Elsevier" 17.11.'51)

Wanneer een stratenmaker genoeg van het stratenmaken heeft en een schuurtje huurt en daar „Pharmaceutische Fabriek" op schildert en gewoon meel in papiertjes pakt en die papiertjes in doosjes doet en die doosjes keurig sluit en er *Hoofdpijnpoeders* op zet, dan kan niemand — de wet niet en de rechter niet — daar iets aan doen in Nederland.

de vakwereld „spécialité's" genoemd worden, niet. Deze wet houdt zich alleen met geneesmiddelen bezig. Spécialité's zijn geen geneesmiddelen. En dus vallen zij niet onder de bepalingen van de Wet op de Artsenijbereidkunde. Want volgens die wet is *geneesmiddel* datgene wat bereid is door de *apotheker*. Wat bereid is door iemand die geen apotheker is, is (wettelijk) derhalve géén geneesmiddel en valt (nogmaals) niet onder die Wet van 1865, die nog immer van kracht is.

Wanneer een bankier genoeg krijgt van het bankieren en hij gaat suikerklontjes in doosjes pakken en hij zet er *Vermageringstabletten* op, dan kan hij dat, ongestraft, rustig doen.

Zo kunt ge „hormooncrèmes" voor uw gelaat kopen, mevrouw, waar geen hormoonpreparaat in te vinden is.

Wanneer een gewetenloos heer tabletjes van krijt laat slaan en deze verpakt en ze vervolgens in de handel brengt als hormoonpreparaat, geen wet en geen mens die zich daar tegen kunnen verzetten.

Zo kunt ge „vitamine-preparaat" voor uw kracht kopen, waarde heer, zonder één vitamine.

Niets aan te doen.

Vergeefse moeite

Wanneer een man, die nooit iets met pharmacie te maken heeft gehad pepermuntjes verpakt in omloop brengt als vitaminetabletten, bevattende vitamine A, B, C en het gehele alfabet — *niets* tegen te doen.

Misschien wilt ge opwerpen, dat er dan tenminste toch een *Warenwet* is? Vergeefse moeite.

Inderdaad: de *Warenwet* beschermt u tegen velerlei ondeugdelijkheid.

Weet ge, alles wat *genoemd* wordt in de *Warenwet* valt onder de beschermende werking van die wet.

Want de Wet op de Artsenijbereidkunde dateert van het jaar 1865 en toen bestonden deze verpakte dingen, die in

In die *Warenwet* worden vele zaken

In de gecombineerde nummers van Februari en Maart zullen de volledige teksten worden opgenomen van de redevoeringen, die gehouden werden op 14 December 1951 in de Aula van de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam, waar in een openbare vergadering het 70-jarig bestaan van de Vereniging werd herdacht.

Red.

genoemd. Er is een *Margarine-Besluit*, en een *Kaas-Besluit*; een *Azijn-Besluit* en een *Consumptie-Ijs-Besluit*. Er is zelfs een *Behangsel-Besluit*, dat verhindert dat er arsenicum in uw behangsel zit.

Maar er is géén *Spécialité-Besluit*. Het woord *Spécialité* komt in de hele wet — in welke dan ook — niet vóór.

Gij wordt dus ten opzichte van de

spécialité's op geen enkele wijze beschermd. Men kan u op de verpakking van alle verpakte „geneesmiddelen” alles wijsmaken, mits het gebruik van de verpakte waar u geen schade doet.

Want in *dat* geval, en in *dat* geval alléén, hebt ge bescherming van de Wet: van de doodgewone *Strafwet* dan, die in welke schadeberokkening dan ook, uiteraard voorziet.

Te kwader trouw zijnde spécialité-fabrikanten kunnen bedriegelijke dingen beloven; zij zullen wel zo verstandig zijn te zorgen dat wat gij koopt, zo het al niet doet wat het belóóft te doen, in elk geval niet *schadelijk* is, al nemen ze u wel, straffeloos, zéér in de maling en laten zij u betalen voor iets, dat niet is wat het zegt te zijn.

Ge begrijpt óók, dat wat hier staat niet geldt voor fabrikanten die *inderdaad* hun beloften-op-de-verpakking-gedaan gestand doen. Er zijn tal van spécialité's die precies bevatten dat zij *zeggen* te bevatten. De lieden op dit terrein die er leugenachtige praktijken op na houden, zijn in de minderheid. Ge moet dit vooral goed weten.

Geruststellende keerzijden

Denkt niet dat dit alles een sensationele ontdekking is: deze materie is zo oud als het ogenblik waarop de eerste spécialité te koop was. Voor mensen-van-het-vak, artsen, apothekers, groothandelaren in pharmaceutische artikelen, is het een langbestaande situatie, een vakmatige gemeenplaats.

Men wijst in die kring op geruststellende keerzijden van deze medaille.

Men vertelt u dat ongetwijfeld de meeste spécialité's wél beantwoorden aan wat zij zeggen te zijn en dat het grootste deel der fabrikanten zeker te goeder trouw en betrouwbaar is.

Men zegt u dat er een zekere automatische rechtvaardigheid heerst: artikelen die niet die werking hebben die zij voorspiegelen te hebben, geraken vanzelf uit de markt. Men wijst óók op de „Groothandelsconventie” waarbij de pharmaceutische groothandel bepaalde fabriekjes *niet* erkent en daarvan derhalve ook niets betreft. En dat deze Groothandel als eis gesteld heeft dat de fabriek althans enigerlei verbinding heeft met een apotheker. Al is dit laatste nog geen voldongen zaak. En al ontbeert de Groothandelsconventie een wettelijke basis.

In dit alles zit een remmende werking op uitwassen. Doch deze remmende werking is — bij afwezigheid van een wettelijke basis — te zwak.

Doch al is dit alles voor direct belanghebbenden oude kost, vragen her en der aan „het publiek” brachten ons de stellige overtuiging dat dit publiek, in ál zijn lagen, in de stellige overtuiging verkeert, dat „ergens” een garantie aanwezig is, dat het op de verpakking van zijn spécialité's vermelde ook inder-

daad en in feite aanwezig is. Het feit dat deze garantie er *niet* is, was voor *allen* die wij ernaar vroegen een ongedacht en onverwacht feit.

Geen bemoeiing

Er is een Pharmaceutische Inspectie, een overheidsinstelling die haar bevoegdheden ontleent aan die befaamde wet van 1865.

Haar bemoeiingen strekken zich uit over alles wat de *apotheker* bereidt. *Met de spécialité heeft zij geen enkele bemoeiing.*

Er is ook een afspraak tussen de Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter Bevordering der Pharmacie en de bona fide groothandel, dat sterk-werkende geneesmiddelen (de zogenaamde U (uitsluitend) A (pothekers) Artikelen) uitsluitend aan apothekers worden geleverd (Pyramidon, Veronal, Luminal en dergelijke).

Er is dan nog de zéér strenge Wet op Verdovende Middelen, die de enige wet is die aan de spécialité raken kan: spécialité's mogen geen verdovende middelen bevatten.

Dit is alles.

En dit alles verhindert dus niet dat die stratenmaker en die bankier-die-er genoeg-van-krijgen u verpakt krijgt als hoofdpijnpoeder en verpakt meel als vermageringsmiddel kunnen verkopen en verpakte hormoonpreparaten en vitaminetabletten zonder hormoon en zonder vitamine in de handel kunnen brengen, zonder dat iets of iemand dat kan verhinderen.

Jaarverslag over 1950

Op 1 Jan. 1950 was het ledental 645, waarvan 268 artsen en 165 apothekers. Bovendien had het maandblad nog 49 betalende abonné's, het laatste aantal is in 1950 niet gewijzigd, het aantal leden werd met 6 vermeerderd.

De pas weer tot actie gekomen vereniging had het moeilijk, zal in de komende jaren beslist meer kracht moeten ontwikkelen om de strijd tegen de kwakzalverij meer effectief te maken. Daartoe is in de allereerste plaats nodig groei van het ledental. Ieder lid heeft de zedelijke plicht hieraan mede te werken. Alleen als de inkomsten toenemen zal ook met meer kracht gewerkt kunnen worden.

Het maandblad, dat in 1949 weer kon verschijnen is ook in 1950 behoorlijk voor de dag gekomen, zij het ook, dat enige malen over 2 maanden slechts één maandblad kon uitkomen. Het maandblad werd gratis toegezonden aan diverse tijdschriften, leeszalen, ambtenaren en vele particulieren, opdat de inhoud ervan ook anderen dan de leden zou bereiken. In de maandbladen

vinden we talloze beschouwingen over geneesmiddelen, kruiden, kruidenhuizen, magnetiseurs, ogenkijkers en bovendien vele verslagen over rechtzaken. Het is noodzakelijk, dat het maandblad in de komende jaren meer regelmatig zal verschijnen, ook dat meer gratis-exemplaren worden rondgezonden en dat het in omvang zal toenemen. Het is nog lang niet op het peil dat de gebroeders Bruinsma, de oprichters van onze vereniging en de eerste redacteuren van ons maandblad, wisten te bereiken.

De secretaris

Dr H. H. FUNKE

Kort verslag

van de

Algemene Jaarvergadering

gehouden op 15 Dec. 1951 om 4 uur in de Aula van de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam.

In verband met de ontzettend lage temperatuur in de Aula wordt de vergadering belegd in Hotel Polen.

De notulen van de laatste ledenvergadering op 17 Maart 1951 worden goedgekeurd en getekend.

Voor Jaarverslag en Financieel Overzicht wordt verwezen naar elders in dit blad.

Bestuursverkiezing:

Aan de beurt van aftreden zijn H.H. Ter Wee, Mijnaerends en Frima. De eerste stelt zich niet herkiesbaar. De H.H. Mijnaerends en Frima worden bij acclamatie herkozen.

In plaats van de heer Ter Wee wordt gekozen de heer Mr J. R Emmelink, die tevens zal worden gevraagd het penningmeesterschap over te nemen van de Heer Mr G. van Itallie, die wegens gezondheidsredenen hiervoor moest bedanken. Bovendien wordt op de 12e bestuursplaats gekozen Mr C. G. M. v. Nijnatten in de hoop, dat hij deze benoeming zal aanvaarden.

De voorzitter schildert de grote verdiensten van de heer Ter Wee en memoreert, dat deze in 1936 secretaris-penningmeester werd, in 1940 tevens redacteur, welk redacteurschap wegens het niet meer verschijnen van 't maandblad in 1942 beëindigd werd. In 1946 treedt hij af als secretaris-penningmeester, de heer Reijers volgt hem op, hij blijft echter in wezen nog penningmeester tot de heer van Itallie die taak van hem overneemt. Men is hem grote dank verschuldigd voor het vele werk dat hij verzet heeft voor de vereniging.

Ook de heer van Itallie komt een woord van dank toe voor het werk, dat hij ondanks zijn eigen vele arbeid, voor onze vereniging gedaan heeft. Hij wenst hem een volledig herstel toe.

Daarna volgt een bespreking van de

REKENING EN VERANTWOORDING OVER HET JAAR 1950

Contributies en bijdragen van de Maatschappijen, hun afdelingen en Departementen	f 3.871,09	Uitgave en verzending van het Orgaan der Vereniging	f 2.162,06
Abonnementen	„ 82,90	Honorarium maandblad	„ 417,80
Intrest van Spaarbanken	„ 132,14	Vergaderings- en reisgelden	„ 107,39
		Diverse onkosten	„ 50,51
		Sociale lasten	„ 4,50
		Batig saldo over 1950	„ 1.343,87
	<u>f 4.086,13</u>		<u>f 4.086,13</u>

Stand der Kasmiddelen op 31 Dec. 1950:

Rijkspostspaarbank	f 138,88
Spaarbank van Amsterdam	„ 5.073,99
Postgiro	„ 143,64
Gemeentegiro Amsterdam	„ 21,93
	<u>f 5.378,44</u>

Nog te ontvangen:

Contributies	f 3.237,05
Abonnementen	„ 20,40
	<u>„ 3.257,45</u>
	<u>f 8.635,89</u>

Nog te betalen:

Maandblad nummers 7, 8 en 9	f 878,23
Honorarium redacteur maandblad 2e halfjaar 1950	„ 200,—
Vergaderings- en reiskosten	„ 104,11
Diverse onkosten	„ 17,85
	<u>f 1.200,19</u>
	<u>f 7.435,70</u>

Vooruitontvangen:

Contributies 1951	f 57,—
Abonnementen 1951	„ 5,—
	<u>f 62,—</u>
	<u>f 7.373,70</u>

Nadelig saldo van het kleine kasboek	„ 26,29
	<u>f 7.347,41</u>

Voordelig saldo op 31 December 1949	f 6.003,54
Batig saldo over het jaar 1950	„ 1.343,87

Saldo op 31 December 1950 . . . . . f 7.347,41

Toelichting:

De op 31 December 1950 van de spaarbanken te vorderen intrest is begrepen in de respectievelijke saldi van de Spaarbanken.

In 1950 zijn de voor het incasseren der contributies gemaakte kosten in mindering geboekt op de rekening „contributies”, zodat in 1950 de rekening „onkosten contributie-inning” niet meer voorkomt.

De op 31 December 1950 als te vorderen opgenomen contributies en abonnementen zijn in 1951 verantwoord.

middelen, die tot het bereiken van het doel van de Vereniging kunnen bijdragen. Hierbij wordt voor alles gewezen op het gebrek aan geld om tot ont-plooiing te komen. Sterk voelt men de behoefte aan een eigen bureau, een propagandist, een journalist, een rechercheur e.a.

De secretaresse
A. BURBACH-v. d. WOORD

Gezondheid is de grootste schat

(Uit: „De Radiobode” 9.12.'51)

Ondanks de geweldige vooruitgang van de geneeskundige wetenschap zijn er nog steeds personen, die zich van de officiële geneeskunde afwenden en hulp zoeken bij en verwachten van onbevoegden, die door allerlei meer of minder geheimzinnige methoden trachten te

suggereren, dat zij over bijzondere gaven beschikken om de lijdende mensheid te helpen.

Het geheimzinnige in hun gedragingen is de grote aantrekkingskracht voor het publiek, dat, onnadenkend, bij deze onbevoegden hulp zoekt.

Natuurlijk doet zich de vraag voor of men dit veilig kan doen zonder de kans te lopen schade te berokkenen aan

zijn gezondheid, zonder dus de kans te lopen, dat men speelt met zijn leven.

Donderdagavond a.s. om 8.05 hopen wij door middel van een vraaggesprek

onze luisteraars op deze vraag het antwoord te geven en ze in te lichten omtrent de eventuele gevaren, die hier dreigen.

DE WERELD WIL BEDROGEN ZIJN

„Hopeloze ziekte” lokt patiënten naar kwakzalvers

(Uit: „Trouw” 7.12.'51)

Mijnheer Jansen heeft sinds jaren een stekende pijn in zijn heup. Zijn huisdokter staat voor raadsels, geen enkele diagnose bleek de juiste en omdat zijn patiënt een knagende angst heeft, dat het de kanker is, waaraan zijn moeder en grootmoeder ook overleden zijn, heeft hij mijnheer Jansen naar zo ongeveer alle specialisten gestuurd, die de dokter verantwoord achtte. En alle overige specialisten heeft mijnheer Jansen op eigen initiatief afgelopen. Hij werd bestraald en hield rust, kreeg drankjes en tabletten, doch de pijn in zijn heup bleef. Een hopeloos geval.

En zo zijn er duizenden hopeloze gevallen in ons land. Ziekteverschijnselen, die de medici voor raadselen doen staan en hun steeds weer het besef bijbrengen welke geweldige gebieden nog ontwikkeld en verkend moeten worden door de medische wetenschap. De hopeloze gevallen bezorgen de doktoren grijze haren en zij herinneren er voortdurend aan hoe machteloos de wetenschap ondanks alle vorderingen vaak nog staat.

Doch daarmee is mijnheer Jansen zijn pijn en..... zijn angst niet kwijt. En het is vooral die angst, die hem ten slotte in de armen drijft van de horde der kwakzalvers. Een beroep, dat bijna even oud is als dat van geneesheer en dank zij die vele hopeloze gevallen vaak oneindig winstgevender en ook nog dankbaarder.

Want mijnheer Jansen kwam eerst bij een gladder handelsreiziger, die hem onverbloemd de waarheid zei: hij had kanker. Maar als hij van hem een wollen radiumdoek van veertig gulden kocht, ging de ongeneeslijke ziekte onherroepelijk over. Drie maanden droeg mijnheer Jansen de radiumdoek en de pijn bleef. Hij gooide het ding weg en schaamde zich zo, dat hij zich had laten beetnemen, dat hij het niemand durfde vertellen. Stel je voor, hij naar een kwakzalver!

Doch een familielid praatte hem wat later iets veel beters aan. Hij moest een radiumbeker nemen, die kostte weliswaar 120 gulden, doch er waren al zoveel mensen door dat wonderding van hun kanker, „heuse effectieve kanker”, genezen, dat hij het beslist moest doen.

De radiumbeker kwam en genas! Triumfantelijk ging mijnheer Jansen naar zijn dokter en zei hem eens goed de waarheid. En zo had de medische wetenschap het weer eens tegen de kwakzalverij moeten afleggen.

Wat gaf het of de dokter al zei, dat die ziekte geen kanker maar een psychische kwestie was geweest. Wat gaf het, dat het Kankerinstituut in Amsterdam verklaarde, dat die radiumbeker van 120 gulden slechts voor 50 cent radium bevatte? Mijnheer Jansen was beter en nu schaamde hij zich helemaal niet meer. Integendeel, hij bezorgde de kwakzalver menige nieuwe patiënt.

Ziedaar een heel gewoon dagelijks geval uit de strijd, die de Vereniging Tegen de Kwakzalverij deze maand nu al zeventig jaar voert tegen één van de meest geraffineerde vormen van volksbedrog. Naar aanleiding van dit jubileum, dat op 14 December in alle bescheidenheid herdacht zal worden met een openbare vergadering te Amsterdam, hadden wij een onderhoud met de heer H. J. A. Terwee, bestuurslid van de vereniging.

„Wij worstelen in onze actie eigenlijk met twee grote problemen. Het ene is inderdaad, dat de mensen alleen maar de lof van de kwakzalver zingen, als zij menen baat bij hem te hebben gevonden en beschaamd zwijgen als het niet lukte.

Op de dokter schelden zij echter zonder meer.

En aan de andere kant zit ons land nog steeds opgescheept met de verouderde wet van 1865 op de uitoefening van de geneeskunst en de artseneijbereidkunst.

Door deze wet is de maximumstraf op overtredingen nog altijd 300 gulden. Hoe laag dat is wordt u misschien duidelijk als u weet, dat in Amerika onlangs een kwakzalver werd veroordeeld tot 9000 dollar boete en negen, ja schrikt u niet, negen jaar gevangenisstraf”.

Hoewel de vereniging zijn strijd voornamelijk in stilte voert en slechts een enkel maal in processen voor het voetlicht treedt, is die toch niet minder fel. Sinds de gebroeders Bruinsma, een arts en een apotheker in Amsterdam, de vereniging in het leven riepen, is haar bestaan menigmaal bedreigd door

kwakzalvers, die aan het procederen gingen en dan wonnen.

„Je mag nu eenmaal niet alles zeggen wat je wilt, zelfs niet over practijken, die naar onze mening het daglicht niet kunnen verdragen. Trouwens, het is erg moeilijk om zelf een proces tegen een kwakzalver te beginnen. Je moet bewijzen hebben en de bedrogen patiënten schamen zich meestal te veel om te willen getuigen. En provocatie mag nu eenmaal niet. Maar gelukkig komt er de laatste jaren wel een kentering ten goede en onze vurigste wens is, dat die wet van 1865 gaat verdwijnen”.

En inmiddels gaat de strijd verder. De strijd tegen de man, die „ontstralingapparaten” verkoopt voor 125 gulden per stuk en die nergens anders uit bestaan dan uit een naaidoos, waarin acht staafjes van blik. De strijd tegen de man, die zenuwsterkende poeders, gemaakt van klei en speksteenpoeder, verkoopt. De strijd tegen de waterkijkers en aardstraalontdekkers, de kruidendokters en handopleggers, tegen de man, die dertien verschillende geneesmiddelen verkoopt, die alle dezelfde samenstelling hebben.

Natuurlijk kunt U wijsgerig glimlachen en zeggen: de wereld wil bedrogen zijn. En als iemand 120 gulden overheeft voor een waardeloze radiumbeker, dan moet hij dat maar doen. Doch dank zij de kwakzalvers laat de ernstige kankerpatiënt zich niet opereren, doch drinkt kruiden en verwaarloost de voortwoekerende ziekte. Dank zij de wonderdokters slikt iemand met een ernstige maagzweer waardeloze poeders van zuiveringszout à drie gulden per poeder en denkt te genezen, terwijl de ziekte steeds toeneemt.

Wil men bedrogen zijn, accoord zeggen de doktoren, apothekers en juristen van de Vereniging Tegen de kwakzalverij. Doch wij kunnen niet werkeloos aanzien, dat de mensen door hun domheid en lichtgelovigheid hun gestel vaak voor altijd laten ruïneren. Daar strijden wij tegen, al zeventig jaar lang. En desnoods nog eens zeventig jaar!

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

REDACTIE-ADRES: Peperstraat 26, Purmerend.

Opgericht 1 Januari 1881

Bestuur van de Vereniging tegen Kwakzalverij: Dr H. H. Funke, *Arts* te Amsterdam, *voorzitter*; Mr M. D. K. S. van Lier, *Oud-Vice-President van de Rechtbank* te Amsterdam, *Vice-voorzitter*; Mevr. A. Burbach-v. d. Woord, *Westlandgr. 129, Amsterdam*, *secretaresse*; Mr G. van Itallie, *Rechter* te Dordrecht, *penningmeester*; F. C. Reijers, *Apotheker* te Purmerend, *redacteur*; mej. E. H. Hengeveld, *Arts* te Zwolle; Mr P. Frima, *Directeur Rijksschool voor Politie-ambtenaren* te Hilversum; Mr J. Moolenburgh, *Kantonrechter* te Middelburg; E. Mijnaerends, *Tandarts* te Amsterdam; Mr. J. R Emmelink, *Ambtenaar* van het Openbaar Ministerie te Dordrecht; Mr C. G. M. van Nijnatten te Voorburg; Dr H. C. Helleman, *Apotheker* te Dordrecht

Lidmaatschap van de Vereniging ... f 5,—,
voor studenten en verpleegsters ..... f 2,50
Adres voor het opgeven van leden en
abonné's: Mevr. A. Burbach-v. d. Woord,
Westlandgr. 129 te Amsterdam.
Postgiro van de Ver. 32237 te Amsterdam —
Gem. Giro K 1672

KONINKLIJKE DRUKKERIJEN
LANKHOUT-IMMIG N.V.
Den Haag — Uitgeefster

Abonnement per jaar franco per post bij
vooruitbetaling f 5.—, voor studenten en
verpleegsters ..... f 2,50
Administratie Maandblad:
Mevr. A. Burbach-v. d. Woord,
Westlandgracht 129 — Amsterdam-W.

Doel: bestrijding der Kwakzalverij op geneeskundig, pharmaceutisch
en aanverwant gebied!

Openingsrede

UITGESPROKEN DOOR DE VOORZITTER

Dr. H. H. FUNKE

Dames en Heren,

Gaarne heet ik U allen hartelijk welkom op deze Openbare Vergadering, belegd ter ere van het 70-jarig bestaan van de Vereniging tegen de Kwakzalverij.

In het bijzonder wil ik hier welkom heten U, Dr A. Querido, die hier aanwezig is als vertegenwoordiger van het gemeentebestuur van Amsterdam en die als directeur van het Bureau voor de Openbare Gezondheidszorg wel bij uitstek is de waker voor de gezondheid van de bevolking van onze stad; dat U van Uw zeer bezette tijd ook voor onze Vereniging tijd hebt kunnen vrij maken stelt ons bestuur op hoge prijs.

Een hartelijk welkom wil ik ook U, heren Inspecteurs van de Volksgezondheid toeroepen; dat U uit verschillende delen van ons land voor de bijeenkomst van heden naar Amsterdam hebt willen komen is voor ons het bewijs, dat U onze strijd ziet als een onderdeel van ons aller streven naar een goede Volksgezondheid.

Op hoge prijs stelt ons bestuur het, dat ook hoge vertegenwoordigers van de rechterlijke macht en leden van het politiecorps hier aanwezig zijn, wij hopen en verwachten, dat Uwe aanwezigheid voor de toekomst van belang zal blijken te zijn tot een beter begrip

van onze strijd tegen de kwakzalverij en tot een meer krachtadig optreden tegen kwakzalvers in de ruimste zin van het woord.

Mijne Heren hoogleraren, een afzonderlijk welkom ook tot U. Wil in de toekomst de deskundige, hetzij arts, tandarts of apotheker als deskundige inderdaad het volk van voorlichting dienen en wil inderdaad de deskundige in de toekomst zich niet afzijdig houden van onze strijd, omdat hij meent, dat het steunen van die strijd zal worden uitgelegd als het werken voor eigen zak en levensmogelijkheden, dan is het nodig, dat de a.s. arts, tandarts of apotheker van zijn leermeesters in hun colleges hoort over de gevolgen van de handelingen van de onbevoegden, dan is 't nodig, dat hij van U verneemt, dat hij wel doet door onze strijd te steunen en lid te worden van onze vereniging. Juist om in de toekomst onder onze medestrijders een groot aantal deskundigen te kunnen tellen hebben wij voor onze studenten de mogelijkheid gemaakt lid te worden van onze vereniging tegen gehalveerde contributie.

Dames en Heren, deskundigen en leken, gaarne heet ik U allen hartelijk welkom, ik hoop, dat de bijeenkomst van hedenmiddag U zal overtuigen van

OFFICIËEL

In dit gecombineerde Februari-Maart-nummer vindt U de redevoevingen afgedrukt, die op 14 December 1951 werden uitgesproken ter gelegenheid van het 70-jarig bestaan der Vereniging.

Wegens gebrek aan ruimte zal het korte historisch deel van de openingsrede van de voorzitter gepubliceerd worden in het volgende nummer.

Langs deze weg wil het Bestuur der Vereniging hartelijk dank zeggen aan allen, die bij de gelegenheid van het 70-jarig bestaan der Vereniging van hun belangstelling hebben blijik gegeven.

De belangstelling, die wij ondervonden, was zo overstelpend groot, dat het onmogelijk is een ieder persoonlijk te bedanken, zodat wij wel gedwongen zijn ons te beperken tot een woord van dank op deze plaats.

HET BESTUUR.

Nieuwe leden

P. G. L. H. Rietra, arts, A'dam-Z.;
H. Wuite, apoth., Zwolle;
A. Verschuur, arts, Amsterdam-O.;
Dr C. L. Alons, arts, Amsterdam-C.;
C. P. van Amerongen, arts, A'dam-Z.;
W. L. Andriess, arts, A'dam-W.;
J. L. Bakker, arts, Amsterdam-W.;
G. C. v. Balen Blanken, arts, A'dam-Z.;
J. Balhuizen, arts, Amsterdam-Z.;
J. Bastiaans, arts, Amsterdam-Z.;
H. J. P. Baumann, arts, A'dam-Z.;
Dr J. F. A. Beins, arts, A'dam-Z.;
Firma Wed. J. van Belle, apotheker,
Amsterdam-C.;
Apotheek L. C. W. Cocx (Mej. A. M.
Feyge), Amsterdam-C.;
Apotheek Koek (Mw. G. C. Henne-
man-Luining), Amsterdam-C.;
Apotheek Trip (Mw. E. W. Loomans-
Bijl), Amsterdam-C.;
Apotheek Warmolts (Mw. A. H. W.
Amstel-Ekels), Amsterdam-C.;
Apotheek Witte Kruis (J. G. Evers),
Amsterdam-C.;
Apotheek Ansingh (E. W. Ansingh),
Amsterdam-C.;
Apotheek Bouman (Mej. W. de Groot),
Amsterdam-C.;
Apotheek Loomans (Mej. M. J. Wil-
lemse), Amsterdam-W.;
Apotheker de Haas (Dr G. de Haas),
Amsterdam-Z.;
H. M. Tersteeg, dir. Rijksmag. v. Ge-
neesmiddelen, Amsterdam-C.;
F. Z. Barkhuis, adj.-dir. Rijksmag. v.
Geneesmiddelen, Aerdenhout;
L. J. H. Brinkmann, Haarlem;
Prof. Dr A. Th. Knoppers, dir. Amst.
Chininefabriek, Amsterdam-W.;
Dr K. Wientjes, p/a N.V. Rathkamp-
fen, Amsterdam-C.;
Mej. E. Cliteur, Amsterdam-Z.;
Mej. D. E. Vos, (Apotheek Ziesenis),
Amsterdam-W.;
J. N. T. A. Taverne, (Apoth. Neujean-
Schrijnen), Amsterdam-O.;
Mw. W. J. de Goede-Oudegeest,
(Sumatra-Apotheek), A'dam-Z.;
Mevr. R. Brouwer-de Holl, A'dam-W.;
Mej. M. G. van Zweeden (Apotheek
Wolff en Keyser), Amsterdam-C.;
Mw. J. C. Koning-Andriess (Suri-
name-apotheek), Amsterdam-W.;
H. J. J. Versteeg, apoth., Amstelveen;
H. le Febre (Apotheek Zuidweg), Am-
sterdam-Z.;
Mw. A. F. Noordsij-Dercks, (Apo-
theek Meijer-Poortman), A'dam-N.;
I. Bloch, arts, Amsterdam-C.;
Mej. J. H. A. Bouwman (Apotheek de
Krommerdt), Amsterdam-W.;
Mej. E. Bruining (Zuider Apotheek),
Amsterdam-Z.;
Mw. M. C. Kruseman-Jansen (Vondel
Apotheek), Amsterdam-Z.;
S. A. Gallee, apotheker, A'dam-Z.;
Dr. J. A. Klaasen, dir. „Brocapharm”,
Amsterdam-Z.;
A. B. Bekema, arts, Amsterdam-N.

het goed recht van onze strijd en dat,
als U straks van hier zult gaan, onze
Vereniging meer nog dan tot heden,
Uw belangstelling zal hebben getrok-
ken en voor U aanleiding zal mogen
zijn om leden te werven.

Dames en Heren,

Op 25 Maart van dit jaar is van ons
heengegaan Dr C. J. Brenkman, die in
1932 bestuurslid en spoedig daarop
voorzitter van onze vereniging werd.
Nog in de bestuursvergadering gehou-
den in Jan. l.l. was hij aanwezig, toen
nog vol plannen voor de toekomst. Hij
ook was het, die er ons op wees, dat wij
dit jaar het 70-jarig bestaan zouden
kunnen herdenken, hij ook was het, die
op de dag van onze jaarvergadering het
plan had als bestuurslid af te treden. De

dood heeft hem eerder aan ons ontruk-
t, in het maandblad mocht ik hem herden-
ken en zijn werk beschrijven, de ver-
gadering van heden is door ons bestuur
belegd mede om door deze vergadering
zijn nagedachtenis te eren.

In dit jaar verloren wij ook Dr Ph. A.
Coppens, apotheker, die sinds 1932 lid
was van het bestuur en die van 1933
tot 1940 redacteur was van ons maand-
blad. In 1946 trad hij als bestuurslid
van onze vereniging af. Ook zijn ver-
diensten voor onze vereniging zijn in
het maandblad beschreven.

Dames en Heren, ik verzoek U, U
een ogenblik van Uw zetels te verhef-
fen om deze beide vooraanstaande
medestrijders te herdenken.

Ik dank U.

Rede

UITGESPROKEN DOOR

Prof. R. HORNSTA

Als de kwakzalverij ter sprake komt
worden dokters en leken vrijwel altijd
kriebelig, maar dan niet over de kwak-
zalverij, maar over elkaar. Het valt de
medicus blijkbaar moeilijk om in te zien
hoe overigens verstandige mensen, als
het over kwakzalverij gaat, deze in be-
scherming nemen en neiging hebben om
de rekening ervan met een voordelig
saldo te doen sluiten. Men onderscheidt
dan goede en slechte kwakzalvers en is
van oordeel, dat de mensen zich tegen
de kwade zelf wel kunnen beschermen,
want het bedrog ligt er zichtbaar dik
boven op en ze zullen zich zelf ook wel
moeten beschermen, want de wet zal
het maar tot geringe hoogte kunnen
doen. Men vindt dan dat de strafwet
op de goede soort kwakzalver niet het
stempel van misdadigheid mag drukken

en daardoor hun werk als waardeloos
of schadelijk mag kenmerken.

De medicus begrijpt deze houding
moeilijk en zoekt graag de verklaring
in de algemene constatering, dat de
zieke mens het wonder wil op een ter-
rein waar uitsluitend wetenschap en
kritisch verzamelde ervaring het voor
het zeggen moeten hebben. De medicus
vindt daarnaast nog steun voor zijn
visie als een gezaghebbend man als
Prof. Huizinga in zijn „In de schaduw
van morgen” het verzwakken van het
oordeel een kenmerk van de moderne
tijd noemt. Daardoor wordt het voor de
medicus minder begrijpelijk, dat de
kwakzalverij nog steeds een bloeiend
bedrijf is, niettegenstaande het genees-
kundig kunnen en kennen bij wijze van
spreken dagelijks toeneemt ook op voor
de leek waarneembare wijze.

Omgekeerd valt het de niet-medicus
moeilijk om niet een zekere geborneerd-
heid, zo niet kwade trouw, te zien in de
zwart-wit schilderingen van geneeskun-
dige zijde over kwakzalverij tegenover
de geneeskunde. In de schaal van de
kwakzalver louter bedrog en baatzucht
en in de schaal van de dokters deskun-
digheid en toewijding. Omdat de medi-
cus niet bereid is creditposten te erken-
nen in het boek van de kwakzalverij,
gaat de leek deze met dubbel krijt te
boek stellen.

Bijzonder toegespitst komt dit van
tijd tot tijd in foro aan het licht als de
rechter in de terechtstaande kwakzalver
zo niet de vervolgte onschuld wil zien,
maar dan toch wel degene, die in onze
rechtsbedeling niet aan zijn trekken
komt.

Bij tijden is het rustig en bij tijden
stormachtig in deze strijd der meningen.

**De door ons telkenmale te geven cri-
tiek in ons orgaan, het Maandblad
tegen de Kwakzalverij, doet, zoals
reeds eerder is gebleken, ons het
risico lopen processen te moeten voe-
ren. Dergelijke processen zijn altijd
zeer kostbaar. Wij doen dan ook een
beroep op onze leden en begunstigers,
vrijwillig een bijdrage te storten even-
als dat in het verleden werd gedaan,
op postgiro 32237 van de Penning-
meester der Vereniging te Dordrecht.
Door krachtige steun van de leden
zal de Vereniging kunnen doorgaan
met strijd te voeren tegen de, in deze
tijd in vele vormen bestaande, kwak-
zalverij op medisch, pharmaceutisch
en aanverwant gebied.**

HET BESTUUR.

In 1913 brak een storm van jaren los toen drie juristen van naam, van Houten, van Holthe tot Echten en van Hamel hun bekend adres tot de regering richtten met een pleidooi om een gedeeltelijke bevoegdheid tot het uitoefenen der geneeskunde toe te kennen aan anderen dan artsen, vroedvrouwen en tandartsen. Twee staatscommissies werden in de politieke wind geboren, een geneeskundige en een juridische, die volkomen langs elkaar heen redeneerden. Zoals meer gebeurt met rapporten van staatscommissies, werd ook het probleem van de kwakzalverij, behandeld in deze rapporten in ruste bijgezet, zij het tijdelijk. Er was in elk geval gelegenheid gegeven om affecten af te reageren.

Nog telkens geven de tegengestelde luchtstromen in de psychologische atmosfeer aanleiding tot kortdurende frontpassages, zij het op minder hoog niveau dan in departementale vertrekken en meer gelocaliseerd, zoals enige tijd geleden de polemiek in het weekblad „Vrij Nederland” tussen twee medewerkers, Dr van der Reis en Yge Foppema.

In de huidige periode van betrekkelijke rust herdenkt de Vereniging tegen de Kwakzalverij haar 70-jarig jubileum en grijpt deze mijlpaal in haar bestaan om zich ten aanhore van het Nederlandse volk te bezinnen op de te volgen weg.

Zij is ontevreden. In de eerste plaats wel daarom, omdat zij er vandaag zo duidelijk aan herinnerd wordt, dat zij reeds 70 jaar moest werken voor haar doel bereikt werd. Ontevreden dus omdat zij, uit welke oorzaak ook, er in deze lange periode niet in geslaagd is de kwakzalverij uit te roeien. Nog meer ontevreden zelfs, omdat zij ondanks voorlichting en successen telkens voor nieuwe ergerlijke vormen van exploitatie van de zieke mens staat. Zij krijgt het gevoel tegen een veelkoppig monster te strijden, dat telkens na elke toegebrachte slag in andere gedaante, maar met hetzelfde wezen, regeneert.

In een moedeloze bui kan men zelfs de indruk hebben, dat 't wel overwogen en goed gefundeerde woord geen echo meer vindt en in de ijle lucht gesproken wordt. De indruk, dat de propaganda het niet meer „doet” en dat bij de bevolking geen belangstelling meer te wekken is. Een situatie niet ongelijk aan die, waarin de drankbestrijding ploert.

De vraag is waardoor deze onbevredigende toestand ontstaat. Is het niet meer de moeite waard om de kwakzalverij te bestrijden? Zijn er grotere problemen, die alle aandacht vragen? Stellig zijn deze er, maar we zien daarnaast toch overal belangstelling voor kleinere vragen van alledag.

Een van de oorzaken is wel, dat de schade en het leed als gevolg van de

kwakzalverij nergens geconcentreerd te demonstreren is en niet in statistieken, althans enigermate, in zijn totaliteit uit te beelden is. Het blijft bij droeve verhalen van enkelingen, die slachtoffer werden in hun portemonnaie of gezondheid.

Wat het financiële aspect betreft is het jammer, dat er weinig deviezen mee gemoeid zijn. We maken dit spul binnenlands en ingrediënten van enige kostprijs komen er niet in voor en we hebben geen getabberde Hongaarse oliekopen meer nodig om de middelen en de adviezen aan de man te brengen. Financieel is het een binnenlandse affaire en de Minister van Financiën maakt er zich niet al te druk over hoe de stuivertjes rollen als het spel maar binnen de grenzen gespeeld wordt.

Bij de budgetelementen, volgens welke Sociale Zaken de loonbepalingen en de compensaties daarvan leidt, komen deze kosten niet als levensbehoefte voor. Maar dit belet niet, dat het in verscheidene gezinnen een evenwichtstorende factor is, al is het dan officieel wat de criminologen een „Dunkelziffer” noemen, waar de statistiek geen vat op heeft. Dat hier de voorziening in vitale gezinsbehoeften schade leidt door verprutsen van geld aan kwakzalverprullaria is zeker, doch moeilijk met de stukken te bewijzen. Toepasselijk is het woord van de Genestet:

*Veel wordt bewezen, ofschoon het niet waar is,
En veel blijft eeuwig waar,
Ofschoon het bewijs niet daar is.*

Belangrijker dan de onoordeelkundige inkomstenbesteding, die de consumptie van nuttiger zaken onmogelijk maakt, is het gezondheids-risico, dat de kwakzalverij als de schaduw volgt. Ieder weet dit, niemand ontkent het, doch men komt niet tot een gezamenlijke krachtsinspanning van allen om dit risico te verkleinen. Het lijkt wel alsof het een particuliere aangelegenheid, een soort spokenziende hobby van de Vereniging tot bestrijding van de kwakzalverij is.

Diezelfde gemeenschap, die zo onverschillig staat tegenover alles wat met kwakzalverij te maken heeft, is op andere gebieden bereid om door efficiënte maatregelen de consument tegen bedrog te beschermen door regelingen als de Warenwet en instellingen als keuringsdiensten. Maar de bescherming van de zieke tegen al de luidruchtige en tegen de meer verborgene psychische drang om hulp bij de kwakzalver te zoeken blijft achterwege. En een zieke is nog wel het meest kwetsbare lid van de samenleving en deze zieke wordt geëxploiteerd, terwijl hij bijzonder behoefte aan bescherming heeft. Een bescherming, die hem op andere wijze in grote omvang gewordt. Bij arts en apotheker worden waarborggen ge-

vraagd, dat de behandeling behoorlijk is. De sociale wetgeving beschermt tegen schadelijke gevolgen van de arbeid en waarborgt de werknemer, die ziek is, het loon. Wonderlijk onlogisch houdt deze bescherming vrijwel op, zo gauw de kwakzalver op het toneel verschijnt.

Bij de gezondheidsschade is het net als bij de geldelijke schade, die indruk zou maken als het totaalbedrag exact becijferd zou worden. Als we maar konden maken een ziekte- en sterftestatistiek, waarbij de kwakzalver en zijn middelen de oorzakelijke factor voor ziekte en dood is, dan zou gemakkelijker ingezien worden, dat rigoureuze bestrijding evenveel zin heeft als die tegen tuberculose, waarvoor de gemeenschap jaarlijks miljoenen ter beschikking stelt.

Deze kwakzalverijziekte vertoont een even grillig en sluipend beeld als de tuberculose en besmettelijk is ze ook. De ene mens ademt het de ander niet aan, maar praat een ander de ziekte aan. Een patiënt, die na gebruik van een middeltje of na een of andere behandeling van een kwakzalver van zijn klachten bevrijd is, zal de lof luide zingen en iedereen adviseren om zijn voorbeeld te volgen bij soortgelijke klachten of misschien wel bij alle klachten.

Een dergelijk advies wordt gegeven geheel onbewust van twee mogelijke foutenbronnen. Ten eerste wil verdwijnen van klachten na de behandeling nog niet zeggen, dat het ook door de behandeling is. Het is buitengewoon gelukkig voor de medicus, maar het is beslissend voor het succes van de kwakzalver, dat de mens beschikt over een groot regulerend vermogen om een gestoord evenwicht te herstellen. De tweede fout bij het advies is, dat gelijke klacht niet gelijke behandeling vraagt van alle gevallen, want aan eenzelfde klacht kan een zeer ongelijke oorzaak ten grondslag liggen en dit heeft natuurlijk consequenties voor de behandeling.

Daarom mag men dit zo goed bedoelde aanpraten om het bij een kwakzalver te zoeken of het met dit of dat reclame-middeltje te proberen als een besmetting zien. Meestal niet een ernstige en zelden dodelijke besmetting, maar men bedenke, dat het hier gaat om honderdduizenden besmettingen per jaar. Bij de tuberculose wordt een besmetting eveneens betrekkelijk zelden door ziekte gevolgd, maar toch is het streven erop gericht om deze in de regel dus vrij onschuldige besmetting te voorkomen.

In het begin is gezegd, dat we ons willen bezinnen op de bestrijding van de kwakzalverij. De boven gegeven beschouwing en de ervaring in deze vereniging gedurende 70 jaar maken wel duidelijk dat hier een probleem ligt, want het doet op het eerste gezicht en

zelfs bij verder nadenken vreemd aan, dat op dit gebied het nog nodig is om verzamelen te blazen. Hoe is het mogelijk, dat men onverschillig staat tegenover een zaak, waarvan het gevaar en de schade zo groot is en nog vreemder hoe is het mogelijk, dat dit in bescherming genomen wordt.

Ik geloof, dat wij hier staan voor een begripsverwarring. Bij onbevooroordeeld lezen van de pro's en contra's krijgt men de indruk, dat over ongelijke zaken gesproken wordt als de kwaliteit van de kwakzalverij in het geding komt. Het staat vast, dat op het brede terrein van de onbevoegde uitoefening der geneeskunst — en daarover is meer verschil van mening dan over de middel-tjesslikkerij — door onbevoegden sommige mensen als direkt gevolg van gewetenloos bedrog de dood vinden, maar aan de andere kant zijn er ook patiënten, die door hulpvaardige onbaatzuchtigheid van hun lasten bevrijd worden door onbevoegden, nadat meer dan één arts geraadpleegd was..

Dit zijn de tegengestelde uitersten van een brede schaal met de vele overgangen van de misdadige donkerte van het ene einde naar het menslievend lichte van het andere. De medicus benadert op grond van zijn ervaring deze regenboog van kleuren van het aan deze einde en is daardoor geneigd om alles onder een en dezelfde diskwalificerende noemer te brengen, en wil het geheel onmogelijk maken. Zelfs aan de lichte zijde gevoelt hij geen behoefte, waar dezelfde baat veel beter en dan zonder risico gezocht en gevonden kan worden bij de doktoren.

De mildgestemden jegens de kwakzalvers zijn zo onder de indruk van wat zij zagen aan het lichte einde van de schaal, dat zij dit niet over één kam willen scheren met heel de rest en zij zien het kwaad dan ook primair niet in de wettelijke onbevoegdheid, maar slechts bij de bedriegers in het gilde en, zo redeneren ze, bedrog en baatzucht vindt men ook onder de bevoegden. Bovendien geloven ze niet, dat het goede resultaat ook bij de doktoren had bereikt kunnen worden, want hun belangstelling richt zich vooral op de patiënten, die van de ene naar de andere dokter gelopen hebben om het tenslotte bij de onbevoegde te vinden.

De goede en de slechte geneeskundige zorg wordt in de gedachtengang van de medicus gedekt door de onderscheiding van wettelijk bevoegd en niet bevoegd. Deze visie steunt op overwegingen van deskundigheid. De dokter bezit deze en hij alleen is vakman. Zijn studie en theorie en praktijk jarenlang onder de meest bekwame leiding, afgesloten met een veeleisend onderzoek naar zijn bekwaamheid! Hij weet hoe gevaarlijk en misleidend het kan zijn de behandeling op het symptoom in te stellen, want de hieraan ten

grondslag liggende storing is wezenlijk. En de deskundigheid is nodig om de weg van het symptoom naar wat erachter ligt te vinden.

De leek argumenteert van de ervaring van de patiënt uit en trekt de grens tussen goed en slecht dwars door de status van de officiële deskundigheid heen en vindt het ene zowel als het andere aan beide zijden van de bevoegdheidsscheidingslijn.

Hier komt een uiterst belangrijk verschil in houding tegenover gezondheid en ziekte aan het licht. De medicus stelt dat hij de enige deskundige vakman is en dat aan de onbevoegde altijd deze deskundigheid ontbreekt. Hier is geen redelijke tegenspraak mogelijk en toch is de patiënt er niet door overtuigd, dat dus de onbevoegde nooit helpen kan en meestal schade doet.

Het komt mij voor, dat de leek hier juist de houding en de behoefte van de patiënt peilt. De patiënt zoekt inderdaad bij voorkeur de hulp van een technisch en wetenschappelijk deskundig vakman, maar hij zoekt meer. Hij zoekt ook de machthebbende, de kunst naast de kunde. De man, die heel zijn persoon als eenheid en totaliteit ziet en niet uitsluitend de vakman, die hem kan analyseren.

De vertrouwenshouding van de patiënt tegenover de arts heeft om volledig te zijn meer vulling nodig dan alleen de overtuiging, dat de dokter een deskundig man is. Dit is hem te algemeen en te weinig persoonlijk en hij vraagt de bewijzen, dat de dokter zijn ziekte kent, die wel past in de groep van dezelfde afwijkingen, maar die toch bijzonder en persoonlijk genuanceerd is, doordat hij de drager van die ziekte is. Eigenlijk vraagt hij de bewijzen, dat de dokter hem als persoon kent en wil in dit opzicht verrassende opmerkingen horen, zoals de kwakzalver deze altijd ten beste geeft.

Dit andere, dit meerdere element boven het deskundige speelt niet altijd een even grote rol in de goede verhouding arts-patiënt en soms is het vertrouwen in de deskundigheid voldoende. In die gevallen bestaat niet de behoefte om de kwakzalver te raadplegen. Dit zijn afwijkingen, zoals beenbreuken, e.d., die volgens het gevoelen van de patiënt buiten zijn wezen omgaan.

Bij de meeste storingen evenwel heeft het respect voor de volgenoezaamheid van de kennis van de dokter zijn grenzen, omdat zijn hele gevoel het voor hem evident maakt, dat naast de weg van de zuivere vakkennis er andere wegen mogelijk moeten zijn om tot genezing te komen. Hij vindt dit helemaal niet een geloven in het wonder.

En als hij dan die andere weg zoekt door naar de kwakzalver te gaan, dan wil hij daarmee zeker geen ongunstig oordeel uitspreken over de kunde van de arts of dat op grond van kunde de

kwakzalver de voorkeur zou verdienen. Voor zover hier sprake is van een door-dacht bewuste daad, hetgeen meest niet het geval is, zou hij hoogstens zeggen, dat de aanvat van de arts een eenzijdige is en dat de door deze aanvat behaalde successen niet het bewijs kunnen leveren, dat dit de enig juiste benadering is van hem als zieke.

De logisch sluitende artsenredenering, dat het op zijn minst dom is om de kwakzalver te raadplegen, raakt de patiënt niet. Hij zal de juistheid ervan zelfs bereid zijn te erkennen, maar alleen als een betrekkelijke juistheid, uitsluitend van toepassing als de waarde van het vakmanschap in het geding is. Maar niet voor het meerdere, het niet-rationele, dat hij ook in de vertrouwenshouding met de arts zoekt en dat de louter knappe vakman niet geeft. Dit ontbrekende wordt dan bij de kwakzalver gevonden, terwijl de patiënt het eigenlijk liever bij de dokter gevonden zou hebben, want hij weet heel goed, dat de kwakzalver veel minder verstand van ziekten heeft, maar deze kwakzalver heeft meer kijk op zieke mensen, in elk geval op hem persoonlijk als zieke.

De patiënt weet zelf, dat het gevaarlijk kan zijn om de kwakzalver te raadplegen. Om zoveel mogelijk gedekt te zijn zal hij het daarom eerst zoeken bij de deskundige arts, want hij vindt het minder riskant, dat de medisch wetenschappelijke methodes op hem worden toegepast. Gelukt dit niet en slaagt de arts er niet in om die meerdere inhoud, waarvan boven sprake was, aan de vertrouwenshouding te geven, een vulling, die de patiënt als mens, die ziek is, vraagt, dan komt de behoefte aan de kwakzalver op.

Zo gesteld rust op de artsen een grote taak en hebben zij de mogelijkheden om de kwakzalverij te bestrijden.

Hier moet tweërlei worden onderscheiden. Op het gebied van de duizenden middel-tjes, die kritiekloos gebruikt worden onder indruk van een geraffineerde reclame en goede raad, zal de strijd vooral op verstandelijk niveau gestreden moeten worden. Hier kan geappelleerd worden aan het gezonde nuchtere verstand om de ban van de suggestie van de propaganda te breken. Hier heeft de vereniging tot bestrijding van de kwakzalverij ongetwijfeld veel belangrijk werk verricht ook al is dit niet meetbaar. De arts, vooral de huisarts, heeft ook telkens gelegenheid om tegenkracht tegen deze reclamesuggestie te zijn. Evenwel recht van spreken en een overtuigende klank komt pas in zijn stem wanneer de arts zelf ook toont voldoende kritisch te staan tegenover de aanbevelingen, waaronder de farmaceutische industrie haar producten op zijn tafel legt.

Als tweede is er naast het slikken van de vele middel-tjes het bezoek aan de

kwakzalver door zijn patiënt. Hier zal de arts geheel anders tegenover moeten staan. Zijn eerste reactie zal niet moeten zijn om hier alleen maar domheid of een primitief geloof in het wonder te willen zien. Hij zal bij zichzelf te rade moeten gaan en zich afvragen, waarin hij tekort geschoten is bij het brengen van de patiënt in de noodzakelijke vertrouwenshouding. Hij moet dan zeker niet boos zijn en zich op de tenen getrappt voelen, een zo begrijpelijk sentiment, wanneer men werkelijk zijn best gedaan heeft voor de patiënt, die wegloupt naar een of andere obscure heer of dame, die een voorgewende helderziendheid rendabel wil maken. De arts mag ook niet volstaan met een hooghartig schouderophalen, maar moet het primair bij zichzelf zoeken, dat zijn patiënt deze vaak gevaarlijke en meestal nutteloze weg opging. Het meerdere, naast het deskundige heeft hij niet gegeven, want dan zou de zieke geen redenen hebben gehad om het elders te zoeken.

Hier ligt de tegenwerping voor de hand, dat dit een pleidooi is, dat de dokter ook moet kwakzalveren. Deze consequentie ontken ik en zou bovendien als ze al zou bestaan overbodig zijn, want de patiënt vraagt het niet en wenst het zelfs niet. Alle deskundigheid van de moderne geneeskunde moet worden toegepast en blijven toegepast, maar methodisch in een relatie met de patiënt, die de totale mens omvat. Hier is het de toon, die de muziek maakt. Er moet een persoonlijke binding zijn en de huisarts, die de patient en zijn milieu kent is beslist in het voordeel boven de slechts een enkele keer geraadpleegde specialist. Maar de huisarts is ook meer onder het oordeel als het mislukt.

De beste bestrijding van de trek naar de moderne en ouderwetse creaties van kwakzalvers zal zijn onze aanstaande artsen met grote zorg op te leiden en hun de juiste instelling tegenover en begrip voor de behoefte van de patiënt bij te brengen, zodat zij leren inzien, dat zij meer moeten geven dan zakelijke deskundigheid. Dit meerdere is niet vriendelijkheid of jovialiteit en evenmin gewichtigdoenerij en geheimzinnigheid, maar het zoeken van een ontmoeting met de medemens in nood. Dit is ontzaglijk moeilijk, zelfs bovenmenselijk moeilijk en men zal hierin nooit volkomen slagen en zelfs vaak helemaal niet slagen, maar er komt toch iets van terecht als de opdracht gezien wordt. We beginnen dan ook iets te begrijpen van de diepgang van het oude gezegd, dat alleen een goed mens een goed arts kan zijn.

De kwakzalverij en de kwakzalver is en blijft een groot kwaad ook al wordt het wat begrijpelijk als we het mede zien als een onvermijdelijke aanvulling op een tekort bij de medici. Het droevige is, dat deze noodzakelijke aanvul-

ling gepaard gaat met een enorm stuk boerenbedrog en schaamteloze exploitatie van zieken en het berooft veel patiënten van de voor hen zo onontbeerlijke deskundige zorg, met de trieste gevolgen ervan. Wat de patiënt tevergeefs bij de dokter zocht vindt hij ook maar zelden bij de kwakzalver en dan is de verandering voor hem louter verlies.

De niet-arts, die aandrang gevoelt sommige kwakzalvers in bescherming te nemen moge bedenken, dat de gehele stoet van maatschappelijke mislukkingen, die dit beroep bevolkt, mede in de bescherming deelt en nog driester met hun gecamoufleerde zwendelpraktijken zullen etaleren. De toekomst der geneeskunst ligt niet in selectie tussen goede en slechte kwakzalvers, om

daarna de eersten een wettelijk geregeld en maatschappelijk erkende positie te geven. Men komt daar eenvoudig nooit uit. De arts, die alleen maar deskundige is, mag dan tekort schieten, toch is het tekort van elke kwakzalver, die alleen maar de behoeften van de zieke mens weet te peilen zonder deskundigheid oneindig veel groter.

Het constateren van een tekort bij de artsen betekent allerm minst automatisch, dat er dus ergens een saldo bij de kwakzalverij zal moeten bestaan. De Vereniging tegen de kwakzalverij zal het als haar belangrijke taak moeten blijven zien te wijzen op de schade van de kwakzalver en zijn midelen. Deze taak mag ondankbaar zijn, omdat zij nooit tot een einde zal komen, maar nodig is ze zeker en dat zal ook zo blijven.

Rede

UITGESPROKEN DOOR

Dr. P. A. F. VAN DER SPEK

Mijnheer de Voorzitter,
Dames en Heren,

De naam van de feestvierende Vereniging heeft iets strijdbars: Vereniging tegen de Kwakzalverij.

Eén van de facetten van de psychische hygiëne, van de geestelijke gezondheid, is het terrein van de goede tussenmenselijke betrekkingen.

Hoe is dat met elkaar te rijmen?, zult gij vragen en ik zal in de korte tijd, die mij is toegemeten, trachten antwoord op deze vraag te geven. Formeel kan de zaak eenvoudig afgedaan worden door te zeggen, dat de strijd gaat tegen de kwakzalverij en niet tegen de kwakzalvers, zodat de kwakzalvers onder de medici, apothekers en tandartsen eveneens een doelwit is voor de Vereniging en de interhuman relations niet aangetast behoeven te worden.

Bij de kwakzalverij en ik mag als medicus mij beperken tot het onbevoegd uitoefenen van de geneeskunst, hebben we te maken met:

1. de werkers in het beschermd beroep;
2. met de wetgever, die het beroep beschermt;
3. met het publiek;
4. met de onbevoegd werkenden;
5. met de rechterlijke macht, de politie inbegrepen, die de wet moet handhaven.

Deze vijf grootheden hebben een onderlinge wisselwerking. Vanwege de beschikbare tijd zal ik deze niet afzonderlijk behandelen.

De psychische hygiëne, strevend naar goede tussenmenselijke betrekkingen, is meer en meer overtuigd geraakt van het nut van wat men in de Angelsaksische landen multi-dimensionele be-

sprekingen noemt, dat zijn discussies tussen personen van allerlei beroepen, dus wat ons onderwerp betreft tussen de 5 genoemde grootheden. Het is in deze geest, dat ik thans met U het onderwerp van het onbevoegd uitoefenen van de geneeskunst wil behandelen.

Daarbij wil ik mij zoveel mogelijk trachten te verplaatsen in de geestesgesteldheid van de niet-medicus om daar de geestesgesteldheid van de medicus mee te confronteren.

Temeer reden is er om deze weg te bewandelen, als we zien, dat de sociale geneeskunde het verband tussen de geneeskunde en de maatschappij tot voorwerp van studie heeft. De plaats van de geneeskunde is wel een belangrijk probleem in deze relatie. Hoe staat de maatschappij tegenover het uitoefenen van de geneeskunst in zijn huidige vorm in onze dagen?

De Wet van 1 Juni 1865, regelende de Uitoefening der Geneeskunst, is nog steeds van kracht. We kunnen eerbied hebben voor de hoge ouderdom van deze wet en de wijze formulering van Thorbecke uit die dagen loven. We kunnen ons ook modern en progressief voelen en wrevelig zijn, dat we nog onder zo'n ouderwetse wet leven. Dit laatste nam ik eens duidelijk waar bij de verdediger van een delinquent, die terecht stond wegens 't onbevoegd uitoefenen van de geneeskunst. Hij redeneerde aldus: De geneeskunde in de tijd van het opstellen van de Wet was materialistisch en natuurwetenschappelijk ingesteld. Nu heeft men de louter psychische en chemische beschouwingswijze van de mens verlaten en kent men ook aan psychische factoren waarde toe. De Wet dient derhalve veranderd te worden, of althans zo soepel toege-

past, dat degenen die psychologisch de mensen genezen praktisch vrijuit gaan.

Maar deze gedachtengang zou alleen in overweging kunnen komen, als de geneeskunde zelf bij haar kennis van 1865 was gebleven. Er is een enorme ontwikkeling en ontplooiing in de geneeskunde, niet het minst naar de psychologische kant. Ik behoef de naam van Freud maar te noemen en op de hedendaagse psychosomatische richting in de geneeskunde te wijzen.

Wanneer Art. 1 van de wet zegt: „Uitoefening der Geneeskunst, waaronder de wet het verlenen van genees-, heel- en verloskundige raad of bijstand als bedrijf verstaat, is alleen geoorloofd aan degenen, aan wie de bevoegdheid daartoe volgens de wet is toegekend”, dan doet zich bij het bezien van de afstemming van de geneeskunst aan de maatschappij het eerst de vraag opkomen of degenen, die volgens de wet de bevoegdheid krijgen toegekend, voor hun taak berekend zijn.

De opleiding tot arts, die de genoemde bevoegdheid bezit, is in ons land op peil. Door omstandigheden was ik onlangs in de gelegenheid vergelijkingen in het buitenland te maken, doch de Nederlandse opleiding kan het tegen elke andere opnemen. Ook wat de psychologische zijde van het uitoefenen van de geneeskunde betreft, hoewel dit nog enorme verbetering behoeft. Het rapport over de Reorganisatie Hoger Onderwijs laat zien, dat steeds aan de opleiding gewerkt wordt en dat de Medische Faculteit naar alle kanten openstaat om al het bereikbare in de opleiding tot arts te betrekken.

Wil dat nu zeggen, dat alle artsen altijd goed handelen? Neen, natuurlijk niet. De artsen maken fouten. Overal waar gewerkt wordt, maakt men fouten, maar een fout van een arts kan direct zijn repercussie op het meest vitale van de mens hebben. Daarom is het beroep van arts destijds beschermd geworden om de grootst mogelijke waarborgen te hebben, dat de geneeskunst in goede handen is.

De fouten van de arts zijn mest op de voedingsbodem van de kwakzalver.

Men moet zich afvragen: bemesten de artsen dit arbeidsveld van de kwakzalvers niet te veel? Mede door de technische mogelijkheden wordt meer dan nodig is het menselijk contact door te veel artsen verwaarloosd en daardoor krijgt de patiënt niet de geestelijke steun, die hij behoeft en die de kwakzalver hem geeft.

En de rechter, die overtredingen van art. 1 van de wet van 1865 moet beoordelen, wordt het wel heel moeilijk gemaakt als drommen tevreden en dankbare patiënten clementie voor hun kwakzalver komen vragen en als de verenigingen van onbevoegde beoefenaars der geneeskunst wetenschappelijke argumenten menen te kunnen

aanvoeren. Vaak beroept degene, die onbevoegd de geneeskunst uitoefent, zich op een speciale begaafdheid. Er is een vereniging van paranormale begaafden. Nu beweegt deze paranormale begaafdheid zich op het gebied van het occulte. De meer wetenschappelijke kant heet de parapsychologie. Het occulte oefent steeds een magische kracht uit op de mensen: op leken, juristen en medici. Niet minder ernstig moet het optreden van academisch gevormde psychologen genoemd worden, als deze mensen voor hun psychische conflicten behandelen, waardoor de lichamelijke symptomen verwaarloosd worden.

Opvallend is, dat bij alle paranormale begaafdheden en alle onderzoek van occulte verschijnselen het bedrog zo'n centrale plaats inneemt. Steeds weer komen bekentenissen van bekende „media”, dat zij bedrog hebben gepleegd, zelfs van Eusapio Palladino, waar dikke boeken over geschreven zijn. De genoemde Vereniging van paranormale begaafden wil zijn een organisatie van bonafide werkers, maar weten ook niet hoe garanties te krijgen, dat de aangeslotenen inderdaad bonafide zijn. In de kringen van magnetiseurs e.d. zegt men dat meer dan 90 % niet bonafide is.

De vrije uitoefening der geneeskunst — in tegenstelling tot wat men noemt het artsen-monopolie — is voorwerp van ernstige studie in ons land geweest. Bij K.B. van 31 Juli 1917 is een Staatscommissie ingesteld, aan welke is opgedragen te onderzoeken, hoe de wettelijke bepalingen, betreffende de uitoefening van de geneeskunst zouden moeten luiden, indien de bevoegdheid tot het uitoefenen van die kunst niet meer afhankelijk werd gesteld van het bezit van het getuigschrift van met goed gevolg afgelegd arts-examen. Voorzitter was **Mr S. van Houten**, Oud-Minister van Binnenlandse Zaken. De instelling van deze Commissie vond plaats overeenkomstig het op 23 December 1916 door de meerderheid van de Centrale Gezondheidsraad en de Minister van Binnenlandse Zaken uitgebracht advies over een door de leden van de Commissie van Houten, van Hamel en van Holthe tot Echten aan de Regering in 1913 ingediend adres, waarin onder de nodige waarborgen op meerdere vrijheid in de uitoefening der geneeskunst werd aangedrongen. De voornaamste wens van adressanten was wel „de mensheid vrij te laten behandeling te zoeken daar, waar zij zulks wenst en leniging of genezing van kwalen meent te zullen vinden”.

Voor voedingsmiddelen eist men waarborgen d.m.v. de warenwet maar voor geneesmiddelen en geneeskundige hulp zouden geen waarborgen gesteld mogen worden. De vrijheid bestaat echter in de vrijheid van artsenkeuze gelijk er vrijheid be-

staat in keuze van voedingsmiddelen.

Het artsen-monopolie is historisch in deze streken in de middeleeuwen ontstaan toen de clerus zich van het behandelen van zieken ging terugtrekken, mede onder invloed van de Universiteiten. De geneeskundigen, aan de Universiteiten gevormd, kwamen langzamerhand in het gilde bijeen. Keuren en Verordeningen hebben dit tot de Franse revolutie bestendigd.

20 Maart 1804 publiceerde 't Staatsbewind van de Bataafse Republiek, dat zij hadden de „zorg dat aan niemand dan die daartoe op ene wettige wijze de bevoegdheid verkregen hebben de uitoefening van eniger tak der geneeskunst worde toevertrouwd en om de onheilen zoveel mogelijk te voorkomen, welke uit onkunde of vermetelheid in dat vak voor de maatschappij voortvloeien”.

Met de inlijving van ons land werd natuurlijk de Franse wet op ons land toepasselijk en toen ons land weer onafhankelijk werd, herstelde de Souvereine Vorst bij besluit van 29 Januari 1814 de wetgeving uit Noord-Nederland van 1804. Bij de wet van 12 Maart 1818, die daarop volgde, bleef de toestand dezelfde. Deze wet werd vervangen door de thans vigerende wet van 1 Juni 1865.

Het gesputter tegen het monopolie, tegen het beschermde beroep is afgenomen door de vele andere beroepen, die diploma's en bescherming zijn gaan vragen. De Vestigingswet Klein Bedrijf 1937 is daar wel een sprekend voorbeeld van. Om zich als rijwielreparateur te vestigen moet men waarborgen geven van vakbekwaamheid.

Het is toch al te onredelijk als dan voor het uitoefenen van de geneeskunst geen waarborgen van vakbekwaamheid zouden worden gesteld.

De noodzaak van waarborgen voelen ook de kwakzalvers zelf en zij organiseren zich in vakverenigingen met strenge ballotage. Maar het meest kenmerkende van hun kracht is juist het geheimzinnige, het onbekende, zodat elke grond van selectie ontbreekt.

De sociale zekerheid van tegenwoordig wil ook de gezondheid in deze sfeer trekken, zodat risico's niet meer voor het individu doch voor de gemeenschap komen. In deze voorzieningen is reglementatie voor alles nodig en via de ideologie van de sociale zekerheid wordt het zgn. monopolie der artsen bevestigd. Toch kleven ook weer nadelen aan deze geneeskundige verzorging, die elementen van bureaucratie in zich bevat, waardoor de verhouding patiënt — arts geschaad wordt en de patiënt in de handen van de kwakzalver gedreven wordt. Want de persoonlijke verhouding, het moge een bewuste of een ongeweten magische zijn, tussen patiënt en kwakzalver is vrijwel altijd goed.

Vanmiddag wil ik mij tot de magnetiseurs beperken. Wat we daar onder moeten verstaan wil ik aan een geschrift uit hun eigen kring geven.

L. Groeneweg, destijds voorzitter van de Vereniging voor psychisch onderzoek en toegepast magnetisme, schrijft: „Wat is magnetisme? — Wat is magnetische behandeling?

Het woord „magnetisme” is een verzamelnaam, „„magnetische behandeling”” een conglomeraat van tal van zeer heterogene handelingen, die door die naam slechts worden gedekt, maar welk woord nu eenmaal burgerrecht heeft verkregen. Het wordt echter beter vertolkt door „„levenskracht”” een naam, die ook bv. door de Duitse onderzoeker Ingenieur Fritz **Grünwald** daaraan wordt gegeven in onderscheiding met het ferro-magnetisme, dat hij eveneens bij zijn proefpersoon aanwezig vond. Deze „„levenskracht”” zullen we dan hebben te beschouwen als een natuurlijk, menselijk „„tonicum””; een soort voedingspreparaat, een voedingsstof, dat in het lichaam van een zieke gebracht daar gemakkelijk en rechtstreeks assimileert, omdat het van een zekere giftwaardigheid is met diens levenskracht en er „de natuurlijke geneeskraft, de zelf regeneratie ondersteunt, zodat dan de magnetiseur zal op te vatten zijn als de leverancier van een natuurlijk menselijk tonicum.”

En dan komt het wonderlijke, dat de magnetiseur een leverancier is van deze levenskracht en op één lijn gesteld kan worden met een leverancier van sanatoren, haematogen, het zogen door een min, iemand die bloed geeft voor bloedtransfusie. Als we de auteur nog even verder citeren:

„De magnetiseur toch heeft een gedeelte van zijn „„levenskracht”” verzameld en tot intensiteit gebracht en laat deze nu afvloeien langs de handen en de vingers en brengt ze in het lichaam van de zieke op de plaatsen, waar ze dadelijk assimileert en een nuttig effect sorteert. Ook hierbij is de technische handeling in „„handen”” van hem, die geeft en ontbreekt de tussenpersoon.”

De chirurg **Erwin Liek** zegt in zijn boek: „Het Wonder in de Geneeskunde”, dat er in het levende organisme geen enkele ziekte bestaat, onverschillig of we die als functioneel of als organisch bestempelen, die niet in meerdere of mindere mate toegankelijk is voor psychische invloeden. **Liek** is een medicus, die hoog bij de kwakzalvers staat aangeschreven. Hij ziet de mens als een geheel. Een totaliteit, die door de Gestaltpsychologie ook wordt voorgestaan en die door de moderne psychosomatische geneeskunde nauwkeurig wordt uitgewerkt. „De gehele werkzaamheid is verlegd van het terrein der geneeskunde naar het gebied van de

opvoedkunst; het wordt opvoeden tot gezondheid en geen bestrijden van ziekten of genezen van zieke lichaamsdelen. Een mens behoort gezond te zijn voor zich zelf, voor zijn medemensen en voor het geheel.”

Dit is de methode van de magnetiseur, en omdat het in hun terminologie voeden en opvoeden is, is het geen uitoefening van de geneeskunst. Men zou deze woordspelingen sophismen kunnen noemen. In de psychiatrie spreekt men van concretismen. De mensen, die hulp zoeken, denken daar ongetwijfeld anders over. Terecht wordt mijns inziens de spot gedreven in de geschriften van de magnetiseurs, dat de rechter waarde hecht aan de „manipulatie” omdat dit het wezenlijke, volgens sommige juristen, van het uitoefenen van de geneeskunst is bij de kwakzalvers. Het wezenlijke is echter de psychische beïnvloeding.

Bij het nagaan van de jurisprudentie valt het op, dat in de loop der jaren, hetgeen men onder magnetisme aanduidt, veranderde. In de vorige eeuw zien we in de stukken steeds gesproken van somnabules, die door de magnetiseur in slaap werden gebracht en dan antwoord op vragen gaven. Juridische moeilijkheden doen zich voor over de vraag wie verantwoordelijk is: de magnetiseur, die ik hypnotiseur zou willen noemen, of het medium, die in een toestand van verlaagd bewustzijn iets doet.

Een andere juridische moeilijkheid is, dat het magnetisme niet officieel door de Medische Faculteit gedoceerd en erkend wordt als geneesmethode en derhalve het geen onbevoegd uitoefenen van de geneeskunst kan zijn als men zich van deze niet medische methode bedient (o.a. N.J. 1923, 1932, 1938).

Hier zit een kloof in de denkwereld van jurist en medicus, waardoor men elkaar minder goed begrijpt en waardoor minder aan de naleving der Wet wordt gedaan dan wenselijk is.

Ik heb getracht het aantal veroordelingen in de loop der jaren te achterhalen. Onderstaande cijfers zijn door het Centraal Bureau voor de Statistiek welwillend verstrekt.

Het onbevoegd uitoefenen van de geneeskunde valt onder Art. 436, Wetboek van Strafrecht, evenals het onbevoegd uitoefenen van het gestelde in de Wet op de Artsenijbereidkunst, Onderwijs L.O. en M.O., pandhuishouder, Scheepvaart en Veeartsenijkunde. Practisch zijn de meeste veroordelingen wegens het onbevoegd uitoefenen van de geneeskunst.

Bij de enorme uitgebreidheid van de kwakzalverij, zijn dit belachelijk lage getallen. Hoeveel daarvan op magnetiseurs betrekking hadden is niet na te gaan.

	Aantal schuldigverklaringen
1940	40
1941	32
1942	24
1943	16
1944	24
1945	3
1946	6
1947	40
1948	59 (in A'dam 12)
1949	155 (in A'dam 61)

De geneeskunde heeft zich niet op een voetstuk gezet, maar heeft contact met magnetiseurs, ook zeer recent opgenomen, maar telkens blijkt, dat het niets oplevert. De bekende **Croiset** heeft in de Psychiatrische en Neurologische Universiteitsklinieken van Prof. van der **Horst** en van Prof. **Biamond** te Amsterdam patiënten gemagnetiseerd. De resultaten zijn neergelegd in: *Folia Psychiatrica Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica* 1949, pag. 264, door **H. Musaph**. *Researches into the co-called Animal Magnetism or Mesmerism*.

Het resultaat is negatief, alleen een psychische beïnvloeding wordt geconstateerd doch niets specifiek.

De Universiteiten werken aan de verwarring bij publiek en gerechtelijke macht mee door in de Parapsychologie een privaats docent in de faculteit van Letteren en Wijsbegeerte toe te laten. Deze personen hebben geen bevoegdheid op medisch terrein, doch desalniettemin worden zij door de rechter als deskundige op geneeskundig gebied gehoord, waardoor verwarring groeit en de kwakzalverij kan opbloeien.

Gelukkig heeft Minister **Joekes** onlangs duidelijk geantwoord op vragen van de afgevaardigde **Mol** in de Tweede Kamer:

1e. Heeft de Minister kennis genomen van het onlangs in de pers verschenen verslag van de zitting van de Rechtbank te Roermond, waar in hoger beroep de zaak werd behandeld tegen de Limburgse magnetiseur **Lemmen**?

2e. Is de Minister niet van mening, dat het ter recht zelf gesprokene — gesteld, dat bedoeld verslag een juiste weergave daarvan inhoudt — en de daarbij naar voren gekomen tegenovergestelde meningen van getuigen-deskundigen omtrent de waarde der parapsychologie en haar toepassing voor de geneeskunde medewerken aan de vestiging van de Wet op de Uitoefening der Geneeskunst?

3e. Acht de Minister het onder deze omstandigheden niet gewenst, dat zijnerzijds bevorderd worde het doen van een mededeling omtrent het inzicht

van de ten deze verantwoordelijke instanties c.q., welke stappen gedaan zijn of nodig geacht worden in verband met deze, de gemoederen kennelijk beroerende, kwesties?

De Minister antwoordde hierop als volgt:

1. Deze vraag wordt bevestigend beantwoord.

2. De ondergetekende acht het niet uitgesloten, dat de genoemde feiten tot het postvatten van de bedoelde opvatting medewerken.

3. De ondergetekende meent, dat voor een afzonderlijke publicatie van Regeringswege niet voldoende aanleiding bestaat. Het reeds sinds enige tijd in commissoriaal verband gevoerde overleg, waarbij verschijnselen als hier aan de orde zijn mede de aandacht hebben, heeft tot dusver niet geleid tot conclusies, die het aanzijn zouden kunnen geven aan bepaalde nieuwe inzichten ten aanzien van de wettelijke regeling van de uitoefening van de geneeskunde. Zolang dit niet het geval is, is er geen aanleiding de grondslag van de bestaande wet te verlaten.

Met de omstandigheid, dat hier blijkbaar een vraagstuk ligt, dat de gemoederen beroert, wordt rekening gehouden door het verder voortzetten van het bovenbedoelde overleg".

De wet is niet zo verouderd als men begrip heeft voor de evolutie van de geneeskunde. En dan is het droevig te constateren dat, nu meer en meer ingezien wordt, dat veel lijden van de mens door psychische factoren veroorzaakt kan zijn, de psychische behandeling door sommigen niet als geneeskunde wordt beschouwd.

De magnetiseurs bewogen zich als men de jurisprudentie nagaat vroeger op het terrein van de tuberculose en thans op het gebied van de verlammingen.

De tuberculose is door de geneeskunde zowel curatief als praeventief dusdanig ter hand genomen, dat de kwakzalver daar weinig employo vindt. De verlammingen worden nog te veel bij chronische patiënten door de medici niet in voldoende mate intensief aangepakt, waardoor de magnetiseur werk krijgt.

Ik zie het magnetisme als een reactie op de behoefte van de zieke mens om direct contact te hebben met degene die geneest. Vandaar de theorieën over voeding, straling e.d. De vorm wordt door de tijdsomstandigheden bepaald maar moet occult, magisch, zijn. Ook het autoritaire kan magisch werken. Is het occulte ervan verdwenen, zoals bij de hypnose en somnabules van een vorige generatie, dan moet de kwakzalverij iets anders grijpen. Het geheimzinnige is de kracht. Maar is dat te verwonderen als men bedenkt hoe de ziekte zelf iets irrationeels is in de

mens? Hoe het buiten de vrijheid van de mens valt?

Het gaat niet of de kwakzalver successen heeft. Het gaat in de wet om de waarborgen. Dat is de zin der wet, daar liggen ook de belangen van het algemeen welzijn.

Huxley van de Unesco, bioloog van origine, heeft gewezen op de strijd als

uiting van leven.

Zolang de geneeskunst een beschermd beroep is, zullen er kwakzalvers zijn en heeft het wettig gezag de wet te handhaven.

Het publiek heeft recht om het te begrijpen en daartoe kan de jubilerende Vereniging van heden haar belangrijke bijdrage geven.

Rede

UITGESPROKEN DOOR

Prof. Dr. E. H. VOGELZANG

Met enige aarzeling heb ik de uitnodiging van het bestuur van de Vereniging tegen de Kwakzalverij aanvaard om tijdens deze openbare vergadering te spreken.

Deze aarzeling sproot voort uit de samengesteldheid van het begrip kwakzalverij en de vele vraagtekens die op dit gebied nog geplaatst moeten worden — een gebied dat zo talrijke aspecten heeft dat een uitputtende behandeling met behulp van de ons op dit ogenblik ten dienste staande gegevens, m.i. onmogelijk is.

Zelfs reeds de vraag „wat is Kwakzalverij?" is niet te beantwoorden zonder bij het opstellen van de definitie allerlei restricties in rekening te brengen, die de beoordeling van het geheel verzwakken en dus een integrale bestrijding, zo die al gewenst mocht blijken te zijn, in hoge mate bemoeilijken.

Uit de opdracht die Uw bestuur mij gaf, bleek echter dat van mij slechts verwacht werd een oordeel uit te spreken over de openlijke aanprijzing van geneesmiddelen.

Deze beperking maakte het mij mogelijk de uitnodiging te aanvaarden, daar dit onderdeel goed te overzien is en bovendien omdat ik op dit terrein een van de grote gevaren meen te zien, die de volksgezondheid bedreigen.

Alvorens over te gaan tot de verschillende vormen van aanprijzen moeten wij ons afvragen hoe het verbruik van geneesmiddelen tot stand komt en of dit en zo ja op welke wijze dit verbruik gestimuleerd moet worden.

Wij stellen ons hierbij op het standpunt dat het belang van de Volksgezondheid dus tevens het belang van de gezondheid van het individu prevaleert boven economische belangen.

Indien wij deze stelling als basis voor onze beschouwingen nemen, dan moeten wij vaststellen, dat het verbruik aan geneesmiddelen uitsluitend bepaald behoort te worden door de behoefte en daar de behoefte alléén door deskundigen i.c. door geneeskundigen bepaald kan en mag worden, is stimulering van het verbruik door anderen dan deskundigen in principe steeds af te wijzen.

Wij hebben echter rekening te houden met een uitingsvorm van de vrijheid van het individu, n.l. de onverwoestbare neiging van de mens om zelf te trachten storingen van de normale functies op te heffen, hetgeen dikwijls ontaardt in het gebruiken van geneesmiddelen of toepassen van geneeswijzen om schijnbare — niet bestaande — afwijkingen van het gezondheidsideaal te corrigeren.

In de tijden toen de geneeskunde en vooral de diagnostiek nog weinig ontwikkeld was en bovendien het synthetisch bereide geneesmiddel nog niet bestond, was dit begrijpelijk en aanvaardbaar, bovendien waren de consequenties voor de gezondheid van individu en de volksgezondheid in het algemeen niet zeer belangrijk. Nu is dit anders. De enorme ontwikkeling der preventieve en curatieve geneeskunde en van de diagnostiek, parallel gaande aan de grote toename van het aantal deskundigen en de vooral in Nederland zo ver gaande ontwikkeling van de sociale gezondheidszorg, maken het zelf medicineren en het zelf „genezen" door ondeskundigen tot een gevaar, een gevaar dat toeneemt naarmate bovendien de voor het publiek zo gemakkelijk verkrijgbare synthetische middelen bij dit zelf medicineren een steeds groter rol zijn gaan spelen. Nu is het merkwaardig, dat de wetgever het opzettelijk toebrengen van letsel aan anderen en het pogen tot toebrengen van dodelijk letsel aan zichzelf strafbaar stelt; dezelfde wetgever laat echter toe, dat het gezonde individu zich letsel toebrengt en vergiftigt en dat de zieke verkeerd behandeld wordt of te laat onder deskundig toezicht komt.

Het zal wel mogelijk zijn een volledige oplossing van dit probleem te vinden, doch elke poging tot beperking van onnodig en dus schadelijk gebruik van geneesmiddelen moet leiden tot een benadering van de oplossing en dus tot bevordering der volksgezondheid. Wanneer ik mij ter toelichting tot slechts één voorbeeld bepaal, dan wil ik wijzen op het reumavraagstuk en vraag ik mij af of dit vraagstuk niet veel sneller tot

een oplossing gebracht kan worden, indien zij, die de eerste symptomen van deze belangrijke groep van ziekten waarnemen, verhinderd zouden zijn zelf te knoeien daartoe aangespoord door openlijke aanprijzing van — en nu citeer ik advertenties — z.g. „on-schadelijke” en „volstrekt betrouw-bare”, „zeker werkende” al dan niet „wonder” middelen tegen „rheumati-sche pijnen”, „rheumatiek”, „spit”, „ischias”, „zenuwpijn”, „stramheid”, „pijn in spier en gewricht”.

Wat moeten wij in het algemeen onder aanprijzen verstaan? De aandacht van de verbruiker vestigen op bepaalde met name genoemde artikelen met het doel de goede eigenschappen van een bepaald artikel naar voren te brengen.

Is dit voor geneesmiddelen toelaatbaar te achten? Het antwoord op deze vraag moet bevestigend luiden *mits* onder *verbruiker* verstaan wordt de deskundige, die in staat is de beweringen van de fabrikant kritisch te toetsen aan de hand van de samenstelling van het middel, en ook in staat is te beoordelen aan welke patiënt hij het middel kan geven en aan wie niet.

Deze wijze van aanprijzen kan zelfs in vele gevallen wenselijk zijn om de deskundige in te lichten omtrent de verkrijgbaarheid van nieuwe geneesmid-delen waarover in de wetenschappelijke literatuur mededelingen gepubliceerd zijn. Als zodanig moet deze aanprijzing gezien worden als een aanvullende documentatie ten behoeve van arts en apotheker.

Deze vorm van propaganda beperkt zich dus tot de vaktijdschriften van medici en pharmaceuten. Het is geen *openlijke* aanprijzing en valt dus verder buiten mijn onderwerp.

Openlijke aanprijzing is 't indien de fabrikant of handelaar zich rechtstreeks of via 'n tussenpersoon wendt tot 't publiek.

Wij kunnen hier drie vormen onderscheiden:

In de eerste plaats advertenties of z.g. *ingezonden mededelingen* — dikwijls als zodanig niet herkenbaar — in de vakpers van winkeliers, met het doel omzetvergroting voor winkelier en fabrikant door middel van beweringen, die de ondeskundige kleinhandelaar niet controleren kan, doch gesuggereerd wordt door te geven aan het publiek met als beloning *extra omzet*.

Ik citeer uit één der vakbladen:

„Als ik een hese stem hoor vragen om een middeltje, zeg ik onmiddellijk: een buisje X”.

„Die samenstelling... blijkt wel een zeer geslaagde combinatie. Ik raad ze tenminste al mijn klanten aan bij griep..... Het heeft mij al heel wat extra omzet gebracht”.

„Mede door de advertenties... is de vraag naar ... thans groter dan ooit. Ongeëvenaard in werking en populair geprijsd, zodat

het bereikbaar is voor een ieder”. „Een van de meest voorkomende volksziekten is wel reumatiek. Ook de heer X was getroffen door het vele leed dat het rheuma veroorzaakte. Jarenlang geëxperimenteerd. Inderdaad gelukte het hem een aftreksel te bereiden dat een heilzame invloed uitoefende..... enz.”

Het merkwaardige — en kenschetsend voor de tegenwoordige chaos — is, dat tenminste drie van de bovengenoemde middelen m.i. terecht niet *mogen* worden verkocht door anderen dan apothekers en geneeskundigen enz. (Beschikking Min. van Arbeid, Handel en Nijverheid 26 Jan. 1927.)

Maar dat is een ander verhaal! Hier hangt echter ten nauwste mee samen een tweede vorm van openlijke aanprijzing n.l. het uitstellen van geneesmiddelen door kleinhandelaren en helaas ook door een aantal apothekers. Nu kan men het etaleren van twee zijden bezien.

Ten eerste als een vorm van inlichting aan het publiek dat bepaalde artikelen verkrijgbaar zijn.

Ten tweede als een openlijke aanprijzing.

Immers wanneer een artikel geëta-leerd wordt, betekent dit voor het publiek niet alleen een aankondiging van verkrijgbaarheid, doch ook en vooral wanneer het door deskundigen of door wie het publiek ten onrechte als deskundigen beschouwt, geschiedt, tevens een aanbeveling.

Het etaleren van geneesmiddelen door deskundigen i.c. apothekers acht ik volkomen ontoelaatbaar; het etaleren door winkeliers is veelal het ten verkoop aanbieden van artikelen, die deze winkeliers wettelijk niet mogen verkopen en de etalage is dus in deze gevallen een openlijke demonstratie van overtreding der wet.

Van apothekerszijde wordt ter verdediging het argument aangevoerd, dat het economisch noodzakelijk is het publiek te wijzen op de verkrijgbaarheid in apotheken van geneesmiddelen, die ook elders verkrijgbaar zijn. Naar mijn mening is deze redenering onjuist. Wanneer de overheid wetsovertreding oogluikend toelaat, is dit geen argument voor hen, die mede verantwoordelijk zijn voor de bevordering der volksgezondheid, om onnodig en dus ongewenst geneesmiddelenverbruik te stimuleren.

De apotheker heeft een andere taak dan omzetverhoging, hij is een dienaar van de volksgezondheid wien het niet past geneesmiddelen door middel van een uitstalkast of op andere wijze aan te bevelen.

In nauwe samenhang met de aanprijzing door middel van uitstallingen staat de belangrijkste vorm van openlijke aanprijzing n.l. de advertenties in de dagbladen en tijdschriften.

Het effect van de etalage wordt n.l. sterk verhoogd door de openlijke aanprijzing door middel van de drukpers. Een reclamecampagne vangt immers meestal aan met advertenties, terwijl daarna de etalage ondersteunend werkt.

De advertentie is dus de kern van het gehele probleem.

De advertentie voor een geneesmiddel is uit de aard der zaak geen objectief rapport over de chemische, pharmacologische en therapeutische eigenschappen van het middel, daar hierin voor de leek geen aanbevelend element aanwezig is. De bedoeling van de publicatie is te wijzen op het belang van het middel voor de werkelijke of inge-beelde zieke en zij zal dus vrijwel steeds de vorm aannemen van een geneeskundige raad.

Enkele citaten:

„Bij hoofd-, kies- of keelpijn, verkoudheden, maandpijnen, etc. brengen X tabletten uitkomst”.

Of directer:

„Als andere middelen gefaald hebben..... neem dan .....

„Zenuwpijn..... neem .....

„Hoofdpijn..... neem ... (het-zelfde)”
enz.

Dit is geneeskundige raad in optima forma, gegeven door personen of bedrijven die financieel belang hebben bij het opvolgen van de raad en dus geacht moeten worden „geneeskundige raad als bedrijf te verlenen, dus volgens Art. I van de wet op de uitoefening der geneeskunst de geneeskunst uit te oefenen, welke uitoefening alleen geoorloofd is „aan degenen aan wie de bevoegdheid daartoe volgens de wet is toegekend”. Volgens een arrest van de Hoge Raad van 19 Oct. 1931 moet onder geneeskundige raad worden verstaan een raad, welke de vermeende of werkelijke strekking heeft om genezing van een ziekte of kwaal te bevorderen. Nergens stelt de wet de eis, dat degene aan wien die raad wordt verschaft inderdaad ziek is.

Het is mij niet bekend of op grond van deze uitspraken ooit getracht is paal en perk te stellen aan de openlijke aanprijzing van geneesmiddelen. Mocht het langs deze weg mogelijk zijn, dan zal het probleem der ongelimiteerde vergiftigingsmogelijkheden waarover de Nederlandse bevolking nu beschikt, grotendeels opgelost zijn. Wanneer daarnaast de verkoop van geneesmiddelen door ondeskundigen nu eindelijk eens beperkt wordt tot die preparaten, waarvan de volkomen onschadelijkheid bij ongecontroleerd gebruik bewezen kan worden geacht — en dat zijn er niet veel! — dan zullen de deskundigen — de apothekers — door hun monopolistische positie, die aan hun in feite teruggegeven moet worden in het belang der volksgezondheid, in overleg met de artsen volkomen in staat en bereid zijn zorg te dragen voor een beperking van

het verbruik van geneesmiddelen tot het noodzakelijke minimum.

In 1946 is op initiatief van de Nederlandse Dagbladpers opgericht de Keuringsraad Openlijke Aanprijzing van Geneesmiddelen. In deze Keuringsraad zijn de belangrijkste dagblad- en tijdschriftuitgeversorganisaties, de advertentiebureaux, de Federatie van Boekdrukkers, de Pharmaceutische Handels Conventie, de K.N.M.P. en de K.N.M.G. vertegenwoordigd.

Door een arts en een apotheker worden alle advertenties gekeurd, doch deze deskundigen zijn gebonden aan een Leidraad en deze Leidraad bevat een aantal bepalingen die een — van handelsstandpunt uit bezien — te rigoureuze ingrijpen van de deskundigen verhinderen. Deze Leidraad is immers en kan niet anders zijn dan het resultaat van een compromis tussen eisen van volksgezondheidsbescherming en handelsbelangen.

Volgens deze Leidraad zijn ontoelaatbaar openlijke aanprijzingen waarbij geneesmiddelen worden aanbevolen tegen kanker, geslachtsziekten, hart-

lijden, leverlijden, nierlijden, oogziekten, tuberculose, suikerziekte, *ernstige* vormen van huid- en maagziekten en verder voor niet genoemde ziekten, die zó ernstig zijn, dat deze naar *algemeen geldende* opvatting door een arts behandeld te worden behoeft.

Dus: de ziekten mogen niet worden genoemd, de *symptomen* wel: „benauwde hoest”, „gij snakt naar adem”, „koorts”, (e causa ignota?), „maagtabletten”, „laaiende pijn van zuurbrand op de maag”. Kunnen dit geen verschijnselen zijn van ernstige ziekten die naar algemeen geldende opvatting door een arts behandeld behoren te worden?

Ik erken gaarne, dat de Keuringsraad goed werk heeft gedaan voor zover deze gebrekkige Leidraad haar dit toeliet. Die Leidraad is echter zoals ik reeds zei, het resultaat van een compromis en op het terrein van de zorg voor de volksgezondheid acht ik compromissen met handelsbelangen volstrekt onaanvaardbaar. Moge de overheid dit standpunt delen!

lezen we nog in ons maandblad van November l.l. in het hoofdartikel: „Moge de oude wet van 1865, die sterk verouderd is en het volk onvoldoende beschermen kan tegen kwakzalverspraktijken, spoedig vervangen worden door een betere wet. Hiervoor heeft de vereniging vele jaren herhaalde malen gestreden.”

Hij die mocht verwachten, dat ik van oordeel zou zijn, en thans in deze voordracht erop zou wijzen, dat een meer stringente wetgeving onze vereniging meer leven zou inblazen en betere resultaten in de strijd tegen de kwakzalverij zou brengen, moet ik in die verwachting teleurstellen.

Vaak bereikt men meer met een goede rechter en een slechte wet, dan met een goede wet en een slechte rechter.

Maar die oude wet van 1865 is heus zo slecht nog niet.

Ja, er zijn twee gebreken:

1e. de strafmaat is te laag, reeds in 1863 zei minister Thorbecke in de memorie van antwoord (zie bijlagen 1863/64, blz. 1826): „De ondervinding heeft geleerd, dat de thans geldende strafbepalingen op onbevoegde uitoefening der geneeskunst te licht zijn. Het voordeel, hetwelk uit de onbevoegde uitoefening werd getrokken was dikwijls zo groot, dat men zich de boete gewillig getroostte”.

Dit gebrek is evenwel geen reëel bezwaar, want de rechters bereiken reeds thans in hunne uitspraken bij lange na niet de thans bestaande lage strafmaxima; terwijl bovendien naast die straffen nog de artikelen 33 van het Wetboek van Strafrecht en 354 van het Wetboek van Strafvordering de mogelijkheid geven van verbeurdverklaring en vernietiging van voorraden en instrumentarium, welke verbeurdverklaring en/of vernietiging sporadisch toegepast in hogere instantie veelal weer wordt teniet gedaan.

2e. de wet wordt als regel niet toegepast; de kwakzalvers worden met rust gelaten; bij op- of nasporing — die in deze veelal geen moeilijkheden opleveren, want de kwakzalvers geven in hun reclamefolders hun cliënteel met portret, gemeente, straat en nummer aan! — en bij vervolging moet grote weerstand van het Openbaar Ministerie overwonnen worden.

Om een enkel voorbeeld te noemen moge de volgende correspondentie hier worden vermeld. Dd. 13 October 1951 schreven wij aan de Officier van Justitie te X.: „In aansluiting aan ons verzoek van 21 Juli l.l. om strafrechtelijke vervolging in te stellen tegen Leugemors te Apeldoorn, waarbij wij U een drietal reclames toezonden, doen wij U wederom enige pamfletten toekomen. Gaarne zullen wij van U vernemen welk gevolg aan ons verzoek is gegeven en tot welk resultaat dit heeft geleid”. Als antwoord daarop ontvin-

Rede

UITGESPROKEN DOOR

Mr. M. D. K. S. VAN LIER

Geachte toehoorders,

Als vierde en laatste in de rij sprekers bij gelegenheid van de 70e verjaardag van de Vereniging tegen de Kwakzalverij kom ik Uwe aandacht vragen.

Dat ik als laatste spreek, komt mij symptomatisch voor. Immers behoort de jurist in onze vereniging de leiding te laten aan de kenners van het werk, de medici, de apothekers en de chemici. Hun werk doet hen in aanraking komen met het „geneesmiddel” des kwakzalvers en zij kunnen de waarde daarvan en van de aanprijzing beoordelen, en voor het eventuele gevaarlijke ervan waarschuwen.

Zo werd, om een actueel voorbeeld uit de praktijk te noemen, onze redacteur-apotheker opgebeld door een dokter met de vraag te onderzoeken de samenstelling van „Dr X's zenuw- hoofdpijnpoeders”, daar de dokter zo juist kwam van een patiënt, die hij in coma had aangetroffen na gebruik van een dezer poeders.

De jurist dient in onze vereniging meer om van advies te dienen omtrent de vraag van wettelijke strafbaarheid en de te volgen weg om tot vervolging te komen.

Maar als dan voornamelijk onze deskundigen, de apothekers en artsen, lid zijn van onze vereniging, dienen zij daarbij niet het belang van eigen beurs, maar het ideeële belang der volksge-

zondheid; toch zegt het grote of domme publiek, dat hier slechts sprake is van concurrentiestrijd tussen dokter-apotheker en kwakzalver. Zouden dan de doktoren hun eigen belang zo slecht inzien, dat van de 7000 artsen in Nederland er slechts 250 lid onzer vereniging zijn? Een zeer teleurstellend feit is dat zelfs een recent vonnis de overweging inhoudt, dat „een en ander des te meer geldt, nu de belangen van gedaagde als apotheker in deze vanzelfsprekend tegenstrijdig zijn met die van eiseres als fabrikante van verpakte geneesmiddelen”.

Boven een dergelijke materialistische instelling voelt ons bestuur zich zonder enige uitzondering verre verheven. Ons doel is ideeël, zoals artikel I onzer statuten ons voorschrijft: „Zij heeft ten doel de bestrijding der kwakzalverij op geneeskundig gebied”, m.a.w. zorg voor de volksgezondheid.

Die strijd heeft onze vereniging nu 70 jaar gestreden. Helaas zonder veel resultaat: de kwakzalverij groeit en bloeit als tevoren, en wij zijn er niet in geslaagd voor onze strijd de publieke belangstelling te trekken. Van onze vereniging met haar maandblad als enig strijdmiddel gaat geen invloed uit, terwijl ook ons maandblad met zijn dilettante redactie niet weet te boeien. Jaar in jaar uit wijten dit onze niet-juristen in ons maandblad aan de slechte wetgeving op dit gebied. Zo

gen wij dd. 22 October l.l. een schrijven van de Ambtenaar van het Openbaar Ministerie bij de kantongerechten ter standplaats Y, luidende: „Naar aanleiding van Uw schrijven van 13 dezer gericht aan de Heer Officier van Justitie alhier deel ik U mede, dat dezerzijds de strafzaken tegen Klein Leugemors werden „afgedaan”. Daarop antwoordden wij op 7 November 1951: „E.A. Heer. Op 22 October l.l. ontvingen wij Uw brief L.P. No. 1877, waarin U ons mededeelt, dat Uwerzijds de strafzaken tegen Klein Leugemors werden „afgedaan”; U zult kunnen begrijpen, dat wij deze aangelegenheid met dit nietszeggend antwoord niet als „afgedaan” kunnen beschouwen. Wij schreven immers gaarne te zullen vernemen **welk gevolg** aan ons verzoek om een strafrechtelijke vervolging in te stellen is gegeven en **tot welk resultaat** dit heeft geleid. Wij verzoeken U alsnog instantelijk ons het antwoord daarop te willen mededelen, uit welk antwoord wij dan kunnen opmaken of en welke verdere stappen door ons dienen te worden ondernomen. Met een spoedig antwoord zult U ons verplichten”. Dit antwoord is nog niet gekomen.

Moge die weerstand van het Openbaar Ministerie wijken en plaats maken voor levendige belangstelling in ons ijveren voor de volksgezondheid. En als die samenwerking er eenmaal is, dan is die oude wet van 1865 heus wel bruikbaar. Alle moeilijke kwesties immers, die zich bij de toepassing dezer wet voordeden, zijn door uitspraken van de Hoge Raad ten gunste van de bestrijding der kwakzalverij opgelost.

Thans dan die wet van 1 Juni 1865 S. 60 betreffende de uitoefening der geneeskunst aan de hand van de parlementaire geschiedenis en de jurisprudentie van de Hoge Raad.

Reeds in 1864 zei het kamerlid van Bosse (zie handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 1864 ('65, blz. 697): „Nu geloof ik, dat men veel kan doen in de wereld, maar dat men door een wet de kwakzalverij kan uitroeien betwijfel ik, want altijd zal het spreekwoord waar blijven: Mundus vult decipi!” (de wereld wil bedrogen worden).

Toch heeft de wetgever dit waagstuk ondernomen. De wet van 1 Juni 1865 S. 60 regelende de uitoefening der geneeskunst geeft aan de officiële wetenschap het monopolie. Artikel 1, lid 1, veroorlooft alleen aan degenen, aan wie de bevoegdheid daartoe volgens de wet is toegekend de uitoefening der geneeskunst, waaronder de wet het verlenen van genees-, heel- of verloskundige raad of bijstand als bedrijf verstaat.

Dat „als bedrijf” is gehandeld kan, naar de Hoge Raad leert, worden afgeleid uit de pluraliteit van op verschillende tijdstippen verrichte handelingen,

maar ook b.v. uit het ontvangen van loon; terwijl onder uitoefening der geneeskunst artikel 1 geheel algemeen verstaat het verlenen van geneeskundige raad of bijstand als bedrijf, onder welke raad of bijstand wordt verstaan elke raad of bijstand, die de strekking of voorgewende strekking heeft om genezing van een ziekte of kwaal te bevorderen of genezende werking op een krank lichaamsdeel uit te oefenen, ook al is aan het geven daarvan **geen onderzoek van de lijder** vooraf gegaan; de werkelijke of voorgewende strekking om genezing van een ziekte te bevorderen kan deze raad of bijstand evenzeer hebben wanneer hij verleend wordt buiten tegenwoordigheid van de lijder, terwijl de wet nergens de eis stelt, dat degeen aan wie raad wordt verschaft inderdaad ziek is; aldus steeds de Hoge Raad;

evenzeer levert op het verlenen van geneeskundige raad het aan onderscheiden personen, die de onbevoegde omtrent bij hen voorkomende kwalen en ziekten mededelingen hadden gedaan, **verstrekken van middelen**, welke moesten dienen om genezing van die kwalen en ziekten te bevorderen en waarvan in verband met dat doel de **keuze** bij beklagde berustte en de **gebruiksaanwijzing** door haar werd gegeven;

evenzeer oordeelt de Hoge Raad over de onbevoegde, die **urine onderzoekt** en in aansluiting daaraan het gebruik van bepaalde geneesmiddelen voorschrijft;

zo ook oordeelt de Hoge Raad, dat het in praktijk brengen van de gaven van **helderziende** aan de feiten niet het karakter ontnemt van verlenen van geneeskundige raad of bijstand; evenzo het bekende **kruidenarrest** van 15 November 1937 beslissende, dat verdachte aan personen, die zich met klachten over hun ziekten en kwalen tot hem hadden gewend, kruiden heeft verstrekt met gebruiksaanwijzing, zulks met de voorgewende of werkelijke strekking om genezende werking op die ziekten en kwalen uit te oefenen, weshalve hij **kruiden ter genezing heeft voorgeschreven** en dus geneeskundige raad verleend heeft; idem 29 Februari 1944: diagnose gesteld en kruiden doen toekomen;

en tenslotte de **magnetiseur**; daarmee heeft de Hoge Raad definitief afgerekend bij de arresten van 3 en 17 April 1951 Nos. 463 en 464 van de Ned. Jur. van 1951;

in het geval van het arrest van 3 April bestond de behandeling in het maken van strijkende bewegingen met zijn handen aan of in de onmiddellijke nabijheid van lichaamsdelen van personen, die zich tot hem hadden gewend om genezing te bekomen van hun werkelijke of vermeende kwalen, daarbij te kennen gevende althans de indruk vestigende, dat daardoor bedoelde

kwalen zouden genezen althans verbeteren; daarbij telkens een geldsbedrag ontvangende;

De Hoge Raad overweegt, dat niet valt in te zien, dat deze bijstand niet zou zijn geneeskundige bijstand in den zin der wet, waartoe naar de strekking dezer wet niet bijstand door een geneeskundige noch bijstand overeenkomstig de geneeskunst doch slechts **bijstand op het gebied der geneeskunst** vereist is; terwijl die bijstand de aard van geneeskundige bijstand niet aflegt, indien die behandeling overigens mede bestond in bidden;

in het geval van het arrest van 17 April werd aangevoerd, dat onstofelijke geneeswijze niet behoort tot „geneeskundige raad of bijstand”.

De Hoge Raad beslist hieromtrent, dat zolang de wetgever niet voor enig gebied van geneeskunde of enige wijze van genezen in nadere regeling zal zijn getreden, de rechter niet aan „uitoefening der geneeskunst” zodanig deel onttrokken zou kunnen rekenen zonder een met voornoemd belang der volksgezondheid onverenigbaar te achten algemene toestand van ongeregeldeheid te doen ontstaan;

Bij de wet van 4 Augustus 1938 S. 801 zijn aan artikel 1 toegevoegd lid 2 en 3, teneinde, daar zich op de grensgebieden van de uitoefening der geneeskunst enige groepen van personen, zoals heilgymnasten, masseurs en opticiens zijn gaan bewegen, de wettelijke grenzen van het terrein bestreken door het verlenen van genees-, heel- of verloskundige raad of bijstand als bedrijf meer nauwkeurig af te palen.

Daarom bepaalt lid 2, dat onder het verlenen van raad of bijstand in lid 1 bedoeld wordt begrepen het als bedrijf:

onderzoeken van een orgaan of deel van het menselijk lichaam, welk orgaan of deel in werking te kort schiet of een ander gebrek vertoont, zomede **aanraden van een middel** om aan zodanig tekort of gebrek tegemoet te komen, terwijl lid 3 daarbij een afpaling geeft van de beperkte bevoegdheid van heilgymnasten, masseurs en opticiens;

bij lid 2 overweegt de Minister in de memorie van antwoord op deze toevoeging van lid 2 en 3, dat „aanraden van een middel” taalkundig steeds plaats heeft van persoon tot persoon, derhalve individueel en in een advertentie gewoonlijk sprake is van „aanbeveling; een algemeene onpersoonlijke aanbeveling buiten het bereik van de wetsbepaling (d.i. artikel 1) wordt gesteld”; evenwel heeft in ons land alleen kracht van wet de uitgedrukte wil van de wetgever; het blijft een vraag of en in hoever het parlement bij zijn stemgeving zich schaart achter uitgesproken bedoelingen van ministers of kamerleden.

Zo schreef professor Segers in Themisdeel 79 van 1918 no. 4, blz. 545/546: „en wanneer men een verstan-

dige rechtspraak heeft, die niet hangt aan de letter der wet en nog minder aan de zogenaamde parlementaire geschiedenis, een rechtspraak, die niet zweert bij wat het lid der commissie van rapporteurs X of de minister Y heeft gezegd, maar die vraagt of de wet een goede praktische rechtstoepassing veroorlooft — meestal zal men dan zien, dat dit niet alleen het geval is, maar dat de wet die zelfs beveelt — dan blijken de bezwaren aan de starheid van het bestaande recht veel minder sterk dan men zich die voorstelt”.

Diezelfde vraag doet zich voor bij artikel 3 der wet;

artikel 3 bepaalt, dat alleen de geneeskundige binnen de grenzen zijner bevoegdheid in het openbaar mag aankondigen, dat hij de geneeskunst uitoefent;

over dit artikel 3 is in 1863/64 en 1864/65 even heftig en even veel gedebatteerd als over artikel 1;

op blz. 698 der handelingen zegt het kamerlid Godefroi: „artikel 3 is in het belang der geneeskundigen tot bescherming van hun monopolie geschreven; van dat monopolie is dit artikel een noodwendige consequentie; er is hier geen middenweg; men moet óf willen het monopolie óf volkomen vrijheid zoals die thans nog alleen in Noord-Amerika bestaat; in Engeland is thans grotendeels ongeoorloofd hetgeen ook bij artikel 3 wordt verboden; als men het monopolie wil, dan geen advertenties”;

Minister Thorbecke zegt (1864/65, blz. 452): „Het verslag vraagt of het artikel bedoelt, dat niemand in het openbaar een gunstig oordeel over een geneesmiddel mag uitspreken, zodat derden gunstige gedachten van de werking opvatten?” Op die vraag antwoordt de Minister: „Indien het uitgesproken oordeel het karakter heeft ener „openbare aanbeveling”, dan ja; daartegen betoogde de oppositie: kamerlid Wintgens: „dan zal de mensenvriend, die in een dagblad zal hebben te kennen gegeven, dat dit of dat geneesmiddel heilzaam is, kunnen worden gestraft (1864/65 blz. 696, 699); ik heb hier een Engels dagblad, dat bevat een reeks advertenties waarbij allerlei pillen, dranken, zalven, essences, enz. worden aanbevolen”; kamerlid van Bosse (blz. 697): „Zal het moeilijk vallen aan een uitventer van kwakzalverij een naamtekening van een geneeskundige onder een advertentie te krijgen? Het is (blz. 699) waar er staat in de Engelse advertenties, dat doctor die of die het geneesmiddel aanbeveelt; men late (blz. 698) de natie de vrijheid die aanbevelingen, die serieën vullen in de dagbladen omtrent allerlei geneesmiddelen, welke worden aangeprezen en uitgevent, vrijelijk te lezen en beoordelen”;

daarop is met 45 tegen 16 stemmen aangenomen het amendement van Bosse

om in artikel 3 tussen de woorden in het openbaar en aankondigen te doen vervallen de woorden: „een geneesmiddel aanbevelen of”;

evenwel valt de kwakzalversadvertentie, d.i. de advertentie van de onbevoegde, b.v. die van de fabrikant, die zonder meer zijn geneesmiddel aanbeveelt voor een bepaalde kwaal of gebrek, ook zonder de woorden, die door aanneming van het amendement van Bosse zijn vervallen, onder de verbodsbepaling van in het openbaar aankondigen, dat hij geneeskunst uitoefent, waaronder immers artikel 1 het aanraden van een geneesmiddel begrijpt: (anders Mr J. Rummelink op blz. 57 zijner dissertatie);

toepassing van het advertentieverbod van artikel 3 vond ik in het arrest van de Hoge Raad dd. 31 October '38. Ned. Jur. '39 no. 88, Weekblad van het recht dd. 8-2-'39, 101e jaargang, afl. 10 no. 88 met onderschrift van Prof. Pompe, waar de advertentie in het Utrechts Dagblad van 24 April 1937 van een schoonheidsspecialiste luidde: „Gelaatsverzorging. Gezichtsharen. Blijvende verwijdering”; in geen der drie instanties dezer procedure is met een woord gerept, dat een advertentie niet onder de verbodsbepaling van artikel 3 zou vallen, maar deze procedure leidde uiteindelijk niet tot veroordeling, omdat het hier betrof een schoonheidsoperatie, waarbij geen handeling tot verzorging van de gezondheid vereist was, zodat hier niet aanwezig was een aankondiging van uitoefening der geneeskunst; verder vond ik toepassing van het advertentieverbod in het veroordelende vonnis van de rechtbank te Leeuwarden dd. 31 December 1947 Ned. Jur. '49 no. 738, waar de dagbladadvertentie over aardstralen de passage bevatte: „ook te consulteren voor andere ziekten en kwalen dan met aardstralen in verband staande”, in welk vonnis tevens „openbaar” aldus wordt gedefinieerd: „in het openbaar alzo aan een ieder”.

Het zou dwaas zijn dat de wet zou beschermen een handeling, die hij verbiedt en met straf bedreigt;

de fabrikant dan ook, die het advertentieverbod van artikel 3 overtreedt door een poederwikkelt in miljoenen exemplaren „alzo aan een ieder” te verspreiden, daarop als echte kwakzalver belovende onmiddellijke genezing van alle mogelijke kwalen, terwijl door getuigenverhoor en deskundigen — bericht de gevaarlijkheid van dit middel aantoonbaar is en het geen genezing brengt maar slechts pijnstillend werkt, vindt geen bescherming in de wet, speciaal niet in artikel 1401 van het Burgerlijk Wetboek; de actie uit onrechtmatige daad komt hem niet toe.

Zo besliste een vonnis van de Amsterdamse rechtbank, dat zwarte handelaren geen aanspraak kunnen maken op bescherming tegen overtreding van

zorgvuldigheidsnormen; zie ook Mr R. J. Polak in zijn boek Aanspraak en aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad blz. 59 en 60:

„eigen onrechtmatigheid, onrechtmatigheid is inbreuk op een **rechtens beschermd** belang; de gelaedeerde heeft door eigen gedragingen het recht verwerkt zich op onrechtmatigheid van het schadebrengend gedrag van de gedaagde te beroepen; gelaedeerdes gedragingen waren gericht tegen het belang, dat gedaagde door zijn optreden heeft willen beschermen”.

Tenslotte de sanctie op inbreuk van des dokters monopolie. Artikel 436 van het Wetboek van Strafrecht bedreigt hem, die niet toegelaten tot de uitoefening van een beroep, waartoe de wet een toelating vordert, **buiten noodzaak** dat beroep uitoefent, met geldboete van ten hoogste f 300,— of bij recidive met hechtenis van ten hoogste twee maanden;

de Hoge Raad (zie o.m. het magnetiseurs-arrest van 3 April) oordeelt, dat „buiten noodzaak” geacht moet worden slechts het geval te zijn als de dader handelt daar waar plotseling geneeskundige hulp dringend noodzakelijk blijkt en zodanige hulp niet dadelijk van een bevoegde is te verkrijgen;

Ook de artikelen 307 en 308 van het Wetboek van Strafrecht zijn ten deze van belang ingeval de onbevoegde ongelukken maakt; aan hem te wijten dood of letsel door schuld straffen deze artikelen met gevangenis- of hechtenisstraffen van ten hoogste 9 resp. 6 maanden;

En zo aan het einde van mijn betoog gekomen, kom ik tot de conclusie, dat de wet met de daarop voor ons steeds gunstige rechtspraak van de Hoge Raad resoluut afrekenende met deurine-kijkers, helderzienden, kruidendokter, magnetiseurs, enz. geen beletsel is voor de bestrijding van de kwakzalverij, integendeel; maar dat rechter en openbaar ministerie moeten gaan inzien, dat de kwakzalverij is een gevaar voor de volksgezondheid en dienovereenkomstig moeten handelen bij berechting, nasporing en vervolging.

En ook de overheids- en andere instellingen en het publiek moeten ervan doordrongen zijn, dat het hier gaat om de volksgezondheid; en moeten daarom ons in onze strijd tegen de kwakzalverij steunen met subsidies en toetreding als lid.

Geen strijd kan zonder geldmiddelen gestreden worden.

Beschikken wij over de nodige geldmiddelen, dan kunnen we ons Maandblad aantrekkelijker maken, daaraan 'n journalist en een tekenaar verbinden, leden werven, mensen aanstellen, die kwakzalverij-overtredingen nasporen en aanbrengen en bij het Openbaar Ministerie de deur plat lopen, teneinde klachten „af te doen” met vervolging en niet in de prullemand!”

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

REDACTIE-ADRES: Peperstraat 26, Purmerend.

Opgericht 1 Januari 1881

Bestuur van de Vereniging tegen Kwakzalverij; Dr H. H. Funke, *Arts* te Amsterdam, *voorzitter*; Mr M. D. K. S. van Lier, *Oud-Vice-President van de Rechtbank* te Amsterdam, *Vice-voorzitter*; Mevr. A. Burbach-v. d. Woord, *Westlandgr. 129, Amsterdam, secretaresse*; Mr G. van Itallie, *Rechter* te Dordrecht, *penningmeester*; F. C. Reijers, *Apotheker* te Purmerend, *redacteur*; mej. E. H. Hengeveld, *Arts* te Zwolle; Mr P. Frima, *Directeur Rijksschool voor Politie-ambtenaren* te Hilversum; Mr J. Moolenburgh, *Kantonrechter* te Middelburg; E. Mijnarends, *Tandarts* te Amsterdam; Mr. J. Rummelink, *Ambtenaar* van het Openbaar Ministerie te Dordrecht; Mr C. G. M. van Nijnatten te Voorburg; Dr H. C. Helleman, *Apotheker* te Dordrecht

Lidmaatschap van de Vereniging ... f 5,—,
voor studenten en verpleegsters ..... f 2,50
Adres voor het opgeven van leden en
abonné's: Mevr. A. Burbach-v. d. Woord,
Westlandgr. 129 te Amsterdam.
Postgiro van de Ver. 32237 te Amsterdam —
Gem. Giro K 1672

KONINKLIJKE DRUKKERIJEN
LANKHOUT-IMMIG N.V.
Den Haag — Uitgeefster

Abonnement per jaar franco per post bij
vooruitbetaling f 5.—, voor studenten en
verpleegsters ..... f 2,50
Administratie Maandblad:
Mevr. A. Burbach-v. d. Woord,
Westlandgracht 129 — Amsterdam-W.

Doel: bestrijding der Kwakzalverij op geneeskundig, pharmaceutisch
en aanverwant gebied!

ENKELE VOORBEELDEN VAN

Kwakzalveroreclames

Op de Voorjaarsbeurs zouden geen geneesmiddelen worden toegelaten, met uitzondering van kleine stands in de z.g. leger-afdeling. Dit werd ons medegedeeld, doch in dezelfde brief vonden wij een folder voor *Ultox* Maagtabletten, voor welk middel in een stand reclame werd gemaakt. Dus: tegen de bepalingen in werd reclame gemaakt voor een geneesmiddel tegen maagzweer en het is alleszins de moeite waard de reclame voor *Ultox*-maagzweertabletten eens nader te bekijken.

De samenstelling van het middel is hierin moeilijk te achterhalen, want alleen Bismuthzouten en „biologische plantendelen” worden er in genoemd.

Aan dankbetuigingen geen gebrek!

Een der dankbetuigingen luidt als volgt:

„Daar ik gedurende de laatste tijd „zeer veel verpakkingen *Ultox*-tabletten „verkocht heb en dit preparaat gaarne „verder wil aanbevelen, verzoek ik U „mede te delen, ten behoeve van artsen, „die zich hiervoor interesseren, hoe „ongeveer de samenstelling „van de tabletten is.”

Hieruit valt op te maken, dat het een geheim-middel is en dat het buiten de arts om wordt afgeleverd.

In een andere dankbetuiging lezen we o.m.: „Hoewel dikwijls de hoge prijs betreurd wordt, neemt men toch gaarne zijn toevlucht tot het uitstekende middel.”

Doch op de achterpagina staat zo-waar: „*Ultox* is ook uit commerciële overweging voor de Ziekenfondsen van belang.” De schrijver van de brochure maakt hier een kapitale vergissing, want de Ziekenfondsraad heeft kort en bondig afgerekend met die middelen, van welke de samenstelling niet volledig bekend is.

En als de patiënten klagen over de hoge prijs zullen de ziekenfondsen moeilijk kunnen roemen over economische voordelen van een geheim-middel, dat aangeprezen wordt met kwakzalverachtige reclames aan het publiek, onder andere op de Jaarbeurs.

Al even treurig is de reclame voor „Noblino-olie.” Een arts schreef ons het volgende:

„Van een mijner patiënten ontving ik „bijgesloten prospectus. Deze patiënt „had van de fabrikant bezoek ontvangen „gen om hem dit middel aan te smeren, „doch gelukkig is hij te verstandig om „hierop in te gaan. Wel werden genoemd

OFFICIËEL

C. F. M. M. van Gurp, tandarts te Amsterdam-Z.;

„Het „Groene Kruis”, Prov. Over. Verg. te Nieuw Leusen;

Mr A. M. Benders, notaris te Amsterdam-C.

In dit nummer vindt U afgedrukt het deel van de rede van onze Voorzitter, Dr H. H. Funke, dat, wegens gebrek aan ruimte niet in het vorige nummer kon worden geplaatst. In deze rede, gehouden op 14 Dec. 1951 ter gelegenheid van het zeventig-jarig bestaan der Vereniging, is in het kort de historie van onze Vereniging weergegeven.

„namen van mij bekende patiënten, die „het middel zouden gebruiken en werd „van een van hen verteld, dat hij van „zijn suikerziekte was genezen, terwijl „de man nooit suikerziekte heeft gehad. „Zoals U zelf kunt lezen is deze prospectus behalve baarlijke nonsens, niet „minder dan misdadig, vooral omdat het „de patiënten weerhoudt zich te laten „behandelen.”

Deze Noblino-olie is dan, volgens de brochure, bedoeld om te verkopen aan lijders aan galstenen, nierstenen, asthma, leverziekten, longziekten en tuberculose.

Letterlijk staat er o.a.: „Het werd een

zegetocht voor de Noblino-olie." Geen ziekte zo erg, of het middel helpt! Merkwaardig, weer zo'n alles genezend middel, waarvoor buiten de arts om reclame wordt gemaakt voor zieken en gezonden. Gezonden? Ja, zeker, want er staat ook nog het volgende:

„Het ware zeer aan te bevelen, ook „als men zich niet ziek gevoelt, van tijd „tot tijd een fles Noblino-olie te gebruiken.”

De prijs is slechts f 4,50 voor 300 gram en de waarschuwing „Voor alle „resultaten behoort men tweemaal per „week een halve rauwe ui te gebruiken „door de aardappelen” lokt bij ons de waarschuwing uit, een ieder die het horen of weten wil te vertellen, dat wij, terwille van de volksgezondheid, ten sterkste aanraden het alleen bij die halve rauwe uien te houden en die Noblino-olie niet te kopen, noch te gebruiken. Laat liever de „ui” een zegetocht maken.

Als derde noemen wij het Instituut voor Diaetiek en Biologie te Haarlem, welke kwakzalverende instelling ons maar al te goed bekend is.

„Deze volkskuur is één stuk propaganda voor de eerlijkste en schoonste „geneeswijze — tegen de laagst mogelijke „lijke prijs.”

Zo wil de reclame ons wijs maken. Een verpakking kost f 18,— en bevat voor twee maanden groenvoer, want anders kunnen wij het kruidenmengsel van vaderlandse bodem, bijeenvergaaard in het wild, ondanks de Amerikaanse reclames, niet betitelen.

Een Rotterdamse dame, één der vele dankbaren, getuigt dan ook: „Zend toch omgaand Uw heerlijke middelen, wij kunnen er haast niet meer buiten.”

Dat is niet mis! Het lijkt wel of die dankbare patiënte aan de kruiden verslaafd geraakt is. Toch bevatten zij, aldus de gebroeders v. d. Graaf, de directeuren van het „Instituut voor diaetiek en biologie”, geen zenuwslopende vergiften als „asperine” (spelfout is authentic, Red.). Neen, zenuwslopend is alleen de reclame, die ziekte suggereert!

De reclames voor de middelen van het Instituut voor diaetiek, voor Noblino-olie en voor Ultox-maagtabletten zijn niet de enige. In ons land wemelt het van „wettig” gedeponeerde geheime geneesmiddelen, die er op wijzen, dat de toestand op het gebied der geneesmiddelen-reclame dringend verbeterd moet worden.

Zullen wij het spoedig mogen beleven, dat aan het uitgeven, uitdelen en verspreiden van dergelijke walgelijke reclame-brochures door middel van gepaste straffen, een einde wordt gemaakt.

Wormflikjes

Er kan niet ernstig genoeg gewaarschuwd worden tegen het eigenmachtig gebruik van wormkoekjes of wormflikjes tegen „wormen”.

Veelal meent men, dat het aanwezig zijn van wormen ergens in het lichaam niet erg is, en dat men hiervoor geen dokter nodig heeft.

Niets is minder waar! Alleen een deskundige kan de aard van de wormen vaststellen en op grond hiervan een

wormmiddel voorschrijven. Waarna dikwijls een controle nodig is of het lichaam van de wormen werkelijk verlost is.

Iedere soort wormen eist een hiervoor speciaal wormdodend middel. Doorgaans is zo'n wormmiddel verre van onschuldig. Wormkoekjes bevatten *Santonine*, een vergift, dat uitsluitend op medisch advies dient te worden verstrekt, ook al meent men, dat het wel resorteert onder de middelen, die de drogisterijen mogen verschaffen.

Men zij gewaarschuwd!

(Uit: Nieuwsbl. v. Gorinchem en omstr. 16-1-'52)

Kantongerecht te Gorinchem

Magnetiseur tegen wil en dank

De magnetiseur B. v. d. W., te Rotterdam, had zich voor het Kantongerecht te verantwoorden voor het onbevoegd uitoefenen van de geneeskunde. Zonder omwegen erkende hij het ten laste gelegde en hij wist heel goed, dat de wet zijn handelingen en praktijken verbiedt, maar volgens hem was het een innerlijke kwestie, welke boven de wet uitgaat. Hij had een geestelijke opdracht te vervullen. Hij werd gedreven om de lijdende mensheid te helpen, een drang waaraan hij geen weerstand kon bieden. Op zijn visitekaartje noemde hij zich „Theuropidus Malta”; woorden, waar zelfs de Kantonrechter de betekenis niet van begreep. „Hoe komt U aan deze titel”, wilde de Kantonrechter weten, „welke taal is dit”. Het antwoord was in nevelen gehuld, want deze titel bleek te zijn gekregen van „hoger hand”.

De Kantonrechter had daar weinig goede woorden voor en noemde een dergelijk optreden „Boerenbedrog, waar eenvoudige zielen mee inlopen”. Enige opleiding had de verdachte niet genoten. Ongeveer 20 jaar geleden had hij de ontdekking gedaan, dat hij over bijzondere gaven beschikte. De eerste tijd had hij diverse kennissen geholpen, waaronder een door de dokter opgegeven meisje, wat door zijn tussenkomst genas. Toen zijn zaak faillierde was hij er een dagelijkse gewoonte van gaan maken en nog nooit was hij veroordeeld. Hij zou liever in het gewone zakenleven zijn gebleven, maar „ik word gedreven”, waarop de Kantonrechter opmerkte: „Drijft U dan maar liever buiten het Kanton Gorinchem, hier wil ik het niet meer hebben.”

Zo de Kantonrechter al iets van de verhalen van verdachte geloofde, geloofde hij zeker niet, dat deze vanuit Rotterdam iemand in Eindhoven door de „werking van de kosmische krachten” kon behandelen, maar de verdachte kwam daarop weer terug met de bewering, dat hij een middel was in Gods hand. „De mensen die dit niet

kennen, kunnen dit niet begrijpen. Het is een kwestie van een gave, welke je bezit of niet bezit, daar is geen opleiding voor nodig.”

Het O.M. stond zeer sceptisch tegenover deze tak van wetenschap, een euvel dat steeds weliger tiert en waartegen niet krachtig genoeg opgetreden kan worden. Het enige middel is een strenge straf, welke hij met f 300 of 14 dagen hechtenis vroeg.

In zijn laatste verweer bracht verdachte nog naar voren, dat er doktoren zijn, die hem bij hun patiënten handhaven en hij alleen helpt de patiënten die onder medische behandeling zijn. „Onze handelingen zijn niet te begrijpen, doch zij leveren gunstige resultaten op.” Tenslotte zag hij in de vestiging van een leerstoel in de para-psychologie het begin der erkenning van het magnetisme in de geneeskunde.

De Kantonrechter wilde de verdachte in een beter daglicht zien, dan de kwakzalver, die laatst voor hem terechtstond en de mensen gedroogd gras in de maag stopte, doch zolang de wetenschap het bestaan der para-normale gaven nog niet heeft erkend en deze kwestie niet door de wet is geregeld, kan het optreden van lieden als verdachte niet worden geduld. De kwakzalverij is een groot gevaar, wat men eerst goed beseft wanneer men weet, dat er zeer veel kwakzalvers zijn in Nederland. Waar verdachte alleen optrad in gevallen, waar ook bevoegde geneeskundige bijstand werd verleend, acht hij de persoon van de verdachte te goeder trouw, doch uit het oogpunt van algemene preventie diende toch een gevoelige straf te worden opgelegd, aldus Zijne Edelachtbare, welke vonniste tot f 200 of 10 dagen hechtenis, met de waarschuwing, dat de volgende keer hechtenis opgelegd zou worden. De Kantonrechter zwaaide nog lof toe aan de politie, want alleen door een optreden als in deze zaak, kan een eind aan deze onwettige praktijken worden gemaakt.

R.

Uit de rede

UITGESPROKEN OP 14 DECEMBER 1951 DOOR

Dr H. H. FUNKE

Historisch overzicht.

Diep onder de indruk van de ellende, die kwakzalvers over de mensheid brachten, hebben in het najaar van 1880 de gebroeders Dr Vitus Bruinsma leraar aan een middelbare school voor meisjes en aan het gymnasium te Leeuwarden en Dr G. W. Bruinsma, practiserend geneesheer te Steenberg, de voorbereidingen getroffen voor de oprichting van een Vereniging tegen de kwakzalverij en van een Maandblad van die Vereniging. Op 1 Januari 1881 werd de Vereniging opgericht en reeds op 15 Januari daaraanvolgende verscheen het eerste Maandblad. Het eerste bestuur bestond uit 5 leden, waarvan zij beiden deel uitmaakten. Met ongekende ijver en met geweldig enthousiasme stortten zij zich in de strijd, een strijd die alom weerklink vond, een strijd, die snel het ledental deed toenemen, een strijd, die zeer veel van hun krachten vergde en die herhaaldelijk aanleiding werd tot het voeren van processen. Deze processen werden hun aangedaan door personen en instituten, die zij in hun Maandblad hadden aangevallen en die zich beleedigd achtten. Nu kosten processen, of zij nu gewonnen worden, danwel verloren worden, altijd veel geld en zien wij, dat reeds in 1888 wegens het financieel bankroet het gehele bestuur af treedt en daarmee tevens de beide gebroeders Bruinsma als redacteuren van het Maandblad. Zij zijn niet weinig geseduceerd, deze gebroeders en roepen uit: Wij zullen, hoezeer ook gloeiende van verontwaardiging over de schandelijke wijze waarop het publiek bedrogen wordt, ons volgens het Hof te Leeuwarden moeten houden binnen de grenzen van bescheiden critiek of waarschuwing.

In de bewogen vergadering waarin wordt voorgesteld de vereniging weer op te heffen, blijkt echter, dat er toch grote belangstelling voor het streven bestaat en blijkt dat een nieuw bestuur de taak wil overnemen en dat een nieuwe redacteur 't Maandblad zal redigeren. De gebroeders Bruinsma worden beiden tot erelid benoemd.

In het nieuwe bestuur, dat heel wat bedachtzamer is, zien wij de apotheker G. B. Schmidt als secretaris-penningmeester optreden, die later om zijn verdiensten voor de Vereniging het derde erelid van de Vereniging wordt. Deze tweede periode is een periode die weinig interessants biedt, doch dan komt de bekende charlatan Sequah op het tapijt. Deze als cowboy verklede figuur geneest in het openbaar onder het spe-

len van muziek. Hij heeft niet weinig schijnbare successen, rijdt in een eigen koets, getrokken door vier paarden en geflankeerd door cowboys, van de ene gemeente naar de andere. De Vereniging begint zich steeds krachtiger te roeren, strooit overal pamfletten uit om het volk tegen deze aarts-kwakzalver te waarschuwen en ten slotte gaat Sequah schatrijk geworden een rustig leventje leiden. Thans blijkt hoe weinig blijvend succes hij heeft gehad, steeds was hij elders als zijn slachtoffers tot de conclusie kwamen, dat hun lijden slechts in schijn verbeterd was en ten slotte doet ook hij naar aanleiding van de pamfletten de vereniging een proces aan, dat natuurlijk weer wordt verloren. Ook deze aartskwakzalver vond bescherming bij de Nederlandse rechtspraak en onze vereniging werd wederom veroordeeld tot het betalen van de kosten en van een boete.

Deze periode is ook die van de redacteur H. van Gelder, die tot op hoge leeftijd en meer dan 40 jaar zich van zijn opdracht kwijt. In deze periode lezen wij van de strijd tegen Akker's en Mijnhardt's middelen, tegen somnambules en dergelijke. In deze periode zien wij hoe onder het motto „goudmijn” een huis met kwakzalverspraktijk ten verkoop wordt aangeboden voor de som van f 125.000,—. Nu komt ook het 25-jarig bestaan, waarbij Prof. Hector Treub de feestrede uitspreekt. De Vereniging geeft een boekje uit waarin verschillende kwakzalversmiddelen worden vermeld, met de samenstelling van die middelen en de eventuele waarde daarvan. Het Staphorster boertje wordt de grote vermaardheid, zo vermaard, dat men meent hem te moeten maken, lacht niet, tot doctor honoris causa in de verwachting, dat hij dan het recht zou hebben te practiseren. In deze periode krijgt de vereniging meer steun en komt er meer begrip bij officiële instanties waardoor meer dan tevoren bij justitie en gezondheidscommissies werkzaamheid te bespeuren valt om kwakzalvers voor het gerecht te brengen en te veroordelen, een gelukkig verschijnsel, zoals de secretaris Dr Abrahams schrijft, nu men met leedwezen moet vaststellen, dat meer en meer bij de bevolking een hang naar behandeling door middel van het bovenzinnelijke ontstaat. Het is nu Prof. Otto-Otto uit Duitsland waarom een schandaal ontstaat en die, zij het op minder grootse wijze dan destijds Sequah, het Nederlandse volk voor zich weet te winnen.

In 1931 wordt het 50-jarig bestaan van de vereniging feestelijk herdacht; het is Prof. Burger, die de feestrede uitspreekt.

Thans volgt de derde periode, de periode van mijn voorganger Dr C. J. Brenkman, die in zijn stuwende taak wordt bijgestaan door mannen als Coppens, Windemuller en Keulemans. De eerste van deze drie wordt redacteur na het overlijden van Herman van Gelder in 1933, in 1940 als zodanig opgevolgd door de heer Ter Wee, die reeds sinds 1936 tevens secretaris-penningmeester was en die heden na een 15-jarige bestuursperiode ons bestuur zal gaan verlaten.

Hulde

Het is een moeilijke periode, vooral als de wereldoorlog uitbreekt en het maandblad niet meer kan verschijnen. Het is Brenkman, die na de oorlog, na het overwinnen van vele moeilijkheden eindelijk weer een toewijzing krijgt voor papier om het maandblad opnieuw te laten verschijnen. Het is ook Brenkman, die de vereniging weer nieuw leven weet in te blazen en die voor de reorganisatie van de Vereniging zorg draagt. Zijn heilige verontwaardiging over kwakzalvers in hun diverse vormen is ons, die zijn medebestuurleden waren wel heel goed bekend. Toen hij in de Januari-vergadering van dit jaar te kennen gaf, dat hij bij de a.s. bestuursverkiezingen uit het bestuur wilde treden hadden wij stellig het plan ook hem tot erelid van onze vereniging te maken. Hij heeft dit helaas niet mogen beleven.

Zo ben ik dan, dames en heren gekomen tot het heden, 70 jaren is de strijd gestreden, stellig niet zonder succes, 70 jaren lang hebben de strijders tegen de kwakzalverij leren begrijpen hoe moeilijk deze strijd blijkt te zijn, 70 jaren lang heeft men de desillusie gekend en toch steeds weer waren daar nieuwe bestuursleden bereid hun krachten te geven aan deze vereniging, die zo nuttig werk doet, zo weinig waardering schijnt te vinden, zo weinig leden telt en door geldgebrek zoveel minder kan doen dan beslist nodig is. Met het uitspreken van de wens, dat vanaf heden hierin verbetering mag komen, verklaar ik deze openbare vergadering voor geopend.

Dr H. H. FUNKE

GEEFT
DIT BLAD,
NADAT GE HET HEBT
GELEZEN, DOOR
AAN EEN ANDER

U STEUNT HIERMEDE ONZE STRIJD

Het gevaar van **DOPING**

Bepaalde tabletten en poeders schadelijk voor gezondheid der spelers

(Van onze medische medewerker)

De Koninklijke Nederlandse Voetbalbond heeft een waarschuwing laten horen tegen het gebruik van stimulerende middelen, het zgn. „doping”. De gezondheid van sommige spelers wordt in gevaar gebracht door het aanbieden van bepaalde tabletten en poeders vóór een wedstrijd of tijdens de rust. Om nauwkeuriger te zijn, deze middelen zijn amphetamine en pervitine. Namen als benzedrine, psychoton, sympatene zijn alle synoniem met amphetamine of pervitine. Gelukkig zijn al deze preparaten slechts op dokters-recept verkrijgbaar, maar dit wil geenszins zeggen dat het middel niet op clandestiene wijze kan worden verkregen.

De werking openbaart zich in de eerste plaats bij de grote hersenen. Ten gevolge van deze werking verdwijnen slaperigheid en het gevoel van vermoeidheid. De remmingen verzwakken en er is een verhoogde gedachtenactiviteit, welke spoedig tot gedachtenvlucht leidt, met sterke praatzucht. De woordenvloed van iemand die onder de invloed van pervitine staat, is niet meer te stuiten. Ook valt een vermeerdering van energie en werklust te constateren, benevens een hoger stemmingsniveau. De betrokkene voelt zich opgewekt en tevreden, teleurstellingen en tegenspoed hebben geen vat meer op hem, en hij is vooral vlotter in de omgang. Lichamelijke vermoeidheid voelt men minder sterk, en iemand onder invloed van pervitine kan meer werk verzetten, zijn tempo is hoger en het verrichten van zwaar lichamelijke arbeid wordt gemakkelijker. De vermoeidheidsverschijnselen blijven langer achterwege en kondigen zich eerst dan aan, als de grens der totale uitputting bijna is bereikt.

Men zou zo zeggen, dat voor het gebruik van pervitine in de sportwereld alles is te zeggen. Ondanks waarschuwingen van tot oordelen bevoegden, is er een grote reclame gemaakt voor zgn. pep pillen of vacantietabletten, onder het gebruik van slagzinnen als „Beter dan twee maanden vacantie” of „Voor de vermoeide huisvrouw”.

Oorspronkelijk werden pervitine en amphetamine alleen in de wetenschap-

pelijke wereld gebruikt. Eerst bij neus-, keel- en oorziekte, waar het een uitdrogende werking op het neusslijmvlies uitoefende, zodat bij gebruik klachten over een verkoudheid gedurende korte tijd kunnen worden onderdrukt. Ook bij vermageringskuren werd het gebruikt, omdat amphetamine de eetlust geheel weg neemt.

Alle mensen, die pervitine gebruiken op medisch voorschrift, bemerkten dat zij veel meer wakker werden, moeilijk in slaap konden komen. Toen heeft de studerende wereld zich op het middel geworpen, juist om deze opwekkende werking. Maar toen kwamen de bijwerkingen duidelijk naar voren.

Bij een zeer geringe dosis merkt men van de onaangename werking niets, maar wie garandeert dat het bij de gebruikers van pervitine altijd bij de kleine dosis blijft of zal blijven. Zij, die deze middelen gebruiken, hebben altijd de neiging om de dosis op te voeren en zonder dat men het weet zit men middenin 't chronisch amphetaminisme.

In de eerste plaats is de kwaliteit van het gepresteerde beslist onder de maat van het normale. Iemand die pervitine nam, verklaarde dat als de volgende dag de dosis was uitgewerkt, hij praktisch alles kon overdoen wat hij de vorige dag had geschreven. De kwaliteit der geleverde prestaties is dus op zijn minst als dubieus te beschouwen.

De handen gaan beven en een onzekerheid in de bewegingen ontstaat. De stemming is voortdurend angstig,

van het oude behaaglijke gevoel van zich welbevinden is niets meer over. Van gebruiker is men patiënt geworden. De patiënt is er in de vroege morgen het slechts aan toe. Een grote lusteloosheid heeft hem overvallen. Ten slotte treden hallucinaties van het gehoor, gezicht en de reuk op. En hij krijgt, vooral 's morgens, een uiterst trage manier van handelen. Ook het uiterlijk van de patiënt verandert, hij ziet bleek, heeft blauwe lippen en wijde pupillen. Door de slechte eetlust is hij zeer vermagerd. De ernstige vormen van het wennen aan pervitine en vergiftiging is de laatste tijd pas duidelijk geworden. Door de vergiftiging van het Centrale Zenuwstelsel is ook de gang van patiënt zeer onzeker.

In kleine dosis en om de prestatie gedurende korte tijd te verhogen, is mits onder contrôle, pervitine wel toegestaan. Dit heeft men in de laatste oorlog duidelijk gezien. Vroeger was de alcohol het aangewezen middel, omdat het de brute kracht aanwakkerde en de soldaten blind maakte voor het gevaar. De moderne oorlog stelt eisen aan het precies uitvoeren van orders, ook na grote vermoeienis.

Maar het gevaar blijft toch de chronische vergiftiging. Dit dient men wel te bedenken als men zijn toevlucht neemt tot zgn. „pep pillen”. De toepassing van pervitine of amphetamine moet — een zuiver sporadisch gebruik daargelaten — uit gezondheidsoogpunt onverantwoord worden geacht.

Helpt allen mee

de kwakzalverij te bestrijden. Werft leden en abonné's op ons Maandblad en geeft het door aan anderen. U steunt hiermede onze strijd, die gevoerd wordt in het belang van de gehele bevolking!

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

REDACTIE-ADRES: Peperstraat 26, Purmerend.

Opgericht 1 Januari 1881

Bestuur van de Vereniging tegen Kwakzalverij: Dr H. H. Funke, *Arts* te Amsterdam, *voorzitter*; Mr M. D. K. S. van Lier, *Oud-Vice-President van de Rechtbank* te Amsterdam, *Vice-voorzitter*; Mevr. A. Burbach-v. d. Woord, *Westlandgr. 129, Amsterdam*, *secretaresse*; Mr G. van Itallie, *Rechter* te Dordrecht, *penningmeester*; F. C. Reijers, *Apotheker* te Purmerend, *redacteur*; mej. E. H. Hengeveld, *Arts* te Zwolle; Mr P. Frima, *Directeur Rijksschool voor Politie-ambtenaren* te Hilversum; Mr J. Moolenburgh, *Kantonrechter* te Middelburg; E. Mijnaerends, *Tandarts* te Amsterdam; Mr. J. Remmelink, *Ambtenaar* van het Openbaar Ministerie te Dordrecht; Mr C. G. M. van Nijnatten te Voorburg; Dr H. C. Helleman, *Apotheker* te Dordrecht

Lidmaatschap van de Vereniging ... f 5,—,
voor studenten en verpleegsters ..... f 2,50
Adres voor het opgeven van leden en
abonné's: Mevr. A. Burbach-v. d. Woord,
Westlandgr. 129 te Amsterdam
Postgiro van de Ver. 32237 te Amsterdam —
Gem. Giro K 1672

KONINKLIJKE DRUKKERIJEN
LANKHOUT-IMMIG N.V.
Den Haag — Uitgeefster

Abonnement per jaar franco per post bij
vooruitbetaling f 5.—, voor studenten en
verpleegsters ..... f 2,50
Administratie Maandblad:
Mevr. A. Burbach-v. d. Woord,
Westlandgracht 129 — Amsterdam-W.

Doel: bestrijding der Kwakzalverij op geneeskundig, pharmaceutisch
en aanverwant gebied!

Handopleggen

De heer Y. te R. schrijft ons:

Naar aanleiding van Uw opmerkingen Donderdag j.l. via de AVRO-microfoon heb ik als volgt aan de AVRO per gelijke post geschreven:

„In de Radiobode van 9 December j.l. staat op bladzijde 5 een artikelje over onbevoegden, die door allerlei meer of minder geheimzinnige methoden trachten te suggereren, dat zij over bijzondere gaven beschikken om de lijdende mensheid te helpen. Dit ter inleiding van de uitzending in het Radiozoeklicht van Donderdag j.l. In deze uitzending werd door Dr H. H. Funke gesproken over kwakzalverij in verband met kruiden enz. Terloops werd hierin betrokken „Handopleggen” hoewel hierover helaas geen feiten werden genoemd. Mogelijk was de tijd te beperkt om ook hier nader op in te gaan en in een kwaad daglicht te stellen. Het is altijd jammer dat men voor belangrijke dingen geen tijd krijgt en voor onbenullige dingen zoveel tijd ter beschikking wordt gesteld. Daar ik zelf tot heden door „Handopleggen” tientallen mensen van hun pijnen heb mogen verlossen, waar doktoren faalden, meen ik voor deze ondoordachte uitspraak op te moeten komen. Men mag niet alles over één kam scheren. Voor enige tijd is mij op een bijzondere bijeenkomst verteld, dat ik met „Handopleggen” mensen kon genezen en daar ik deze gave had gekregen moest ik

hiervan gebruik maken. Hoewel ik zakenman ben en dood nuchter, ben ik toch toegankelijk voor de hogere dingen des Levens en ook voor het bovennatuurlijke. Mijn studie op dit terrein heeft mij veel geopenbaard. Dat doktoren zich niet gaarne op dit terrein begeven is mij bekend. Dat er mensen zijn, die zich dik laten betalen voor dit werk is mij ook bekend. Dat er doktoren zijn, die door onkunde of door gebrek aan belangstelling of nonchalance of hoe dan ook grote fouten hebben gemaakt is mij ook bekend. Hier wordt echter via de Radio niet over gesproken. Ik heb mij voor mijn diensten op dit terrein nimmer laten betalen en deed dit zo en route. Ik heb deze mensen regelmatig gecontroleerd, d.w.z. gevraagd of zij nog pijn hadden en beweerden zij na de korte behandeling, soms enkele minuten, nadien geen pijn meer gehad te hebben. Nimmer heb ik deze mensen met een gewichtig gezicht en een arrogante blik, vele doktoren eigen, aangekeken en mijn taak verricht uit menselijke liefde zonder onderscheid in rang en stand. Er hebben zich enkele mensen wel vrolijk over gemaakt wanneer het zo uitkwam dat ik in het openbaar dit werk deed, maar die het eerst lachen, enz. Hoon en spot van domme mensen raken mij niet, wel de erkenning van dankbare medemensen. Ik ben bereid de Heer Funke via de microfoon van repliek te dienen. Niet dat ik werkelijke

OFFICIËEL

W. H. van der Kamp, te A'dam-W.
G. A. C. Bosch, arts, te A'dam-W.
Mr A. Tieleman, Kantonrechter, Zutphen, te Warnsfeld.

H. J. Modderaar, Groningen.
Mej. H. A. Jelgersma, Pharm. Cand^e,
te Oegstgeest.

kwakzalvers wil verdedigen, maar wel de mensen, die als zodanig verdacht worden gemaakt en in het openbaar geen kans krijgen zich te verdedigen, als hier tenminste van verdediging sprake kan zijn. Ik zal Dr Funke een afschrift van dit gedeelte van deze brief zenden en hoop dat hij de moed heeft mij via de microfoon te ontmoeten.”

Het woord is aan U Dr Funke!

Hoogachtend,

Antwoord:

Kortgeleden had ik een verpleegster onder behandeling, zij knapte naar eigen gevoelen slechts langzaam op, ook al meende ik als medicus, dat zij toch duidelijk vooruit ging. Bij een volgend bezoek werd ik door haar ontvangen met de woorden: „Ik ben veel beter, dokter en U zult het wel gek vinden, maar ik heb dat aan mijn dominé te danken”. Ik zeide haar, dat ik dat helemaal niet gek vond, immers ik had persoonlijk reeds het gevoelen, dat de psychische beterschap achterbleef bij de lichamelijke verbetering en ik kon mij dan ook best voorstellen, dat haar pre-

(Uit: Alg. Handelsblad 5 April 1952)

GENEZING MET MUZIEK

Dr. Sequah bracht Nederland in rep en roer

Charlatan sleepte duizenden mede, doch kreeg medische wereld tegen zich

Wanneer men heden ten dage een van de vele honderden patentmiddelen, waarmede de wereldmarkt wordt overstromd, uitpakt om verlichting te zoeken voor een of andere kwaal, kan men bij het lezen van het prospectus-achtige papiertje, dat in de verpakking verborgen zit, telkens weer worden getroffen door de schier ongelooflijke veelzijdigheid van deze middelen. Er zijn tabletten, capsules en pillen, die zóveel lichamelijke euvelen tegelijkertijd bestrijden, dat men altijd wel voor iets er baat bij vindt. Legio zijn de middelen met grillige namen, die alles en nog wat heten te genezen. Of ze beter of doellozer zijn dan de huismiddeltjes onzer voorouders is moeilijk te beoordelen. Schadelijk zijn ze niet, zeide eens een medicus met ironie. In elk geval zijn zij op hun deugdelijkheid grondig gecontroleerd en levensgevaar is (bij gebruik) buitengesloten.

Onlangs kwamen wij in een krant van 60 jaar geleden een portret tegen van Dr Sequah, de pseudo-dokter, die ons land in 1891 dusdanig in opschudding bracht, dat zijn naam er een legendarische klank door heeft gekregen. Hij behandelde in hoofdzaak reumatieklijders en diende hun middelen toe, welke geen enkele waarlijk geneeskundige kracht bezaten, maar nochtans aangaven zenuwpijnen, kies- en oorpijn, „zere keel”, zomersproeten, lende pijn, insectenbeten, doofheid en „aansteking der longen” te kunnen genezen. Duizenden zochten zijn hulp, het kwam tot een massa-psychose met als gevolg volksoplopen en relletjes.

Dr Sequah, die nimmer medicijnen had gestudeerd (hij sproot uit een geslacht van goochelaars en acrobaten), was een Engelsman. Hij heette eigenlijk Charles Aldersey Davonport, — de naam Sequah, welke hij had aangenomen, zou die van een Amerikaanse plant zijn. Sequah was de vertegenwoordiger van een Engelse maatschappij, de Sequah Company Limited, die agenten had in Afrika, Indië, Engeland, Spanje, België en de Ver. Staten. „Onze” Sequah overschreed de Nederlandse grens voor het eerst op 27 Juni 1891 en gaf een séance te Roosendaal, vanwaar onmiddellijk de victorie begon. Het werd een..... wij zouden zeggen: waanzinnige zegetocht door ons land met Rotterdam, Dordrecht, Den Haag, Amsterdam, Groningen en Leeuwarden als centra van uitbundigheid. In ons voortreffelijk Gemeente Archief aan de Amsteldijk is hierover kostelijk materiaal te vinden.

Sequah's entrées waren de meest potserlijke vertoningen, die men zich kan denken. Hij reed op een vergulde praalwagen met snijwerk en flonkerende

spiegels, getrokken door vier bepluimde paarden, de steden binnen; zijn lijfwacht bestond uit zes (Vlaams sprekende) Mexicanen en hij werd vergezeld door een aantal muziekkapellen, die populaire liederen speelden. Dagen tevoren was zijn komst aangekondigd: duizenden mensen wachtten hem op, en onder hen waren tal van invaliden, die zich in hun wagentjes naar de bijeenkomsten lieten rijden. In Amsterdam werden deze in de concertzaal van het thans verdwenen „Park” in de Plantage gehouden; hier trad Sequah elke avond en tweemaal per week 's middags op.

Sequah — in cowboykostuum — beklom het podium onder trompetgeschal en hield een rede in het Engels, dié werd vertaald, waarin hij verzekerde dat hij niet was gekomen om de Nederlanders het geld uit de zak te kloppen, maar om de mensen van hun kwalen te verlossen. Op het podium stond een rustbank, waarop een aan reumatiek lijdende patiënt werd gelegd; een zwaar gordijn sloot zich en de behandeling, bestaande uit een massage met Sequaholie en het toedienen van z.g. Praireflower, begon. Door de oorverdovende muziek van de kapel kon men het gekreun der gepijnigde slachtoffers niet horen. Na tien minuten gingen de gordijnen open en bijna steeds kwam de „genezen” patiënt huppelend en lachend te voorschijn. Personen, die konden aantonen, dat zij onvermogen waren, werden kosteloos behandeld... Een oude schipper verklaarde in een stuk in de krant volkomen genezen te zijn; een zekere Trakzel, knecht bij de Duinwaterleiding Mij., die gedurende 14 weken aan zijn bed gekluister was geweest, sprong het podium af. Pijnlijk was het vooral met de Amsterdamse handelsreiziger Dantzig, die het podium werd opgedragen, doch door verscheidene aanwezigen werd herkend als een trouw Beursbezoeker. Hij was die middag nog op de Beurs geweest!

Het dient tot Sequah's eer gezegd dat hij verscheidene belangrijke giften aan ziekenhuizen en sociale instellingen gaf. Toen hij echter een bedrag van f 225,— aan de Ver. voor Kraamvrouwen te Leiden had geschonken, stuurde prof. Hector Treub hem dit verontwaardigd terug. Treub had reeds een brochure geschreven, waarin Sequahs praktijken aan de kaak werden gesteld. Trouwens, de gehele medische wereld kwam in verzet, en het is vooral te danken geweest aan de Ver. tegen de Kwakzalverij, die een pamflet en een „Sequahnummer” van haar orgaan uitgaf, dat Sequahs invloed op de massa ten slotte werd gefnuikt. De zaak kwam in de Tweede Kamer, het regende beledigingsprocessen, de kranten stonden vol met Ingezonden Stukken. Maar Sequah was moeilijk te grijpen, daar hij altijd een werkelijke me-

Vervolg pag. 1

Handopleggen

dikant op enigerlei wijze haar psyche had geholpen. Toen kwam het hoge woord eruit: „Ja ziet U, deze predikant heeft een bijzondere kracht in zijn handen, toen hij die op mijn voorhoofd legde voelde ik mij verbeteren en sinds hij weg is ben ik veel beter”. Nu dat deed mij veel genoegen voor mijn patiënte en ook voor mijzelf, want niets is onaangenamer dan te constateren, dat waargenomen lichamelijke beterschap niet door de patiënt wordt geconstateerd.

Vraagt U mij nu of hier iets bijzonders is gebeurd, of er aanwijzingen zijn voor enigerlei geheimzinnige kracht, dan moet ik zeggen, neen beslist niet; ook ik heb menigmaal gehoord opmerkingen als: „Dokter zodra U bij mijn bed gaat zitten, heb ik het gevoel dat ik minder ziek ben” of, „dokter toen U laatst bij mij wegging en uw koele hand even op mijn voorhoofd rustte, had ik het gevoel, dat mij dat veel goed deed”. U kunt nu vragen gebeurde er iets bijzonders of bezit ik een geheimzinnige kracht? Ik kan U geruststellen, ik bezit generlei geheimzinnige kracht, ik hoop slechts, dat mijn patiënten zullen beter worden, ik geef ze wat medeleven en vertrouwen voor de toekomst, ik geef ze een bemoedigend woord en het aanraken van het voorhoofd, zo'n klein

vertrouwelijk gebaar, dat je soms wel eens onbewust tot troost doet, heeft voor de patiënt soms meer betekenis, dan je als medicus denkt. Hieraan moest ik denken toen ik bovenstaand briefje van de heer Y ontving. Ik wil best geloven, dat de heer Y een nuchter zakenman is, ik ben een nuchter arts, ik wil best geloven, dat zijn handopleggen sommigen een gevoel van beterschap geeft, ik kan mij volkomen indenken, dat er van de heer Y iets vertrouwenwekkends uitgaat voor de zieke en ik begrijp, dat de heer Y nu hij zich hiervan bewust is geworden, zelf gaat geloven in een geheimzinnige kracht. Maar nu moet de heer Y toch heel voorzichtig worden, immers ook al vraag je voor je diensten niets en ook al ontvang je voor je diensten niets dan dankbaarheid, dan toch ga je nu allicht je geheimzinnige geneeskraft, waar jezelf in gaat geloven, tot de mensen brengen, dus m.a.w. ze behandelen. Dan echter is de heer Y op glibberig terrein, immers dan is hij als onbevoegde bezig de geneeskunst uit te oefenen, dan is hij overtreder van de Wet, dan moet hij gerekend worden tot de kwakzalvers en moet met klem tegen hem en overeenkomstige personen worden gewaarschuwd.

Dr H. H. FUNKE.

KWAKZALVERIJ EN TUBERCULOSE

(Uit: tegen de tuberculose Maart - April 1952, No. 2)

De jarenlange strijd tegen de kwakzalverij, zoals die gevoerd is geworden door de Vereniging tegen de Kwakzalverij in haar 70-jarig bestaan, heeft ook het terrein van de tuberculose niet onberoerd gelaten.

Wanneer wij deze zeventig-jarige periode overzien, dan valt er op het terrein van de tuberculose-bestrijding een belangrijke vooruitgang te constateren. Tot vóór enige tientallen jaren was de tuberculose-patiënt voor de kwakzalver een begeerlijk object. Het therapeutische arsenaal tegen deze ziekte was nog maar pover voorzien en de kennis van de tuberculose in vele opzichten gering.

Velen waren van de geneeslijkheid van de tuberculose niet overtuigd en tal van zieken vonden ook bij de officiële geneeskunde voor hun chronisch lijden maar zelden baat.

In deze tijd werden velerlei meestal obscure of lugubere middelen aanbevolen ter genezing, vandaar dat de kwakzalver in de tuberculoselijder een gemakkelijke prooi vond voor zijn won-

dermiddelen. Een zekere vermaardheid als geneesmiddel hadden petroleum en hondenvet en talrijke patiënten hebben zich met deze middelen laten behandelen.

Tuberculose is een ziekte, welke in vele gevallen een grillig beloop heeft. Sommige patiënten volgen de geneeskundige voorschriften nauwkeurig op en worden niet beter, andere zijn onwillig en genezen vlot. Tijdenlang kan het ziekteproces weinig of geen vooruitgang vertonen, of zelfs verergeren, ondanks alle maatregelen, om dan plotseling zonder enige aanwijsbare oorzaak snel te verbeteren. Na herstel kunnen de achtergebleven resten voor goed rustig blijven, in andere gevallen ontstaat er na kortere of langere tijd een opflukking van het oude proces, zonder dat het steeds duidelijk is hoe deze verandering is opgetreden.

De kwakzalver heeft van dit eigenaardige beloop van het tuberculeuze proces dikwijls kunnen profiteren.

Met de voortschrijdende kennis van de tuberculose en de grote uitbreiding,

dicus bij zich had om de geneesmiddelen toe te dienen, waartoe hij niet gerechtigd was. Er waren in Nederland ook wel doktoren te vinden, die zich daartoe leenden, en het strekte hun niet tot eer. Er ging een request naar Koningin-Regentes Emma om haar te verzoeken de demonstraties te doen verbieden. Op last der justitie onderzocht een apotheker te Helmond de geneesmiddelen: de Sequah-olie bevatte twee delen vette olie (sla-olie of katoenpit-ten-olie), één deel terpentijn, gearomatiseerd met nagelolie. De Prairie-bloem bestond uit rhabarber en cayennepeper, afgetrokken in water, met toevoeging van soda of potas. De Sequah Mij. te Londen maakte in 1891 een winst van f 481.264,— en keerde op de pref. aandelen 14 % en op de gewone aandelen 10 % uit. In één jaar was voor een waarde van 4 miljoen in Nederland ingevoerd.

Doch alvorens de massa tot bezinning kwam, was er veel gebeurd: duizenden geëxalteerden spanden de paarden van Sequah's wagen en trokken hun held door de straten der stad. In Rotterdam kwam het voor Hotel Coomans in de Hoofdsteege tot een levensgevaarlijk gedrang en tot charges der politie. Op 10 Augustus 1891 gooide men de ruiten in van de woning van de arts Schreve aan het Oostvestplein, omdat hij had verklaard dat een zijner patiënten na Sequah's behandeling een bloedspuwing had gehad en was overleden. Te Amsterdam dromden de bewonderaars tezamen voor Hotel Suisse

in de Kalverstraat, en toen iemand in de Parkzaal luide had geroepen dat Sequah's medicijnen „prullen” waren, werd hij door een hysterisch geworden publiek afgerost. De Amsterdamse geneesheer, dr Eykman, stelde f 500,— beschikbaar voor een liefdadig doel, indien een zekere Plomp, die lang door hem was behandeld, niet één uur na Sequah's demonstratie weer evenveel pijn als tevoren had. Het klopte precies, Plomp vond geen baat! Toch was er ook een medicus, die er op wees dat men verkeerd deed elk element van suggestie uit te schakelen, want Sequah's persoonlijkheid was suggestief. Misschien dat de geestdrift, welke vooral de vrouwen hem betoonden, verband hield met de onmiskenbare charme, die er van hem moet zijn uitgegaan. Charles Boissevain schreef tenminste in een Van Dag tot Dag in het Algemeen Handelsblad: „Al onze redenaars op de openbare volksvergaderingen zijn kleine jongens bij hem vergeleken”.....

Dr Sequah, die geruime tijd in Den Haag een monumentaal huis in de Coenstraat bewoonde, stierf in 1916, ergens in Engeland in volslagen armoede, 70 jaar oud. Hij was bejubeld en verguisd, gewantrouwd en ontmaskerd, maar ook... bezongen in Albert Reydings vermaarde revue „De Doofpot” (1895). En wie kent het fameuze liedje niet:

*Heb je zeere beenen,
Heb je rheumatiek?
Ga naar Sequah henen,
Hij geneest je met muziek.*

L. A.

welke de therapie heeft ondergaan, zijn de ogen van het publiek thans veel meer gericht op de officiële geneeskunde dan op de kwakzalver.

Het feit, dat de tuberculose nog zoveel slachtoffers eiste en de wondermiddelen van de kwakzalver daarin ook geen verbetering konden brengen, heeft het publiek op weinige uitzonderingen na de ogen geopend en is er in het huidige stadium van de tuberculosebestrijding weinig kans, dat hierin verandering zal komen.

Het publiek is door een systematische voorlichting op de hoogte gehouden van de vooruitgang in de behandeling van deze volksziekte en mede daardoor is het gekomen, dat de kwakzalverij nog maar heel weinig vat meer heeft op de tuberculose-patiënt.

Er is, voor zover ons bekend is, nog maar één geheimmiddel, dat onder de tuberculoselijders nog steeds een zekere vermaardheid heeft. Wij zullen dit middel niet nader aanduiden, maar ieder weet welk middel wij bedoelen.

Er zijn nog talrijke patiënten, die dit middel gebruiken, ook al onderwerpen zij zich verder aan de officiële behandeling. Het schijnt wel of men van dit middel toch nog een ondersteunende werking verwacht; vooral die patiënten, die met slechte eetlust te kampen hebben of niet voldoende vertrouwen hebben in medische voorschriften, zijn geneigd het oor te lenen aan de vermeende gunstige invloed van dit wondermiddel. Toch neemt ook het gebruik van dit middel af, al schijnt het feit, dat het van een arts afkomstig heet te zijn, in sommige kringen een zeker mystiek vertrouwen te geven. Nu de moderne behandeling zulke belangrijke en blijvende resultaten geeft, blijft er voor de kwakzalver op het terrein van de longtuberculose weinig kans meer over.

In geringere mate, doch gelukkig toch niet minder belangrijk, is de verminderde belangstelling van het publiek voor de vroeger zo beruchte „fistelpot”.

Allerlei soorten van kwakzalvers, van „boertjes” tot „begenadigde dames”, brachten een zalf in de handel, aangeduid met de naam „fistelpot”, welke in het bijzonder werkzaam zou zijn bij fistels. Het terrein was op dit gebied voor de kwakzalvers wat gemakkelijker te bewerken, omdat het publiek, onbekend met hetgeen onder een fistel wordt verstaan, allerlei chronische open wonden en zweren met deze naam betitelde en de kwakzalver zodoende resultaten kon bereiken met aandoeningen van de huid, die met de eigenlijke fistels of pijpzweren niets te maken hadden.

Het publiek weet langzamerhand heel goed, dat fistels in de meeste gevallen een diepere oorzaak hebben, een in de diepte van het lichaam zetelend

Vraag en Antwoord

Alkmaar, 22 December 1951.

Geachte Redactie,

Met belangstelling las ik in uw blad d.d. December 1951 no. 11 het artikel over de Plasto-Sein behandeling en voornamelijk de passage: „Nu allereerst de vraag of wij hier met een vorm van kwakzalverij te maken hebben? Deze moet beslist met ja beantwoord worden, immers het niet normale figuur is evenzo een afwijking van de norm als ieder ander aangeboren of verworven gebrek, men zou van een ziekelijke afwijking kunnen spreken en hier gaat het dus om aanprijzing van een geneesmiddel door een **onbevoegde.**”

Te meer is deze uitspraak belangrijk, omdat bij de behandeling van lichaamsafwijkingen (houdingsafwijkingen) een dergelijke materie is aan te tonen.

Het is U natuurlijk bekend dat de behandeling van houdingsafwijkingen met gymnastiek alleen is toegestaan bij het besluit op de para-medische bedrijven (Kon. besluit 8 Jan. 1946, Staatsblad No. G art. 2 en sub. 5 en 6) aan hen die krachtens dit besluit, de bevoegdheid hebben verkregen. Deze personen zijn de Staatsbevoegde Heilgymnasten.

Art. 1 van het besluit luidt dan ook:

„Het als bedrijf toepassen van technische handgrepen op het menselijk lichaam, het daarbij of afzonderlijk als bedrijf gebruiken van nader aan te duiden toestellen en instrumenten, alsmede het als bedrijf verstrekken van hulpmiddelen, een en ander met het oogmerk aan een tekort of een gebrek van een orgaan of een ander deel van het menselijk lichaam tegemoet te komen, is alleen geoorloofd aan degenen, die daartoe krachtens dit besluit, binnen door de Secretaris-Generaal van het Departement van Sociale Zaken vast te stellen grenzen, de bevoegdheid hebben verkregen.”

De advertenties van de Ned. Mensendieck Bond waarin de Mensendieck-methode wordt aanbevolen door leerkrachten van deze bond en waarin gesproken wordt:

„ter verbetering van lichaamshouding en beweging, bevordering van normale en **herstel van gestoorde spierfunctie**”

is evenzeer een aanbeveling voor behandeling van een afwijking; een aangeboren of verkregen gebrek.

Evenzeer is deze aanprijzing van een onbevoegde omdat de Mensendiecklerares geen enkele bevoegdheid bezit die aanspraak kan maken te vallen onder de bevoegdheid volgens het besluit op de para-medische bedrijven voornoemd.

Moeten wij daaruit concluderen, indien wij een parallel trekken met het-

geen door F. in het bovenstaand aangehaalde artikel is geschreven, dat de Mensendieck-behandeling indien niet geschied door de Staatsbevoegde Heilgymnasten, onder de kwakzalverij zal vallen?

Gaarne zie ik in uw blad het commentaar hierop verschijnen en U bij voorbaat dankend,

Hoogachtend,

J. DE BAKKER.

De schrijver vraagt commentaar in ons maandblad, wel aan, hier is deze. Allereerst een duidelijk verschil met mijn critiek op de plasto-sein behandeling, daar gaat het voor een belangrijk deel om het toepassen van geneesmiddelen, die buiten de arts om gegeven worden en die van hormonale oorsprong zijn. Hier zitten naar onze mening positieve gevaren en moet dus beslist tegen deze methode gewaarschuwd worden. Wat echter gymnastiek in het algemeen en de Mensendieck-methode in het bijzonder betreft, wij kunnen ten behoeve van de Volksgezondheid gymnastiek niet genoeg aanbevelen, in het bijzonder als eerst een sportkeuring heeft plaats gevonden. Als er medisch geen bezwaar tegen sport bestaat, dan geldt van sport en in het bijzonder van gymnastiek, dat zij de spieren sterkt, de houding van het lichaam verbetert, de longen en het hart krachtiger doet functioneren en de spijsvertering verbetert. In zoverre kunnen we dus ook de Mensendieck-methode gaarne aanbevelen.

Als echter de **behandeling** van lichaamsafwijkingen (houdingsafwijkingen) met gymnastiek alleen is toegestaan bij het besluit op de para-medische bedrijven aan hen, die krachtens dit besluit de bevoegdheid hebben verkregen en als dit alleen zijn de Staatsbevoegde Heilgymnasten, dan wordt het onjuist dat de Ned. Mensendieck Bond in zijn advertenties de Mensendieck-methode aanbeveelt „ter verbetering van lichaamshouding en beweging, bevordering van normale en **herstel van gestoorde spierfuncties**”, dan moet dus tegen het vet gedrukte „herstel van gestoorde spierfuncties” worden geprotesteerd en is de aangegeven weg, dat de bedoelde Bond, deze gewraakte zinsnede uit zijn advertenties laat vallen en tracht evenzo Staatsbevoegdheid te verkrijgen, waarbij dan de kans op het verkrijgen van wettelijke bevoegdheid wel nauw zal samenhangen met de opleiding van de leerkrachten van deze Bond. Ik ben persoonlijk niet voldoende ter zake kundig om een persoonlijk oordeel hierover te hebben, moet mij dus aan dit algemeen advies houden en meen dus, dat het op de weg van het Bestuur van deze Bond ligt om over deze materie

contact op te nemen met de Staatssecretaris voor de Volksgezondheid. Van veel belang lijkt mij verder, dat als inderdaad de Mensendieck-methode in staat is herstel van gestoorde spierfuncties te geven en als inderdaad alle leerkrachten van de Bond een voldoende opleiding hebben gekregen, dat dan althans wordt gewerkt in overleg met en op advies van de behandelende arts. Indien de Bond dus aldus zijn leerkrachten adviseert en voorlopig de gewraakte zinsnede uit zijn advertenties laat vallen, dan geef ik gaarne de verzekering, dat van onze kant geen actie tegen de Bond en zijn leerkrachten zal worden ontketend.

Dr H. H. FUNKE.

Vervolg

KWAKZALVERIJ en TUBERCULOSE

tuberculeus of ander chronisch onstekingsproces, van waaruit de zich ontwikkelende etter een uitweg naar de huid heeft gebaad. Zonder deskundige behandeling van het eigenlijke ziekteproces kan een besmeren van de fistels, met welke „fistelpot” dan ook, nooit enig resultaat geven.

Nu de scheikundige geneesmiddelen, welke de laatste jaren bij de behandeling van de tuberculose zijn toegepast, ook voor deze vormen van tuberculose zulke goede resultaten hebben opgeleverd, zal het niet lang meer duren, of het publiek zal zich door de wondermiddelen der kwakzalverij niet meer laten verleiden en de goede kansen op genezing, welke de officiële geneeskunde biedt, laten voorbijgaan.

De geschiedenis van de behandeling van de tuberculose is er het bewijs van, dat de kansen voor de kwakzalverij minder worden, naarmate de resultaten van de geneeskundige behandeling toenemen. Indien verder aan de psychische behandeling van de lichamelijke zieken nog meer aandacht wordt besteed, zal ook te dien opzichte belangrijke winst kunnen worden geboekt.

Hiertoe behoort ook het vermijden van overdreven verwachtingen.

In de dagbladpers vindt men de laatste tijd herhaaldelijk artikelen over nieuwe geneesmiddelen voor de tuberculose. Het zijn somtijds geneesmiddelen, waarvan men in deskundige kringen niet of nauwelijks heeft gehoord.

Dergelijke mededelingen behoren niet gepubliceerd te worden vóór en al eer men van medische zijde bevestiging van de waarde van het aangekondigde middel heeft ontvangen. Doet men dit niet, dan schaadt men het vertrouwen in de geneeskunde door het opwekken van ongegronde verwachtingen en door de teleurstelling, indien blijkt dat de „geneeskunde” (d.i. dan degene, die voor de onrijpe mededeling in de dagbladen verantwoordelijk is) weer eens heeft gefaald.

v. d. L.

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

REDACTIE-ADRES: Peperstraat 26, Purmerend.

Oppericht 1 Januari 1881

Bestuur van de Vereniging tegen Kwakzalverij: Dr H. H. Funke, *Arts* te Amsterdam, *voorzitter*; Mr M. D. K. S. van Lier, *Oud-Vice-President van de Rechtbank* te Amsterdam, *Vice-voorzitter*; Mevr. A. Burbach-v. d. Woord, *Westlandgr. 129, Amsterdam*, *secretaresse*; Mr G. van Itallie, *Rechter* te Dordrecht, *penningmeester*; F. C. Reijers, *Apotheker* te Purmerend, *redacteur*; mej. E. H. Hengeveld, *Arts* te Zwolle; Mr P. Frima, *Directeur Rijksschool voor Politie-ambtenaren* te Hilversum; Mr J. Moolenburgh, *Kantourecht* te Middelburg; E. Mijnaerends, *Tandarts* te Amsterdam; Mr. J. R Emmelink, *Ambtenaar* van het Openbaar Ministerie te Dordrecht; Mr C. G. M. van Nijnatten te Voorburg; Dr H. C. Helleman, *Apotheker* te Dordrecht

Lidmaatschap van de Vereniging ... f 5,—,
voor studenten en verpleegsters ..... f 2,50
Adres voor het opgeven van leden en
abonné's: Mevr. A. Burbach-v. d. Woord,
Westlandgr. 129 te Amsterdam.
Postgiro van de Ver. 32237 te Amsterdam —
Gem. Giro K 1672

KONINKLIJKE DRUKKERIJEN
LANKHOUT-IMMIG N.V.
Den Haag — Uitgeefster

Abonnement per jaar franco per post bij
vooruitbetaling f 5.—, voor studenten en
verpleegsters ..... f 2,50
Administratie Maandblad:
Mevr. A. Burbach-v. d. Woord,
Westlandgracht 129 — Amsterdam-W.

Doel: bestrijding der Kwakzalverij op geneeskundig, pharmaceutisch
en aanverwant gebied!

over **MAGNETISEURS**

I.

De dag na onze bijeenkomst in de Aula van de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam, de dag dus na de herdenking van ons 70-jarig bestaan, werd ik opgebeld door een magnetiseur, die kennelijk niet helderziende was, althans niet op grote afstand, immers pas de derde maal, dat hij mijn huis opbelde trof hij mij persoonlijk thuis. Het telefoongesprek, dat zich toen ontwikkelde was wel heel merkwaardig, omdat daar mijn eerste persoonlijk contact met een van onze tegenstanders werd gelegd. De magnetiseur, de heer X, stelde zich voor met een naam, die ik niet eerder had gehoord en die mij Oosters aandeed. Op mijn opmerking, dat de naam geen Hollandse naam was, kreeg ik te horen, dat genoemd was de naam waaronder deze man werkte en bleek hij ook nog een zuiver Hollandse echte naam te hebben. Na deze introductie vernam ik, dat hij mij opbelde om mij te bedanken „voor de vriendelijke woorden in de Aula tot de magnetiseurs gericht”. Stel U voor mijn verbazing! Toen kwam de mededeling, dat hij door verschillende „patiënten” was opgebeld met de vraag hoe dat nu moest na onze opmerkingen over de magnetiseurs en vertelde hij, dat hij zijn „patiënten” had medegedeeld, dat alles weldra in goede banen zou zijn geleid en nu belde hij mij op omdat hij ervan overtuigd was, dat hij en ik „in opvattingen niet ver uit elkaar lagen” en daarom stelde hij mij voor eens een bijeenkomst te beleggen waarop ik dan de pers en enige

artsen zou uitnodigen om een debat tussen hem en mij over het vraagstuk van de magnetiseurs bij te wonen. Natuurlijk voelde ik daar niets voor, waarop hij mij mededeelde, blijkbaar om indruk te maken, dat ik een kwaal had. Waar ik natuurlijk kennelijk schrok deelde hij mij toen mede, dat 40 % van de artsen een kwaal had, doch dat de meeste artsen daar niets van wisten. Natuurlijk voelde ik mij alweer wat gerustgesteld, maar toch hogelijk benieuwd naar de kwaal die ik zou hebben, was ik zo vrij daarnaar te informeren. Het bleek nu, dat ik te nauwe borstorganen zou bezitten, dat ik lijdende was aan asthmatische bronchitis, dat mijn luchtpijpen te nauw waren en dat ik, als ik een goede raad wilde aannemen, nooit meer 's avonds na 5 uur in de mist naar buiten moest gaan. Voor de goede orde wil ik mijn lezers hier mededelen, dat ik volkomen normale borstorganen heb, nooit last heb van een asthmatische bronchitis en zonder moeilijkheden te ondervinden regelmatig door weer en wind ga. Wel had ik de dag van ons 70-jarig bestaan in de koude Aula een lastige hoestbui en zeer vermoedelijk was de magnetiseur uit „belangstelling” aanwezig en heeft hij die hoestbui dus waargenomen. Nu trachtte hij mij te suggereren, dat hij via de telefoon tot zijn conclusie was gekomen. Maar daar was het nog niet mee afgelopen, want als klap op de vuurpijl kwam de mededeling, dat ik nog slechts 2 jaar te leven had, 'n mededeling waarvan ik natuurlijk hevig

OFFICIËEL

Nieuwe Leden

Alg. Apoth. Ass. Bond afd. Utrecht
p/a G. de Ridder, secr. te Utrecht;
J. Jonker, tandarts te Rotterdam;
H. Grolman, arts te Dedemsvaart;
J. H. G. Kappelhoff, tandarts te Dedemsvaart;
G. van Severter, arts te Dedemsvaart;
Verg. Het Groene Kruis p/a de Heer Geerdes, te Dedemsvaart;
Mevr. A. D. S. Smit-Adolfs, apoth. te Kampen;
L. Brest, penningm. K.W.F. te Amsterdam-Z.

In Memorium

PROF. Dr L. VAN ITALLIE

Op 2 Mei is plotseling van ons heengegaan een van de oudste, doch ook een van de meest actieve leden van onze Vereniging, Professor van Itallie.

Lange tijd was de overledene, als hoofd van het Rijksinstituut voor Pharmacotheapeutisch onderzoek te Leiden, ons een bijzondere steun bij het onderzoek van kwakzalversmiddelen. Zijn voortdurende belangstelling voor de strijd tegen de kwakzalverij, die hij, ondanks de oorlogsjaren, tot op hoge leeftijd heeft bewezen vervult ons met grote dankbaarheid en is voor ons een lichtend voorbeeld.

Hij ruste in vrede.

schrok temeer daar ik mij nu nog kerngezond voel. Afijn, ook deze schrik

kwam ik te boven en de helderziende magnetiseur deelde mij nog mede, dat, als ik hem nu wilde ontvangen, hij mij veel meer kon vertellen; op zijn voorstel ging ik maar niet in. Ook niet toen hij mij nog mededeelde, dat ik toch goed moest begrijpen, dat 99 $\frac{3}{4}$ % van de magnetiseurs zwendelaars waren (waarbij ik in de gauwigheid uitrekende, dat er dan dus op iedere 400 magnetiseurs er slechts één betrouwbaar zou zijn en zijn vak zou verstaan. Nu denk ik, dat er in ons land niet meer dan 400 magnetiseurs zullen zijn en neem ik aan, dat de heer X zichzelf niet onder de zwendelaars rangschikt, zodat dus alle andere magnetiseurs het dus in elk geval volgens hun eigen kunstbroeder wel zijn). De mening van mijn zegsman wordt in principe gesteund door de opmerking, dat „in de kringen van magnetiseurs e.d. men zegt dat meer dan 90 % niet bonafide is. Kennelijk vertrouwt dus de ene magnetiseur de andere niet en ik denk dan maar „zoals de waard is vertrouwt hij zijn gasten”.

II.

Weet U wat ik kortgeleden ontdekte? Wel, in de Amsterdamse telefoongids, waarin een bedrijven- en beroepenlijst is opgenomen, vinden we een afzonderlijke afdeling „magnetiseurs”, waaronder de namen van 9 personen worden vermeld. Waar nu onder magnetiseurs uitsluitend diegenen worden opgenomen, die zich onder die groep wenssen te scharen, moet het voor onze justitie of voor welke instantie ook, die op het naleven van de Wet op de Geneeskunde heeft toe te zien, niet moeilijk zijn om deze 9 personen te betrappen op het onbevoegd uitoefenen van de geneeskunde. Vergeefs zult U in deze beroepenlijst zoeken naar een afdeling „kwakzalvers” of „oplichters”, waarom is mij niet duidelijk.

Met dat al blijft het een wonderlijke geschiedenis, dat een telefoongids van een Staatsbedrijf verboden beroepen een eigen hoofd geeft.

III.

Men zegt nogal eens, dat de arts niet bereid is zich open te stellen voor onzichtbare en ontastbare dingen, waarmee o.a. de resultaten van de magnetiseurs worden bedoeld, verkregen door die geheimzinnige krachten, die deze bijzondere personen zouden hebben. Toch is beslist het tegendeel waar, echter de arts, gewend waargenomen feiten kritisch te beoordelen, is niet geneigd zonder meer alles wat hij waarneemt aan bovenzinnelijke krachten toe te schrijven. Laat ik met een enkele toelichting moge volstaan. Jaren geleden werden aan personen, die over bijzondere gaven beweerden te beschikken en die langs bovennatuurlijke weg beweerden een diagnose te kunnen stellen, gelegenheid geboden om onder toezicht

van een commissie van deskundigen, hun kwaliteiten te demonstreren. Wel-aan, de resultaten waren toen volkomen negatief, even fout als de diagnose, die, volgens het onder I vermelde, gemaakt werd door de heer X per telefoon(?). Ook kortgeleden werd aan de meest bekende magnetiseur, de heer Croiset, de gelegenheid geboden, zijn kunnen te demonstreren in de Psychiatrische en neurologische Klinieken van de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam. De resultaten zijn neergelegd in de Folia Psychiatrica Neurologica et Neurochirurgica Neerlandica 1949. Het resultaat was **negatief**, psychische beïnvloeding kon worden vastgesteld, doch geen buitengewone resultaten.

Nog een derde bewijs voor de belangstelling van de arts voor mogelijk bovenzinnelijke krachten vinden we in de belangstelling voor een lezing gehouden te Haarlem, voor de artsenkringen van Haarlem en Kennemerland, een lezing waarop naar schatting 150 artsen aanwezig waren. Op de bedoelde avond hield Dr W. H. C. Tenhaeff een lezing over bovenzinnelijke krachten ter introductie van de magnetiseur Croiset, die na een korte toespraak enkele patiënten demonstreerde.

De rede van Dr Tenhaeff, die geen arts, doch parapsycholoog is en als zo-

danig als lector is verbonden aan de Utrechtse Universiteit, was door woordkeus en voordracht alleszins de moeite waard. De demonstratie daarentegen werd een volkomen mislukking, dank zij het feit, dat enige aanwezige zenuwartsen konden vaststellen, dat niets bovennatuurlijks gezien werd. Ook hier kon alles zonder moeite door, de ons artsen wel zeer goed bekende suggestieve behandeling worden verklaard. Het feit, dat de niet tot arts opgeleide persoon niet in staat is tot de nodige zelfcritiek, maakt, dat de resultaten als iets bovenzinnelijks, althans als iets anders dan suggestie worden aangeduid. Het was dan ook zeer merkwaardig, dat tot de laatste woorden, die Dr Tenhaeff op die avond sprak, naar aanleiding van de ook door hem waargenomen mislukking, ongeveer de volgende gerekend moeten worden: „Goed mijne heren, noemt het dan van mijn part alleen maar de U bekende suggestieve kracht, dan nog blijf ik ervoor strijden, dat aan personen met zo duidelijke suggestieve krachten de gelegenheid moet worden geboden om deze ten dienste van de mensheid te stellen.” **Echter hiermede wordt het principe van een bijzondere magnetische kracht losgelaten.**

Dr H. H. FUNKE

Onwaardige Reclame

Een arts uit Rotterdam stuurde ons een brochure van een Brabants schoenenfabrikant, in welke brochure een zekere „Hannus Boer” (pseudoniem?) de meest baarljke nonsens heeft geschreven over kanker.

Dit geschrift is *gratis verkrijgbaar* bij alle goede *schoenwinkeliers* en op de kaft staat gedrukt: „auteursrechten voorbehouden”, terwijl de binnenkant van de kaft opvallend het volgende vermeld:

„Op vragen of opmerkingen per „brief, per telefoon of mondeling, „kunnen wij tot onze spijt geen ant- „woord geven, maar zullen het aan „Hannus Boer voorleggen om bij vol- „gende gelegenheden dit te behande- „len”

De schoenenfabrikant deed bij zijn brochure een brief, bestemd voor de Rotterdamse medicus, die wij hier af-drukken:

WelEd. Heer,

Heden zend ik U een artikel over de kankerziekte. Om een goed inzicht te krijgen welk verschil men krijgt wanneer men atomen en microben onderzoekt volgens de natuurkunde en in het ander geval volgens de scheikunde, zal het wel aanbeveling verdienen de werken van onderstaande personen na te gaan. Aan de hand van de onderzoeken van deze geleerde personen, zal het gemakkelijker zijn om te begrijpen

waarom aardstralen van zeer nadeligen invloed zijn bij de kankerziekte. Hannus Boer heeft deze overeenstemmingen ook nagegaan en het in enkele woorden weergegeven. Het is eens aardig een ander zijn mening ook eens te horen.

Met vriendelijke groeten,

Uit een en ander is nu wel duidelijk, dat die „Hannus Boer” een hele „autoriteit” is, die het volle vertrouwen heeft van een fabrikant in schoenen. Het lijkt ons wel de moeite waard een en ander te publiceren van wat hij via de schoenwinkelier, de „goede schoenwinkelier” welteverstaan, aan de openbaarheid wil prijsgeven:

„Deze keer wil ik het eens hebben „over de gevreesde kanker-ziekte.

„Mensen die aanleg hebben voor „deze ziekte zou ik ten zeerste willen „waarschuwen om niet boven een „sterke waterader te slapen.

„Ik zal U zeggen waarom:

„Wanneer ge zo'n nestje met van „die kleine beestjes bij U hebt ook al „is het jaren, dan is dat op zichzelf „dikwijls niet zo erg.

„Aan de mest zien wij boeren dik- „wijls dat alle levende wezens dik- „wijls beestjes bij zich dragen. Het „ligt er echter maar aan welke en „hoe en waarvoor.

„Wanneer echter zo'n nestje met „kankerbeestjes op het punt staat uit „elkaar te gaan, dan is het goed het

„een geneesheer maar uit te laten
„snijden, ander kan je die dingen
„maar moeilijk meer gevangen krij-
„gen.

„Nu is voorkomen beter dan ge-
„nezen.

„Een waterader die soms duizen-
„den liters water per uur verzet, is
„zoveel als duizenden Kilowatt zwak-
„stroom.

„In het eerste deel heb ik gezegd
„dat alles naar de natuur groeit. Er
„zit een reusachtige hoop zwak-
„stroom in de lucht en daarnaast de
„zon (bougie) en een partij vocht.

„Als nu die kankerbeestjes goed
„groeien op zwakstroom, want boven
„wateraders groeien ze goed zoals ze
„dikwijls zeggen, dan houden ze van
„die zwakstroomgeleiding even goed
„als mieren, bijen en katten en
„T.B.C.- en exeem-beestjes.

„Van de andere kant moet een
„mens de nodige zwakstroom bij zich
„houden anders gaat hij dood.

„Zoals ik in het eerste deel schreef
„zijn de longen, de maag en het hart
„goede zwakstroom-geleiders. Komen
„er dus te veel van die kankerbeestjes
„bij het hart dan ga je dood. Bloed en
„spierweefsel zijn goede geleiders.
„Zetten ze zich dus vast in een der
„bloedvaten of in de ingewanden en
„beginnen daar verstoppertje te spe-
„len, dan kan je lang ziek zijn en pijn
„hebben.

„Ik geef U daarom de goede raad,
„slaapt niet boven wateraders, want
„die gaan er al die uren met Uw
„kostbare elektrische zwakstroom van
„door en de kankerbeestjes profiteren
„er maar van.

„Wees daarom zo verstandig om
„zo nodig Uw bed te verplaatsen en
„ook niet boven een waterader te
„gaan staan. Deze raadgeving kost
„niets geen geld en soms weinig
„moeite. Gaat dit echter niet goed,
„dan kunt ge de aardstralen ook
„laten afschermen. Hiervoor zijn
„reeds verschillende toestellen in de
„handel en kunt ge het hiermee pro-
„beren. Maar die kosten geld.

„Ik zal U allen hierbij een paar
„adressen opgeven om het te pro-
„beren. Ge kunt schrijven naar
„C. Mieremet, Rijkstraatweg 165,
„Wassenaar.

„Nu kunt ge ook wel zwakstroom
„inlagen en met zalfjes en drankjes
„werken, maar dat is zo'n uitgebreide
„geschiedenis dat ik daar maar eens
„op een andere keer over zal schrij-
„ven. Nu weet ik wel, er zijn veel on-
„gelovige Thomassen die denken
„alles liever dan zo'n Hannus Boer te
„geloven. Ik doe er maar stil mee aan
„en zal het wel op een afstandje af-
„kijken. Ik hoop dat het je allen goed
„mag gaan

en hou doe maar taai
HANNUS BOER"

(Vervolg zie pag. 4)

Wat anderen schrijven

In „de Ziekenfondsgids" van Jan. 1952, schrijft Dr A. Drogendijk een en ander naar aanleiding van het ontwerp-Ziekenfondswet, waar de pharmaceutische verzorging van een groot deel van onze bevolking wordt geregeld in artikel 32 van genoemd ontwerp van wet. We laten gaarne Dr Drogendijk, arts, aan het woord en wij kunnen zeggen, dat wij het geheel met hem eens zijn.

Naar aanleiding van art. 32 lezen wij:

Wanneer men, in verband met bovengenoemde verzorging, aandachtig art. 32 bestudeerd, dan stuit men bij het vierde lid van dit artikel op een zeer eigenaardig iets. Aldaar toch staat te lezen:

„Wij (d.i. de Kroon) behouden Ons voor te bepalen, dat bepaalde genees- en verbandmiddelen, ook door anderen dan door een apotheker mogen worden geleverd."

Volgens de Memorie van Toelichting is de bedoeling van deze zin uit *financiële overwegingen* de mogelijkheid open te houden, dat de Kroon voorschrijft, dat bepaalde genees- en verbandmiddelen ook bijv. door *drogisten* mogen worden geleverd.

Het is zonder meer duidelijk, dat hiertegen ernstige en overwegende bezwaren kunnen worden aangevoerd. Allereerst een pharmaceutisch bezwaar. Levering van geneesmiddelen toch door middel van een drogist betekent, dat de controle op zuiverheid en kwaliteit van die geneesmiddelen, zoals die door de apotheker wordt verricht, ontbreekt. Er zijn immers geen wettelijke bepalingen, welke controle op de zuiverheid en kwaliteit van geneesmiddelen aan kleinhandelaren opleggen; alleen de artikelen, die in de apotheek aanwezig zijn, moeten aan wettelijke eisen voldoen.

Aannemen van het vierde lid van art. 32 betekent niets meer of minder dan het loslaten van de principiële gedachte, dat de ziekenfonds-verzekerde *recht heeft op de meest deskundige hulp*, in casu hulp te verlenen door een apotheker. Het laten varen van dit principe kan ook voor de medische verzorging belangrijke consequenties opleveren. Wanneer men toch uit opportunistische overwegingen bij de pharmaceutische hulp de drogist inschakelt, dan kan men bij de medische verzorging overwegen voor kleine ongevallen E.H.B.O.-ers in te schakelen, voor een eenvoudig leesbrilletje opticiens, voor ongecompliceerde platvoeten leveranciers van steunzolen, voor een elke winter terugkerende hoest particuliere verpleegsters met hoogtezoonapparaten aan huis, voor likdoorns pedicures,

enz. enz. Dit lijkt ridiculiseren, maar het is het helaas niet, want als men eenmaal de voet op dit *glibberige pad gezet heeft, is de kans van uitglijden heel, heel groot*. Het is dan ook met name om deze laatste reden, dat wij het vierde lid van art. 32 wel bijzonder ongelukkig achten en het baart niet de minste verwondering, dat op de Buitengewone Algemene Vergadering der Kon. Ned. Maatschappij ter Bevordering der Pharmacie, op 27 Nov. 1951 te 's-Gravenhage gehouden, de volgende motie met algemene stemmen is aangenomen:

„De KNMP, in vergadering te 's-Gravenhage bijeen,

gelezen het ontwerp-Ziekenfondswet van September 1951, in het bijzonder art. 32, lid 4, van dit ontwerp en de memorie van toelichting hierop,

spreekt eenstemmig als hare mening uit, dat het betreffende artikel een van de grondslagen van de Nederlandse wetgeving aantast, n.l. dat de zorg voor de volksgezondheid wordt toevertrouwd aan de deskundigen, die hiertoe krachtens opleiding geroepen zijn,

dat hier het ziekenfondswezen wordt gebruikt voor een doel en voor het schijnbaar bevredigen van eisen, die met de behartiging van de belangen der volksgezondheid niets meer uitstaande hebben, maar een zuiver opportunistisch karakter dragen,

draagt het hoofdbestuur op, met alle haar ten dienste staande middelen fel stelling te nemen tegen bovengenoemd artikel en te bewerken, dat art. 32 lid 4 wordt teruggenomen,

draagt het hoofdbestuur op, bij niet intrekken van art. 32, lid 4, de leden der K.N.M.P. zich te laten uitspreken over het voortzetten van hunne medewerking aan de ziekenfondsen."

Dit is duidelijke taal, voor geen tweeërlei uitleg vatbaar. *Als er iets in de ziekenfondswet moet praevaleren, dan is het toch zeker het volksgezondheidselement en niet commerciële overwegingen*. Om laatstgenoemde redenen heeft men in art. 58 van het ontwerp-Ziekenfondswet ziekenfondsen welke winst beogen uitdrukkelijk van erkenning uitgesloten. Het is daarom inconsequent door een achterdeur dergelijke overwegingen opnieuw binnen te halen. Het zij toegegeven, dat er verschil bestaat tussen winst maken en het zo goedkoop mogelijk financieren van een of ander iets. Maar in casu tracht men toch munt te slaan uit het

feit, dat de drogist waarschijnlijk met minder winst geneesmiddelen kan of zal afleveren dan de apotheker (hetgeen volgens deskundigen overigens nog een vraag is).

Wij willen dit artikel niet eindigen alvorens nog even aangestipt te hebben een zijdelings bezwaar van het onderhavige wetsartikel. Dit impliceert toch een toename van de gang naar de drogist. Niet zonder enige bezorgdheid zouden wij — medici — deze toename gadeslaan. **Vooreerst is daarbij te denken aan het euvel, dat meerdere drogisten helaas nog steeds clandestien alle mogelijke slaapmiddelen verkopen, waaronder velen, welke lang niet onschadelijk zijn.** Verschillende zogenaamde onschuldige slaapmiddelen grijpen veel dieper in het mechanisme in dan veelal wordt aangenomen, terwijl vergiftigingen met deze medicamenten meer dan eens voorkomen. Behalve het gevaar van vergiftiging wijst Meerlo¹⁾ nog op het feit, dat allerlei chronische gebruikers van slaapmiddelen langzaam maar zeker psychopatische karakterveranderingen ondergaan, hetgeen volgens genoemde auteur op de duur leidt tot zelfmoord. *De steeds geuite wens der artsen de essentiële slaapmiddelen wettelijk onder de vergiften op te nemen, moge daarom ook hier met nadruk herhaald worden.*²⁾

Indien het voorts waar is, gelijk Schuurmans Stekhoven beweert, dat de drogisten bijna steeds op grote schaal onbevoegd de geneeskunst uitoefenen³⁾ (hier heeft U „iets” voor de hoest of voor de pijn of voor de slaap, enz.), dan is het zonder meer duidelijk dat uit een oogpunt van volksgezondheid het in de hand werken van de toeloop naar de drogist geenszins aanbevelenswaardig is.

Uit deze beschouwingen is daarom slechts één conclusie te trekken: de levering van geneesmiddelen, hoe eenvoudig of onschuldig ook, blijve in handen van de apotheker of de apotheek-houdende geneeskundige.

Naschrift van de Redactie.

Het verheugt ons zeer, dat een arts wijst op de noodzakelijkheid van een goede pharmaceutische verzorging, een verzorging die alleen de apotheker kan garanderen.

1) Dr M. Meerlo: Slaapmiddelen-zucht en slaapmiddelenvergiftiging. Ned. Tijdschr. v. Geneeskunde, 1937, I, blz. 668.

Idem: Gevaarlijke verkoop van slaapmiddelen. Ned. Tijdschr. v. Gen., 1937, IV, blz. 4986.

2) Vgl. Dr A. C. Drogendijk: Slaapeloosheid en slaapmiddelen. Gen. Gids, 1947, blz. 31, 49, 67 en 89.

3) Dr W. Schuurmans Stekhoven: Maatschappelijke Gezondheidszorg. Groningen, Den Haag, 1928, blz. 53.

Bijzonder treffend zijn de opmerkingen van de schrijver over de ongeoorloofde verkoop van slaapmiddelen door drogisten, waarover in ons Maandblad in de loop der jaren het nodige werd geschreven.

Ook wat betreft de medische raadgevingen door middel van reclames in de étalages der drogisten heeft Dr Drogendijk dezelfde mening als wij.

Wij hopen, dat de ernstige waarschuwingen in dit artikel ter harte genomen worden door diegenen, die voor het ontwerp Ziekenfondswet verantwoordelijk zijn. Red.

(Vervolg van pag. 3)

Na de ontboezemingen van Hannus Boer, die we gevoeglijk kunnen rangschikken onder de kwakzalverswartaal, komt in een „noot der redactie” de aap uit de mouw, want daarin wordt betoogd, dat het leer van die fabrikant op een bijzondere wijze behandeld is. We lezen dan:

„Het is te hopen dat velen hulp „met deze raadgevingen mogen hebben. Wij hebben nog weinig van „deze geneesmethode gehoord. Er zit „echter wel enige waarheid in, want „wij hebben reeds tientallen jaren „terug de bacillen-geleidingsmethode „toegepast. Om b.v. huiden te ont- „kalken gebruikten wij de bacillen „van het weekwater van droge hui- „den om de kalk er uit te doen. Een „tweede methode was het gebruiken „van duivenmest in het weekwater. „Een derde methode met zuur de kalk „verdrijven. Aangezien het kunstma- „tig zuur is moet men hiermede zeer „voorzichtig te werk gaan.

„Wil men echter zeer soepel over- „leer maken, dan kan men de kalk het „best uit de huiden krijgen met een „zemelenbad. Door de zuurhoudende „en daardoor electrisch geleidende „bacillen krijgt men de huiden zo „mals als boter en gaat er alle kalk „uit.”

Dat verhaal van Hannus Boer over Kankerbeestjes en zwakstroom is kennelijk bedoeld om de lezer angst aan te jagen voor een der vreselijkste ziekten, die de mensheid kent.

Zo terloops wordt verteld, dat men aardstralen kan afschermen en onschadelijk maken à la Mieremet en de fabrikant doet, alsof hij het spookverhaal gelooft, terwijl hij van de gelegenheid gebruik maakt zijn producten aan te bevelen.

Het is normaal, dat een fabrikant reclame maakt ten einde zijn omzet te vergroten, maar de methode, die hier toegepast wordt achten wij absoluut *onoirbaar!* Er zullen altijd wel mensen zijn, die geloof hechten aan het onsmakelijke griezilverhaal van Hannus Boer en onwillekeurig beïnvloed worden door zijn onzinnige beweringen.

Als hij, de fabrikant, zijn schoenen, gemaakt van „botermalse huiden” uit het zemelenbad, graag aan de man wil brengen, kan dit beter gebeuren zonder angstaanjagerij door klinklare onzin van de hand van Hannus Boer.

Voor beiden geldt het spreekwoord: „Schoenmaker, blijf bij je leest”. Laat Hannus maar op de boerderij en de schoenenfabrikant bij zijn leesten blijven.

Dergelijke brochures vormen een groot kwaad in onze samenleving, maken de mensen nodeloos angstig. Het verspreiden van dergelijke wanreclames dient daarom streng strafbaar te worden gesteld.

(Uit: Delftsche Courant 24-5-1952)

RECHTSZAKEN

De tandtechniker J. van W. en diens echtgenote G. D. M., beiden afkomstig uit Rotterdam, die hun praktijkdagen in Delft en andere plaatsen van het land hielden, zijn door de kantonrechter alhier tot strenge straffen veroordeeld wegens het onbevoegd uitoefenen van de tandheelkunde. De verdachten lieten verstek gaan maar de voorvallen die de kantonrechter en de ambtenaar van het O.M. uit het proces-verbaal lichtten over de handelwijzen die dit echtpaar in zijn praktijk toepaste, spraken boekdelen.

Zo had de verbalisant een patiënt aangetroffen die, na de narcose, geheel versuft was en wiens kleding met bloed bevlekt was. Voorts was uit het onderzoek gebleken dat de tangen, die door Van W. gebruikt werden, niet werden ontsmet voor ze weer voor een volgend „slachtoffer” werden gebruikt, doch slechts met koud water werden afgespoeld.

Aangezien de gebitten, die het echtpaar leverden, vrijwel nooit pasten, kregen de patiënten blaren en ontstekingen in de mond. Kwamen de cliënten dan bij hun „weldoener” terug dan werden de blaren doorgeprikt en met jodium behandeld.....

Voor het toedienen van narcose was aan de inrichting een arts verbonden, wien echter voor het leven de bevoegdheid was ontzegd tot het uitoefenen van de geneeskunde.

De ambtenaar van het O.M. eiste tegen de Rotterdammer, die reeds eerder voor een soortgelijk geval was veroordeeld, zes maal een geldboete van f 300 subs. zes maal dertig dagen hechtenis en tegen de echtgenote voor zeven overtredingen, zeven maal f 250 of zeven maal 25 dagen hechtenis. De kantonrechter veroordeelde beide verdachten conform de eis.

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

REDACTIE-ADRES: Peperstraat 26, Purmerend.

Opgericht 1 Januari 1881

Bestuur van de Vereniging tegen Kwakzalverij: Dr H. H. Funke, *Arts* te Amsterdam, *voorzitter*; Mr M. D. K. S. van Lier, *Oud-Vice-President van de Rechtbank* te Amsterdam, *Vice-voorzitter*; Mevr. A. Burbach-v. d. Woord, *Westlandgr. 129, Amsterdam, secretaresse*; Mr G. van Itallie, *Rechter* te Dordrecht, *penningmeester*; F. C. Reijers, *Apotheker* te Purmerend, *redacteur*; mej. E. H. Hengeveld, *Arts* te Zwolle; Mr P. Frima, *Directeur Rijksschool voor Politie-ambtenaren* te Hilversum; Mr J. Moolenburgh, *Kantonrechter* te Middelburg; E. Mijnaerends, *Tandarts* te Amsterdam; Mr. J. Remmelink, *Ambtenaar* van het Openbaar Ministerie te Dordrecht; Mr C. G. M. van Nijnatten te Voorburg; Dr H. C. Helleman, *Apotheker* te Dordrecht

Lidmaatschap van de Vereniging ... f 5,—,
voor studenten en verpleegsters ..... f 2,50
Adres voor het opgeven van leden en
abonné's: Mevr. A. Burbach-v. d. Woord,
Westlandgr. 129, A'dam, Tel. K 20-82272.
Postgiro van de Ver. 32237 te Amsterdam —
Gem. Giro K 1672

KONINKLIJKE DRUKKERIJEN
LANKHOUT-IMMIG N.V.
Den Haag — Uitgeefster

Abonnement per jaar franco per post bij
vooruitbetaling f 5.—, voor studenten en
verpleegsters ..... f 2,50
Administratie Maandblad:
Mevr. A. Burbach-v. d. Woord, Westland-
gracht 129, A'dam-W., Tel. K 20-82272.

Doel: bestrijding der Kwakzalverij op geneeskundig, pharmaceutisch
en aanverwant gebied!

DE GEMOEDEREN IN BEROERING

OFFICIËEL

Het ontwerp van de wet op de geneesmiddelenvoorziening heeft, speciaal in kringen van ondeskundigen, de gemoederen in beroering gebracht. Het lijkt ons het beste enkele publicaties voor de lezers van ons Maandblad te laten afdrucken, die verschenen zijn in de Nieuwe Rotterdamse Courant.

We lezen dan in de Nieuwe Rotterdamse Courant van 25 April 1952 het volgende:

„Ontwerp-Genesmiddelenwet

„Drogisten in ongerustheid”

Men schrijft ons uit de kringen van de pharmacie:

Wanneer men jarenlang straffeloos — althans ongestraft — een wet heeft kunnen overtreden, tengevolge van o.a. een leemte in die wet, welke het constateren van overtredingen sterk bemoeilijkt, wordt men ongerust, wanneer de wetgever blijk geeft, dit in te gaan zien, en alsnog maatregelen wil gaan treffen om het lek te dichten. De ongerustheid wordt verontwaardiging, wanneer het straffeloze tijdperk lang geduurd heeft en er een soort gewoontenrecht ontstaan is. Zo ongeveer is de reactie van de drogisten ten aanzien van het nieuwe wetsontwerp te verklaren.

In 1943 heeft de bezettende overheid de drogisten erkend als handelaren in o.m. verpakte geneesmiddelen. Uit deze erkenning leiden de drogisten een bevoegdheid af, waarop zij krachtens hun

opleiding natuurlijk geen aanspraak kunnen maken. In de moderne, min of meer geordende samenleving, wordt terecht grote waarde gehecht aan vak-kennis, dus aan deskundigheid ten aanzien van de door een handelaar gedistribueerde producten. Vrijwel de enige uitzondering vormt de handel in verpakte geneesmiddelen, voor zover deze buiten de apotheken plaats vindt. Het is natuurlijk heel erg nuttig, dat een drogist kan lezen, schrijven en rekenen, dat hij waterverf van olieverf kan onderscheiden, dat hij iets af weet van technische chemicaliën en van schoonmaak-artikelen, doch deze kennis stempelt ook de gediplomeerde drogist nog niet tot deskundige op het door hem in strijd met de wet van 1865 in beslag genomen gebied der geneesmiddelen. Men zal bezwaarlijk de stelling kunnen verdedigen dat de verstrekking van geneesmiddelen geen deskundigheid zou vereisen. En dit is nu juist datgene wat de drogisten in hun bezwaren tegen het wetsontwerp in feite als uitgangspunt kiezen.

Deskundigheid betekent immers de kundigheid het geneesmiddel te kunnen beoordelen op juiste samenstelling, zuiverheid en houdbaarheid om slechts enkele aspecten aan te duiden. Dit kan krachtens zijn academische opleiding alleen de apotheker. Diens opleiding is geheel gericht op de maatschappelijke functie van de apotheker, n.l. de functie van controlerende laatste schakel in de keten bereider-patiënt. Deze taak kan

Nieuw lid
Dr F. J. Seligman, *Arts* te Amsterdam.

Leden en abonné's, die hun contributie of abonnementsgeld over 1952 nog niet hebben betaald, worden verzocht dit vóór 15 Augustus te doen, bij voorkeur door storting op postgiro 32237 der Vereniging.

Leden en abonné's, die hun contributie of abonnementsgeld over het jaar 1951 nog niet hebben voldaan, kunnen dit tegelijk met de contributie van dit jaar per postgiro betalen. Na 15 Augustus zal over het verschuldigde bedrag per kwitantie, verhoogd met incassokosten, worden beschikt.

De Penningmeester

door niemand anders overgenomen worden, zoals trouwens in de moderne wetgeving van vrijwel alle beschaafde landen tot uiting komt in de zuiver monopolistische positie van de apotheker, welke positie hem krachtens zijn opleiding en zijn verantwoordelijkheid toekomt. De opleiding in Nederland is dan ook werkelijk niet „wetenschappelijker” dan in andere beschaafde landen, zoals in het bezwaarschrift der drogisten wordt gesuggereerd en het is volkomen onjuist te menen dat de kennis van de Nederlandse gediplomeerde drogist die van de apotheker in andere landen zou raken. Een dergelijke bewering had gestaafd dienen te worden met het noemen van die „andere landen”.

Enkele andere misvattingen dienen nog belicht te worden. In de eerste plaats wordt betoogd dat de geneesmiddelenvoorziening gevaar zou lopen door uitschakeling van 6000 drogisten. Verzuimd werd te vermelden dat plm. 1200 apotheekhoudende artsen naast de apothekers het platteland ruimschoots kunnen voorzien en dat het wetsontwerp de mogelijkheid van de vestiging van meer apotheken ten plattelande op de duur mogelijk maakt.

Ook werd verzuimd mede te delen dat meer dan 70 pct. der bevolking de noodzakelijke geneesmiddelen nu reeds via de ziekenfondsen en dus buiten de drogisten om kan verkrijgen. En het gebruik van niet noodzakelijke geneesmiddelen is ten slotte altijd schadelijk voor de volksgezondheid. Welke omvang deze schade reeds aangenomen heeft, kan globaal afgeleid worden uit de mededeling dat „de economische positie van de (6000) drogisten tegenwoordig voor vijftig procent gebaseerd is op de verkoop van verpakte geneesmiddelen”. Taxeren wij de gemiddelde opbrengst van een drogisterij op f 5000, dan volgt daaruit, dat jaarlijks door de drogisten $6000 \times 5000 \times \frac{1}{2} = f 15$ miljoen verdiend wordt aan verpakte geneesmiddelen, hetgeen bij een winstmarge van 30 à 40 pct. een omzet betekent van plm. 45 miljoen gulden aan veelal onnodige en bij ongecontroleerd gebruik, schadelijke producten.

Want dat onnodig geneesmiddelengebruik in wezen schadelijk is, zal door geen deskundige ontkend kunnen worden, het doet wonderlijk aan, dat in een land dat terecht zo hoge eisen stelt aan voedingsmiddelen en daaruit allerlei mogelijk schadelijk werkende bestanddelen (kleurstoffen, conserveermiddelen enz.) tracht te weren, dat in dit zelfde land ongecontroleerd gebruik van erkend schadelijke stoffen bevorderd zou moeten worden. Beperking van de verkrijgbaarheid van geneesmiddelen is nimmer te bereiken door het geneesmiddel als **winstobject**) te beschouwen, **hetgeen de drogisten uiteraard doen**, doch slechts door deze middelen uitsluitend via verantwoordelijke deskundigen naar behoefte ter beschikking te stellen.

Dat deze deskundigen — de apothekers — bepaalde verpakte geneesmiddelen niet meer zullen „voeren”, zal ongetwijfeld het geval zijn, echter niet om artikelen op de markt te brengen die in coöperatief verband door hen bereid zijn, doch slechts wanneer die middelen naar het oordeel van onafhankelijke medische en pharmaceutische deskundigen ongewenst zijn.

Wij zijn het met de woordvoerder der drogisten eens in zijn uitlating dat in een aantal gevallen de apotheker zich op het terrein van de drogist is gaan bewegen, maar is dit niet verklaarbaar

door het doordringen van de drogist op het terrein van de apotheker? Wij zijn van mening, dat het wetsontwerp de mogelijkheid opent te komen tot een scherpe afbakening van de terreinen en een einde zal maken aan het ook door ons veroordeelde penetreren van het terrein van de drogist door de apotheker.

Het argument dat dank zij (of ondanks?) de drogisten de volksgezondheid in ons land zo'n hoog peil bereikt heeft, is natuurlijk waardeloos, zolang als maatstaf in feite alleen sterftecijfers en geboorte-overschotten gebruikt worden. De in deze cijfers tot uiting komende volksgezondheid wordt immers toch in hoofdzaak bepaald door hygiëne en preventie, niet door de vrije beschikking over 20 à 30.000 soorten verpakte geneesmiddelen.”

Na de beschouwingen van apothekerszijde laten wij de drogist aan het woord in een artikel uit hetzelfde dagblad van 5 April 1952.

„Drogisten in ongerustheid”

(Van onze correspondent)

AMSTERDAM, 4 April. — Grote ongerustheid in de kringen van de drogisten heeft het in Maart ingediende ontwerp van Wet op de Geneesmiddelenvoorziening teweeg gebracht. Reeds heeft de Federatie van Drogistenbonden zich met een uitvoerig adres gewend tot de leden der Tweede Kamer waarin zij een voorlopige commentaar ontvouwde. Ook tegenover de pers heeft de Federatie thans haar ernstige bezwaren toegelicht en die behelsten een groot aantal punten, waarvan wij de belangrijkste voorlopig naar voren willen brengen.

Bezwaren tegen wetsontwerp

De gedachte, dat dit wetsontwerp een bevordering zoude zijn van de volksgezondheid, achten de drogisten deels een overschatting, deels een onderschatting. Vooreerst, zo zijn zij van oordeel, staat de volksgezondheid in Nederland op een zeer hoog peil, en in de tweede plaats is het twijfelachtig of deze volksgezondheid zal worden bevorderd wanneer men het aantal plaatsen, waar geneesmiddelen worden verstrekt, zeer aanzienlijk gaat verminderen. Want dat zal het effect zijn van deze wet, die de verkoop van geneesmiddelen in feite monopoliseert voor de apothekers, waarvan men er ongeveer 700 in Nederland telt — waarvan 500 geconcentreerd in de grote steden — en daarbij de zesduizend drogisten uitschakelt. Dit zou een groot nadeel betekenen voor het platteland, dat dan goeddeels van leveranciers van geneesmiddelen zou zijn verstoken.

Men is in de kringen van de drogisten zeer teleurgesteld, dat het wetsont-

werp in 't geheel niet aanknoopt op de historisch gegroeide verhoudingen. Toen de thans vigerende wet in 1865 van kracht werd, kende men nog niet de verpakte geneesmiddelen en toen deze artikelen omtrent de eeuwwisseling ingang begonnen te vinden, weigerde de apotheker de verkoper daarvan te zijn. Sindsdien heeft het verpakte geneesmiddel de markt veroverd en bij de ontwikkeling daarvan ontstond de pharmaceutische conventie, waarbij een samenwerking en juiste taakverdeling tussen apotheker en drogist werd vastgelegd.

De economische positie van de drogist is tegenwoordig voor vijftig procent gebaseerd op de verkoop van verpakte geneesmiddelen en die positie zou, afgezien de ethische waardering van het ontwerp, in bedenkelijke mate worden ondermijnd wanneer men door deze wet — zo zien het de drogisten — een monopoliepositie creëert voor de apotheker. Deze monopoliepositie heeft dan bovendien nog andere gevaren, zoals de mogelijkheid dat de apothekers bepaalde verpakte geneesmiddelen niet meer zullen voeren en steeds meer die artikelen op de markt kunnen brengen, welke zij in coöperatief verband in een fabriek doen bereiden. Een dergelijke fabriek bestaat reeds. Ook zou dan aan reclame voor door hen niet meer in de verkoop gebrachte populaire geneesmiddelen alle zin worden ontnomen. De apotheker zou, zo is het bevroeden in de drogistenkringen, alleenheerser kunnen worden en hij zou daarbij, door uitschakeling van elke concurrentie, ook de prijsbepaling geheel aan zich kunnen trekken. Dat laatste zou niet zo zeer een bevordering van, alswel een nadeel voor de volksgezondheid betekenen, omdat verscheidene geneesmiddelen steeds meer buiten het financiële bereik van het publiek zouden komen te liggen.

Een ander bezwaar, dat ons genoemd werd, is de definitie van het begrip geneesmiddel in dit Ontwerp van Wet. Een geneesmiddel is een zelfstandigheid, zo staat het geformuleerd, welke wordt gebruikt voor genezing, leniging of voorkoming van enige aandoening, ziekte, ziekteverschijnsel, pijn, verwonding of gebrek bij de mens, voor zover zij in een apotheek aanwezig zijn of uit een apotheek zijn of worden afgeleverd. In deze zin, zo betoogt men, zijn brillen, pleisters, soorten drop enz. geneesmiddelen, wanneer zij in de apotheek zijn en handelswaren buiten de apotheek. Bezwaar is er ook tegen de mogelijkheid van een „recept van een vroedvrouw”.

Als recept wil men uitsluitend beschouwd zien datgene, wat door een medicus wordt voorgeschreven. Wanneer naar dit Ontwerp van Wet ook een vroedvrouw een „recept” kan uitschrijven en dit „recept” uitsluitend

1) beter: uitsluitend winstobject. - Red.

door een apotheker mag worden afgeleverd, dan betekent dit dat uitsluitend de apotheker bijvoorbeeld een kraampakket mag afleveren. En wanneer de vroedvrouw op een papiertje de boodschap schrijft, behelzende een pak watten, wat pleisters of wat ook, dan zou dit „recept” ook weer uitsluitend in de apotheek mogen worden overgelegd.

Zo is er meer, wat er toe kan leiden dat de drogist in feite over een zeer groot terrein van de verkoop van allerhande artikelen, die nu „geneesmiddelen” zijn, wordt uitgesloten. In zekere zin, zo legden ons de bestuurders van de Drogisten-federatie uit, zijn de drogisten reeds uitgesloten, want men heeft in die kringen in 1950 het voor-ontwerp tot dit Ontwerp van Wet vertrouwelijk ter inzage gekregen. Daarna heeft men niets meer vernomen, de drogistenwereld is in niets gekend en in Maart kwam dit Ontwerp van Wet dus voor de drogistenstand als een totale verrassing te voorschijn.

Weer een ander van de zeer vele bezwaren is, dat volgens deze wet een commissie bevoegd is aan te wijzen welke artikelen op de U.A.-lijst (uitsluitend apothekers-lijst) zullen worden geplaatst. In deze commissie is de drogistenstand niet vertegenwoordigd en de gehele geest van dit Ontwerp doet bevroeden, dat deze U.A.-lijst zeer omvangrijk zal worden. Dit geeft voedsel aan de in deze kringen toch wel in ernstige mate levende vrees, dat men op een monopoliepositie van de apotheker aanstuurt. Het feit reeds dat de drogist in dit Ontwerp van Wet geen enkele keer met name is genoemd, is daarvoor een vermoeden te meer. De status van de drogist wordt in geen enkel opzicht geregeld. En van de zijde van de Federatie van Drogistenbonden verwees men ons naar de Memorie van Toelichting op het met dit ontwerp vrijwel geheel overeenstemmende Ontwerp van 1931, waartegen destijds zoveel kritiek ontstond dat de behandeling werd geschorst. In de Memorie van Toelichting op het Ontwerp van 1931 werd namelijk tamelijk openhartig erkend dat men naar een monopoliepositie van de apotheker toe wilde gaan. In dit ontwerp, als gezegd vrijwel met dat van 1931 geheel overeenstemmend, wordt in de Memorie van Toelichting op dit punt thans geheel gezwegen. Men zou, zo menen de drogisten, uit de ervaring van 1931, toen de kritiek het soortgelijke wetsontwerp naar de departementale archieven terugdrong, dus wel het een en ander ten aanzien van de tactiek hebben geleerd.

Een ander thema in deze materie, welke men in krantenbestek nog maar schematisch aan de orde kan stellen, is de veranderde houding in het maatschappelijk beeld tussen apotheker en drogist. De drogist moet na enkele jaren studie een examen afleggen, dat

vrijwel het hoogst geklassificeerd is (met dat van de opticien) in de middenstandsbedrijven. Zijn kennis en de eisen, welke hem ten aanzien van zijn technische outillage worden gesteld, raken vrijwel die van apotheker in andere landen. De apotheker te onzent is, na vele jaren studie een man van hoogste wetenschappelijke graad, die dan in de meeste gevallen zijns ondanks als het ware degradeert tot een winkelier. Zijn recepten laat hij bereiden door assistenten, aan wie iets minder hoge eisen worden gesteld dan aan de drogist, en in zijn apotheek zijn artikelen als zeep, parfums, tandenborstels, enz. allerminst zeldzaamheden. De apotheker is in vele gevallen winkelier geworden, die op het terrein van de drogist is gekomen.

Ongetwijfeld is er in de apothekerswereld altijd nog een stroming, die wil dat de apotheker zich ook in het maatschappelijk beeld uitsluitend tot de taak van wetenschappelijke bemiddelaar (als leverancier) bepaalt, doch iedereen kan waarnemen dat in meerderheid de apotheker tevens winkelier is geworden.

Ziehier slechts een klein aantal desiderata, welke van de zijde van de Federatie van Drogistenbonden onder onze aandacht zijn gebracht. Het betrokken Ontwerp van Wet zal zeker nog menigmaal, al dan niet bij de behandeling in de Tweede Kamer, aanleiding kunnen geven tot nog meer gedetailleerde beschouwingen.

* * *

Wij, bestrijders van de kwakzalverij, hebben ons de ogen uitgewreven van verbazing toen wij de reactie der drogisten (onbevoegden!) hebben gelezen. Waartoe dient het, als drogist te wijzen op het denkbeeldige gevaar, dat het aantal plaatsen, waar geneesmiddelen verkrijgbaar zijn, aanzienlijk zou worden verminderd? In de eerste plaats worden op plaatsen, waar geen apotheker gevestigd is, geneesmiddelen verstrekt door apotheekhoudende geneeskundigen. In de tweede plaats laat de drogist het voorkomen, dat dit tot het werk van de drogist behoort, doch hij vergeet er bij te vermelden, dat de drogist hiertoe niet gerechtigd is.

Het drogisten diploma geeft ten aanzien van geneesmiddelenbereiding of voorziening geen enkel recht, noch in, noch buiten de apotheek. Waarom maken de drogisten zich zoveel zorgen, over een onderwerp, dat geheel buiten hun vermogen tot oordelen ligt, terwijl in ons land, naar zij zelf zeggen, niet geklaagd mag worden over de volksgezondheid? Trouwens van het standpunt der volksgezondheid bezien zijn de ondeskundigen, dus de drogisten, een negatieve factor zolang zij meedoen aan het afleveren van geneesmiddelen. En in ons land is aan geneesmiddelen geen gebrek, eerder een bedenkelijke overvloed.

Waarom die zorg over dat kraam-

pakket in het cursief gedeelte van het krantenartikel? Zij maken zich nog zorgen over een „gezonde ziekte” ook, maar het is in de praktijk voorgekomen, dat een vroedvrouw 's nachts de apotheker uit zijn bed heeft gehaald omdat zij de lysoform van de drogist niet vertrouwde!

Dat de drogist jaren lang moet studeren om zijn diploma te behalen moge waar zijn. Schrijver van dit artikel heeft kennis genomen van de examen-eisen voor het diploma van drogist en meent dan hierop te moeten antwoorden:

„gelet op de eisen, die aan de drogist worden gesteld, is het diploma alleen „geschikt voor personen, die wat hem „betreft alles mogen doen wat zij willen, maar van de geneesmiddelen absoluut buitengesloten moeten worden.”

Hetgeen beweerd wordt in het tweede artikel ten aanzien van de kunde of kennis van de drogist aangaande geneesmiddelen is in één woord een absurditeit. Waarop die „hoge classificatie”, waarvan in bovenvermeld betoog sprake is, is gegrondvest, is ons een volslagen raadsel.

Kenmerkend voor de opvatting over deskundigheid en bevoegdheid is nog hetgeen beweerd wordt in het volgende artikel (Nieuwe Rotterdamse Courant van 2 Mei 1952), dat hier volgt:

„De „bevoegdheid” van de drogisten

(Uit: N.R.C. 2.5.'52)

Naar aanleiding van het artikel „Uit de kringen der pharmacie” in de N.R.C. van 25 April j.l., waarin de „bevoegdheid” van drogisten om geneesmiddelen te verkopen werd ontkend, schrijft men ons uit drogistenkringen:

„Men kan „bevoegdheid” op tweeërlei wijze beschouwen. Het kan zijn „bekwaam tot” en „wettelijk gerechtigd tot”. De schrijver van het geïncrimineerde artikel bedoelt klaarblijkelijk het laatste, omdat hij zijn betoog begint met een tirade over straffeloos de wet overtreden.

„Het is pertinent onjuist, dat de drogist wettelijk niet bevoegd zou zijn om geneesmiddelen af te leveren. En daarom behoeven ze niet terug te grijpen op de bezettingsmaatregel, waarnaar de schrijver verwijst, blijkbaar om een smet op die bevoegdheid te werpen.

„Onze eigen Nederlandse wet verklaart een ieder, dus ook de drogisten, daartoe bevoegd, mits — en nu komt het dwaze — niet beneden een bepaalde hoeveelheid. De vrijheid van de drogisten is zelfs nog groter dan van de apothekers. Voor dezen is immers de verkoop van vergiften aan banden gelegd, hetgeen voor anderen niet het geval is.

„Dit is niet bedoeld als een verdediging van de bestaande toestand, maar

het fabeltje over wettelijke onbevoegdheid dient nodig van het toneel te verdwijnen. In de kringen der pharmacie wil men het doen voorkomen, dat alles wat aan de drogisten wordt toegewezen, wettelijke winst voor hen is. Het tegendeel is echter waar."

(Tot zover deze stem uit de drogistenwereld. We sluiten hiermede de discussie over dit onderwerp. Zoals we reeds in uitzicht hebben gesteld zullen tegelegenere tijd redactionele beschouwingen aan het wetsontwerp-geneesmiddelenvoorziening worden gewijd. —

Red. N.R.C."

Hierop kunnen wij zeggen: bevoegdheid in de zin van „bekwaam tot" zal, na hetgeen in dit artikel geschreven staat wel voldoende zijn toegelicht.

Spreekt drogisten over hun „wettelijke bevoegdheid", dan begeven zij zich buiten de wet.

De huidige wet die de uitoefening der artsijbereidkunde regelt geeft alleen de apotheker volledige bevoegdheid en aan de apothekers-assistent een beperkte. Bovendien is het ieder, die geen apotheker, arts of dierenarts is, verboden, bepaalde stoffen beneden 'n vastgesteld gewicht, af te leveren of te verkopen. De bedoeling van de wetgever is, hiermede te voorkomen dat bepaalde stoffen als medicament door onbevoegden wordt afgeleverd. Wel heeft men de handel in technische chemicaliën niet willen belemmeren en op dit terrein heeft dan ook de drogist volledige vrijheid.

Het zou immers onlogisch zijn de apotheker beperkende bepalingen op te leggen en de drogist „carte blanche" te geven waar het geneesmiddelen betreft.

Die bezettingsmaatregel klinkt zelfs de drogist (lees het artikel) in de oren als een „Sondermeldung", maar het getuigt van weinig inzicht (ondanks de loftrumpet over de „gedegen vorming" der drogisten door de „middenstand") om een wetsartikel, dat de verkoop in het klein aan ieder ondeskundige verbiedt en dus betrekking heeft op onder meer de drogist, uit te leggen alsof het bedoeld is voor de apotheker. In de praktijk werd dit artikel van de wet niet gehandhaafd, met als gevolg verkoop van allerlei middelen, die de apotheker niet lukraak aflevert en men kan moeilijk in deze clandestiene verkoop van geneesmiddelen, die niet tijdig de kop werd ingedrukt, een argument zien de onbevoegdheid (in welke zin dan ook) der drogisten als een „fabeltje" te kwalificeren.

Uit de wijze waarop van de zijde van drogisten een wetsartikel wordt geïnterpreteerd blijkt zonneklaar welk een potentiëel gevaar zij kunnen opleveren voor de volksgezondheid. Men trekke zijn conclusies! — Red.

Onbegrijpelijk

Vijf en twintig jaren bestaan zij. Zij zijn wereldberoemd, terwijl zij onder controle staan van een apotheker (eertijds een arts!), duizenden tevreden gebruikers schreven hun ervaringen aan de samensteller van zijn geneesmiddelen en ondanks dit alles moeten zij door reclame, die huis aan huis verspreid wordt, worden aanbevolen.

En de reclame is niet kinderachtig. Blaadjes met portretten van degenen, die hun dank per brief hebben geuit en genezen zijn van ernstige ziekten, met name gewrichtsrheumatiek, spierrheumatiek, zenuwrheumatiek, nierstenen, galstenen en oude mannenziekte, huid-aandoeningen en steenpuisten.

Duizenden eertijds zieke mannen en vrouwen gebruikten de geneesmiddelen van Van der Wijk te Apeldoorn en lopen (zo wordt in de reclame gezegd) thans in de rijen der gezonden. Door de papierschaarste kunnen niet alle dankbetuigingen worden afgedrukt, maar op propaganda-zittingen kunnen ongelovige Thomassen gratis een attestenboekwerk ontvangen, waar nog veel meer dankbetuigingen in te vinden zijn dan in de pamfletten.

Zeër zeker is Van der Wijk met zijn

(Uit: Nieuwe N.Holl. Crt. 16.6.'52)

Rechtszaken

Hoefsmid deed alles uit liefde voor de paarden

Hij leeft van Drees

Voor de kantonrechter te Alkmaar had Vrijdagmorgen de voortzetting plaats van de zaak tegen de hoefsmid D. de Boer uit Schermerhorn, die er van werd beschuldigd de veeartsnijkunde te hebben uitgeoefend, zonder daartoe bevoegd te zijn. Hij had raad gegeven bij de behandeling van enkele paarden en tevens de nodige geneesmiddelen geleverd.

De Ambtenaar van het O.M. had de dagvaarding uitgebreid tot twee verdere gevallen, die zich hadden afgespeeld in 1950, zodat hier geen verschil van inzicht kon zijn omtrent de vraag of de zaak was verjaard. De geneesmiddelen hadden bestaan uit flesjes masseerolie.

Verscheidene getuigen à décharge vertelden, dat de geneesmiddelen waren geleverd tegen kostprijs, terwijl verder slechts onkosten waren berekend en geen loon.

De raad van verdachte had steeds uitsluitend betrekking gehad op hoefziekten en verdachtes raadsman wees er op, dat juist ten aanzien van hoefziekten de hoefsmiden niet zelden grote kennis bezaten.

In zijn requisitoir bracht de Ambtenaar van het O.M. hulde aan de samenwerking tussen de rijkspolitie en de veeartsnijkundige dienst. Verdachte

„wondergeneesmiddelen" geen onbekende gebleven. Hij stak zijn bereikte resultaten niet onder stoelen of banken en wij vragen ons af, hoe het toch mogelijk is, dat er nog mensen zijn, die lijden aan hierboven opgesomde ziekten.

Onbegrijpelijk doet het aan, dat volgens de dankbetuigingen, die in het pamflet werden afgedrukt, de ergste kwalen werden genezen, maar voor aambeien slechts in 90 procent der gevallen genezing mogelijk is. Arme overige tien procent, die zelfs bij Van der Wijk geen redding meer kan krijgen, terwijl ischiaslijders en reumatieklidgers voor vijf gulden een proefflacon kunnen bekomen en na enkele dagen kunnen zeggen: „Ik ben in het bezit gekomen van wat mij leiden kan naar een stralende gezondheid". Hoeveel flessen nog nodig zijn om geheel gezond te worden wordt nergens vermeld, maar laten wij ons niet wagen aan een kostenberekening waar het verlossing van ernstig lijden geldt.

Vijf en twintig jaar wondergeneeskunst van de heer Van der Wijk met zijn wereldberoemde geneesmiddelen, boekdelen vol propaganda..... en nog trekt hij, getuige zijn portret, een somber gezicht ondanks de behaalde successen. Onbegrijpelijk!

was gewaarschuwd door de Directeur van de veeartsnijkundige Dienst in Noordholland, maar hij was rustig doorgedaan. De feiten achtte hij ernstig, mede om de ernstige gevolgen, die behandeling door ondeskundigen kan hebben. Het is dikwijls zeer moeilijk op te treden tegen de kwakzalverij en ten einde een voorbeeld te stellen, achtte hij een strenge straf op zijn plaats.

In drie van de vijf gevallen was naar zijn oordeel het wettig en overtuigend bewijs geleverd en hij vroeg voor elk daarvan f 150 boete of 30 dagen hechtenis. In totaal dus 3 x f 150 of 3 x 30 dagen. Ten aanzien van beide andere gevallen moest worden aangenomen, dat de termijn van vervolging was verstreken.

De verdediger, mr Meier, wees er op dat verdachte een 50-jarige ervaring heeft. Hij is geen man, die maar lukraak gaat behandelen. Hij beperkt zich uitsluitend tot paarden en daarbij nog tot hoefziekten. Van het uitoefenen van een bedrijf was overigens geen sprake. Hij deed alles uitsluitend uit liefde voor de paarden en dat hij er in het geheel geen inkomsten door had gehad, toonde hij aan de hand van een bewijs, dat verdachte de volledige uitkering Drees ontving. Niet minder dan 180 verklaringen van boeren stonden ten dienste, dat verdachte nimmer een honorarium had gevraagd.

Na replek van de Ambtenaar, die zijn eis handhaafde, verzocht de raadsman een schriftelijk vonnis. De kantonrechter zal op 27 Juni schriftelijk uitspraak doen.

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

REDACTIE-ADRES: Peperstraat 26, Purmerend.

Opgericht 1 Januari 1881

Bestuur van de Vereniging tegen Kwakzalverij: Dr H. H. Funke, *Arts* te Amsterdam, *voorzitter*; Mr M. D. K. S. van Lier, *Oud-Vice-President van de Rechtbank* te Amsterdam, *Vice-voorzitter*; Mevr. A. Burbach-v. d. Woord, Westlandgr. 129, Amsterdam, *secretaresse*; Mr G. van Itallie, *Rechter* te Dordrecht, *penningmeester*; F. C. Reijers, *Apotheker* te Purmerend, *redacteur*; mej. E. H. Hengeveld, *Arts* te Zwolle; Mr P. Frima, *Directeur Rijksschool voor Politie-ambtenaren* te Hilversum; Mr J. Moolenburgh, *Kantonrechter* te Middelburg; E. Mijnaerends, *Tandarts* te Amsterdam; Mr. J. Rimmelink, *Ambtenaar* van het Openbaar Ministerie te Dordrecht; Mr C. G. M. van Nijnatten te Voorburg; Dr H. C. Helleman, *Apotheker* te Dordrecht

Lidmaatschap van de Vereniging ... f 5,—,
voor studenten en verpleegsters ..... f 2,50
Adres voor het opgeven van leden en
abonné's: Mevr. A. Burbach-v. d. Woord,
Westlandgr. 129, A'dam, Tel. K 20-82272.
Postgiro van de Ver. 32237 te Amsterdam —
Gem. Giro K 1672

KONINKLIJKE DRUKKERIJEN
LANKHOUT-IMMIG N.V.
Den Haag — Uitgeefster

Abonnement per jaar franco per post bij
vooruitbetaling f 5.—, voor studenten en
verpleegsters ..... f 2,50
Administratie Maandblad:
Mevr. A. Burbach-v. d. Woord, Westland-
gracht 129, A'dam-W., Tel. K 20-82272.

Doel: bestrijding der Kwakzalverij op geneeskundig, pharmaceutisch
en aanverwant gebied!

In dit nummer van September 1952 vindt U afgedrukt het request, dat door onze Vereniging werd gestuurd aan de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid, waarin onze bezwaren worden uiteengezet tegen het Ontwerp van wet op de geneesmiddelenvoorziening.

In verband met dit wetsontwerp hebben wij ons nummer van Juli-Augustus gevuld met artikelen, die deze wet naar voren brengen en waarin de reactie van de zijde van drogisten, zoals wij die in een groot dagblad mochten aantreffen, werd verwerkt.

In verband met de betekenis, die onze strijd heeft in het belang der Volksgezondheid wordt dit September-nummer aan alle apothekers toegezonden.

Het woord is aan de apothekers om lid te worden van onze Vereniging.

Wordt nu allen lid om ons te steunen in de strijd tegen de kwakzalverij.

Request

aan de Tweede Kamer
der Staten-Generaal te 's-Gravenhage

Namens het Bestuur van de Vereniging tegen de Kwakzalverij veroorloven de ondergetekenden zich eerbiedig onder de aandacht van Uw Kamer te brengen de onderstaande overwegingen, die bij het Bestuur zijn opgekomen tijdens de besprekingen van het Ontwerp van Wet op de Geneesmiddelenvoorziening (zitting 1951-'52, no. 2479).

Voor genoemde vereniging bestrijdt reeds meer dan zeventig jaar in het belang van de volksgezondheid de kwakzalverij in al haar vormen. Zij heeft daarbij moeten ondervinden, dat deze bestrijding niet steeds volledig effect kan hebben, hetgeen onder meer te wijten is aan de omstandigheid, dat de Wet van 1 Juni 1865 (St. no. 61) regelend de uitoefening der artseneerbereiding, bepalingen bevat, die niet voldoende aan de huidige omstandigheden op het gebied der pharmacie kunnen worden aangepast.

Het Bestuur heeft dan ook de indiening van voornoemd wetsontwerp met vreugde begroet. Het vertrouwt, dat, deze wet aangenomen zijnde, de bestrijding van het onbevoegd afleveren van geneesmiddelen met meer kracht dan tot dusver ter hand genomen zal kunnen worden.

Dit neemt echter niet weg, dat het tegen de redactie van het ontwerp enige klemmende bezwaren meent te moeten aanvoeren.

In de eerste plaats meent het Bestuur uit de definitie van verpakte geneesmiddelen, zoals die aangegeven wordt in artikel 1 sub f, in verband met het bepaalde in artikel 1, sub e, ten derde, begrepen te hebben dat het een drogist veroorloofd zal zijn verpakte zelfstandigheden als b.v. koortspillen of zenuwtabletten te bereiden, te verkopen, af te leveren, te verhandelen of ter aflevering in voorraad te hebben, **mits** deze artikelen **niet worden aangeduid of aangeprezen** als zijnde geschikt ter genezing, leniging of voorkoming van enige aandoening, ziekte, ziekteverschijnsel, pijn, verwonding of gebrek bij de mens, vallende immers deze artikelen **zonder** deze aanduiding of aanprijzing niet onder de definitie van „geneesmiddelen”.

In verband hiermede wordt in de Memorie van Toelichting (pg. 5) en

blijkbaar op grond van het bepaalde in artikel 26 sub f (laatste zinsnede) gezegd, dat het een kleinhandelaar wordt toegestaan „artikelen als” koortspillen en zenuwtabletten in verpakking te verkopen, ook al zijn deze zelfstandigheden **niet** geregistreerd, zolang deze artikelen niet openlijk worden aangeprezen, waardoor zij dan ook **niet** als geneesmiddelen in de zin van dit wetsontwerp zijn te beschouwen.

Het Bestuur ziet hierin een groot gevaar voor de volksgezondheid. Immers onder de zogenaamde eenvoudige middelen, die de drogist onder vigeur van de nieuwe wet in de handel zal mogen brengen, komen, zoals herhaaldelijk in de praktijk gebleken is, stoffen voor, die zonder controle op de samenstelling en het gebruik daarvan voor de gezondheid een schadelijke werking hebben. In dit verband wordt gedacht aan die „zenuwtabletten”, die een licht narcoticum als Adalin bevatten. Van dergelijke stoffen kan ten aanzien van hun samenstelling alleen een **apotheker** de deugdelijkheid beoordelen. Ook mag niet vergeten worden, dat het gemakkelijk verkrijgbaar stellen van dergelijke artikelen voor de patiënt aanleiding zal zijn om zich niet tijdig onder behandeling van een arts te stellen.

Naar de mening van het Bestuur moet het monopolie van de apotheker en van de met hem gelijk te stellen personen ten aanzien van de bereiding en de aflevering van geneesmiddelen zo strikt mogelijk gehandhaafd blijven. Buiten de apotheker om dient het publiek alleen **die** geneesmiddelen te kunnen verkrijgen, die geregistreerd zijn.

Dat zullen derhalve die zelfstandigheden zijn, waarvan door voorafgaande controle niet alleen vaststaat, dat ze ongevaarlijk zijn, maar bovendien dat ze enig effect hebben ten aanzien van het doel waarvoor ze in de handel gebracht worden. Aldus zullen zelfstandigheden, waarvoor veel reclame wordt gemaakt, maar waarvan niet gebleken is dat ze effectief zijn, geweerd kunnen worden.

Het Bestuur zou het daarom zeer op prijs stellen, indien in het ontwerp een verbod tot het verhandelen in het klein van **ongeregistreerde** verpakte geneesmiddelen, wordt opgenomen.

Het tweede bezwaar van het Bestuur

staat in verband met de huidige onbevredigende situatie ten aanzien van de **aanprijzing** van geneesmiddelen. Ingevolge art. 30 van het ontwerp zal in de toekomst een Keuringsraad de aanprijzing van verpakte geneesmiddelen gaan beoordelen. Het Bestuur zal de installatie van die Raad met vreugde begroeten, omdat alsdan de mogelijkheid geschapen kan worden dat **lichtzinnige** aanprijzingen van geneesmiddelen achterwege zullen blijven. Het Bestuur wordt echter verontrust door de omstandigheid, dat de samenstelling van die Raad, in tegenstelling met de Commissie bedoeld in artikel 27 van het ontwerp, niet bij de **Wet** geregeld wordt.

Uit de Memorie van Toelichting blijkt, dat de leden van de Keuringsraad door de Kroon zullen worden benoemd **op voordracht van de desbetreffende organisaties**. Daarbij wordt gedacht aan verenigingen van apothekers, artsen, tandartsen, alsmede aan organisaties van vertegenwoordigers van tijdschriften, dagbladen, advertentiebureaux en van de pharmaceutische handel en industrie.

Het heeft het Bestuur smartelijk getroffen, dat bij deze opsomming de Vereniging tegen de kwakzalverij ontbreekt. Het is juist deze vereniging, die gedurende vele jaren de openbare aanprijzing van verpakte geneesmiddelen met argusogen gevolg heeft en daarbij helaas tot de conclusie is gekomen, dat het publiek nog al te dikwijls wordt misleid. Het is juist deze Vereniging, die geen enkel economisch belang vertegenwoordigt, die het zuiverst het ideaal van een behoorlijke geneesmiddelenvoorziening kan behartigen.

Het Bestuur dringt dan ook eerbiedig, maar met klem bij Uw Kamer er op aan, het daarheen te leiden, dat in artikel 30 van het ontwerp worde omschreven uit welke categorieën van personen de leden van de Keuringsraad door de Kroon benoemd zullen worden en dat tevens als zodanig een of meer bestuursleden van de Vereniging tegen de Kwakzalverij worden aangewezen.

De keuze zou daarbij beperkt kunnen worden tot die bestuursleden, die het beroep van apotheker, pharmacoloog of van geneeskundige uitoefenen.

Het Bestuur heeft gemeend het bovenstaande in het belang der volksgezondheid onder Uw aandacht te moeten brengen en het vertrouwt, dat Uw Kamer de juistheid van de aangevoerde bezwaren tegen het ontwerp zal kunnen inzien.

Namens het Bestuur van de Vereniging tegen de Kwakzalverij:

De Secretaresse

A. BURBACH-v. d. WOORD

Rechtszaken

(Uit: Nieuwe Noordh. Crt. 19-5-1952)

Goede sier van andermans geld

(Van een onzer verslaggevers)

Acht maanden zit thans een 41-jarige koopman uit Den Haag in voorarrest wegens bedriegelijke bankbreuk, waarvoor de rechtbank in Amsterdam hem tot een jaar met aftrek veroordeelde. De officier zowel als verdachte tekenden tegen dit vonnis hoger beroep aan, zodat de man nu voor het gerechtshof verscheen.

Uit de langdurige behandeling van zijn zaak bleek o.m., dat hij in 1946 uit Den Haag naar Amsterdam was gekomen, waar hij via een nering in boenwas en meubelen tot de **exploitatie van een tandheelkundige inrichting aan de Westermarkt was gekomen. Nadat bij een strafvervolgung wegens onbevoegd uitoefenen der geneeskunde** het instrumentarium in beslag was genomen, ging deze inrichting failliet en toen bleek, dat de ondernemer de rechten der schuldeisers had tekort gedaan door een groot deel der ontvangsten buiten de administratie te houden en in eigen zak te steken; in een jaar ongeveer dertig mille. De passiva beliepen 112, de activa 20 mille. Verdachte exploiteerde later nog korte tijd een woonschepenfabriek in Duivendrecht en vertrok ten slotte naar Peru, doch keerde terug.

Ter zitting bleek, dat verdachte zich ook schuldig heeft gemaakt aan verduistering, omdat hij de ingehouden loonbelasting van zijn personeel niet aan de ontvanger overdroeg. Maar in zijn eis wilde de procureur-generaal rekening houden met het feit, dat ook verdachte's bedrijfsleider, die verduisteringen pleegde en deswege reeds werd veroordeeld, een deel der slachtoffers van het faillissement op zijn rekening heeft. Daarom requireerde de aanklager bevestiging van het vonnis.

(Uit: Nieuwe Noordh. Crt. 30-6-1952)

Onbevoegd....

Hoefsmid in Schermerhorn zal cureren moeten laten

De Boer kreeg boeten van f 75 en f 60

De kantonrechter te Alkmaar heeft uitspraak gedaan in het geval van de hoefsmid te Schermerhorn, De Boer, die terecht stond, omdat hij er van werd verdacht de geneeskunde ten onrechte te hebben uitgeoefend.

Zoals men zich zal herinneren, beriep verdachte zich er op zijn diensten gratis ter beschikking te hebben gesteld. Hij had alles gedaan uit liefde voor het paard. Alleen zijn reiskosten en de geneesmiddelen had hij berekend.

HAARLEMMER

GOUDDRUPPELS

Op de achtergrond een soort paleis, met parken er omheen aangelegd, die ons doen denken aan de tijd van voor de Franse Revolutie. Op de voorgrond een dame, rijk gekleed en gezeten in een gemakkelijke stoel, met het hoofd hangend tegen de hoge leuning en op haar linkerschouder en een lijdende trek op haar gelaat.

Ziedaar, wat U kunt vinden op de kaft van een klein boekje, waarin de lofzang staat beschreven over Haarlemmer Gouddroppels.

De zoetelijke sentimentaliteit, waarmee de tekst in de brochure begint is geheel in overeenstemming met de afbeelding op de kaft. Want deze rijke dame heeft blijkbaar een „flauwte" en dat overkomt haar meermalen op een dag. Een dergelijke afwijking was in die tijd een gewoonte van rijke dames. Het behoorde toentertijd tot de goede toon zo nu en dan een „flauwte" te krijgen, dat wil zeggen: zo nu en dan helemaal of half in elkaar te zakken en toch zacht neer te komen. De medicus werd natuurlijk in consult geroepen per dringende boodschap om nu allerijl de helpende hand te bieden. De hofarts was een soort ambtenaar in algemene dienst en in dergelijke „voorname ziekten" een specialist, die het geneesmiddel in zijn jaszak (pardon: roszak) bij zich droeg.

Maar het was (en is!) geen erge ziekte, dat vertelt de brochure zelf met een kort en krachtig: „**voorbijgaand?**" „**Zeker!**"

En is er dan geen kwaal in onze tijd, die hierop lijkt? En is er dan geen probaat middel om er **vlug** van af te komen? Allicht! Deze brochure springt, zomaar plotseling, van de tijd van Lodewijk de Vijftiende over in het midden van de twintigste eeuw. Zowel de kwalen als het middel worden daaraan aangepast.

Nu heet het een mild stimulans om de inzinkingen te boven te komen, waaraan iedereen in deze tijd van nerveuze spanningen te lijden heeft.

Essentia Aurea Branca of te wel

Haarlemmer Gouddroppels doen tegenwoordig dienst om aan de man gebracht te worden bij benauwdheid en borstbeklemming, bij chronische vermoeidheid door verkeerde leefwijze en wordt zowel uitgekreten voor een kalmeringsmiddel als voor een licht stimulans.

Het middel bevat een groot aantal bestanddelen in een verdunde oplossing en wordt verkocht door drogisten voor f 1,15 per 15 kubieke centimeter.

De naam „Gouddroppels" is dan ook gelet op de lang niet kinderachtige prijs, niet slecht gekozen.

Het meest frappante is, dat bij het opsommen van de bestanddelen wordt gezegd, dat sommige er van toegepast worden bij **nicotine-vergiftiging, vergiftiging met narcotica en hartzwakte**, zo zoetjes aan wordt dus gepraat over afwijkingen, die nodig deskundige behandeling behoeven:

Voor de zoveelste maal wordt via de drogist weer eens gedokterd aan ziekten en kwalen, die alleen de arts kan en mag behandelen. De drogist, ondanks zijn ondeskundigheid, wordt hier leverancier van een middel, waarin onder meer voorkomen Strophantus hispidus en Coramine.

Tegen het zelf dokteren met Haarlemmer Gouddroppels kan niet genoeg worden gewaarschuwd en het is een wantoestand, dat dergelijke reclames de oorzaak zijn van overtreding van de wet op de artseneijbereidkunst door de drogist, ook al zijn het woord en het beeldmerk internationaal beschermd.

Die internationale bescherming slaat uitsluitend op het eerste gebruik van een bepaalde naam, maar **zegt totaal niets van de eigenschappen van een geneesmiddel.**

Alleen de fabrikant vindt er baat bij, d.w.z. hij kan rijk worden aan het goedgelovige publiek, dat maar al te gemakkelijk geïmponerd wordt door reclames, die, als men ze leest, ziekten en kwalen kunnen suggereren en dan veel geld gaan kosten.

Men zij gewaarschuwd!

De kantonrechter was van oordeel, dat hij het beroep van veearts had uitgeoefend. Hij had adviezen gegeven en hij had zich laten betalen. Hiertoe was hij niet gerechtigd. Verdachte werd derhalve schuldig bevonden en veroordeeld tot twee boeten. De eerste daarvan, groot f 75 en 25 dagen, betrof twee gevallen, die werden samenge-

voegd, de tweede werd gesteld op f 60 of 20 dagen.

Verdachte, die bij de mondelinge behandeling veel verstand van paarden bleek te bezitten — de kantonrechter gaf dit toe — zal zich dus in het vervolg hebben te onthouden van het cureren van paarden, omdat dit alleen aan de veeartsen is toegestaan.

„De Drogist vertelt”

(Uit: *Pharmaceutisch Weekblad*, 2-8-'52)

IS AMIDOPYRINE GEVAARLIJK?

In het nummer van 19 Juli jl. (blz. 508) vermeldden wij ¹⁾ naar aanleiding van een medische publicatie, dat amidopyrine, ook in combinaties, nog steeds een gevaarlijk geneesmiddel is. Het blijkt nu dat wij ons vergist hebben. Immers „De Drogist” deelt in het nummer van 2 Juli 1952 (blz. 5) het volgende mede in de rubriek „Wat iedere drogist moet weten: (het vet gedrukte van ons, Red. Ph. Weekblad).

„Pyramidonum — C₁₁H₁₁N₂O.N (CH₃)₂ — Amidopyrin. — Aminopyrin. — Dimethylamidoantipyridin. — Dimethylaminophenyl-dimethyl-pyrazolon. Kenmerken: Kleur- en reukloze kristallen, die zwak bitter smaken. Oplosbaar in water 1 : 16½, in spiritus 1 : 1,7 dln. Gebruik: Bij buiktyphus, bij menstruatiestoornissen, pijnverzachtend en krampstillende; verder in Compralum, Dismenol en Cibalgina (zie aldaar). **Het algemeen geroemde middel tegen koorts, pijn en reumatiek met ontstekingswerende eigenschappen. Geen schadelijke invloed op het bloed, het hart of de nieren. Krampstillende werking op de gladde spieren. Reeds bij zeer kleine giften een goede werking. Wordt zelfs bij grote giften uitnemend verdragen.** 2 of 3 x per dag 1 tablet van 300 mg of telkens 3 tabl. van

100 mg. **Bij typhus en tuberculose** elk uur 1 tabl. à 100 mg. Bij ontsteking van gewrichten ook hogere giften tot hoogstens 3 g per dag.

Wij nemen deze mededeling onverkort over teneinde het verwijt te ontgaan dat wij zinsneden buiten verband met de verdere tekst plaatsen.

Dat wij dit bericht niet in de rubriek **Korte Wetenschappelijke Mededelingen** plaatsen, zal voor deskundigen duidelijk zijn.

¹⁾ Het *Pharmaceutisch Weekblad*.

„De Drogist” vertelt verder:

In hetzelfde nummer van „De Drogist” worden Pulveres Acetanilidi aanbevolen tegen „nerveuze hoofdpijn”, Pulveres Aerophori Laxantes tegen „pijnen in de hartstreek”, Pulvis Aerophorus Bromatus als „zenuw-kalmerend gezondheidszout”.

Dit alles moeten de drogisten weten, waarschijnlijk dus ook op het vakexamen en vermoedelijk zal de candidaat afgewezen worden, wanneer hij weigert deze onbegrepen en gevaarlijke onzin te reproduceren.

We zeggen hierop:
„DE DROGIST” KAN ONS NOG MEER VERTELLEN!

Een leemte

Wij brengen onder de aandacht van al diegenen, die met ons willen strijden tegen de kwakzalverij, dat het ons bijzonder pijnlijk heeft getroffen, dat in het wetsontwerp op de geneesmiddelenvoorziening uitsluitend sprake is van geneesmiddelen voor de mens en dat met geen enkel woord gerept is over geneesmiddelen voor het dier.

Kwakzalverij op diergeneeskundig gebied is even gevaarlijk als op ander geneeskundig gebied. De praktijk heeft menigmaal uitgewezen, dat in ons land het kwakzalveren met geneesmiddelen voor het vee vormen aanneemt, die we schrikbarend moeten noemen.

Ook het zieke dier heeft recht op deskundige behandeling, die alleen de dierenarts kan en mag geven.

Daar, volgens de letter van het ontwerp van wet het dier generlei bescherming krijgt en de mogelijkheid wordt open gelaten geneesmiddelen voor diergeneeskundig gebruik vrij te verkopen maken wij er onze medestrijders op attent, dat de beperking tot geneesmiddelen voor gebruik door de mens door ons als een ontoelaatbare leemte wordt beschouwd en dat wij niet zullen rusten voordat ook op het gebied van geneesmiddelen voor het dier een wettelijke regeling is getroffen.

GEEFT
DIT BLAD,
NADAT GE HET HEBT
GELEZEN, DOOR
AAN EEN ANDER

★

U STEUNT HIERMEDE ONZE STRIJD

(Uit: *Pharmaceutisch Weekblad*, 19-7-'52)

Het gevaar van AMIDOPYRINE

Amidopyrine is reeds 30 jaar lang bekend als veroorzaker van agranulocytose en in vele landen is de aflevering derhalve aan strenge voorschriften onderworpen. In *British Medical Journal* (14 Juni 1952, blz. 1271) worden enkele dodelijk verlopen gevallen van agranulocytose beschreven, welke toegeschreven konden worden aan regelmatig gebruik van amidopyrine bevattende spécialité's. De fabrikant van één dier veel gebruikte middelen n.l. van allonal schijnt het gevaar eindelijk ingezien te hebben daar met ingang van 1 Mei '52 allonal (in Engeland althans) in plaats van amidopyrine isopropylantipyridine zal bevatten (*Pharmaceutical Journal*, 3 Mei 1952, blz. 312).

Bij een onderzoek van 1272 patiënten, die meer dan 14 dagen lang amidopyrine in één of andere vorm gebruikten, bleek, dat bij 11 (0,86 %) agranulocytose optrad met in 8 gevallen letaal verloop. De schrijver komt tot de conclusie dat, wanneer amidopyrine vrij verkrijgbaar is, jaarlijks per miljoen inwoners 2 tot 5 gevallen van agranulocytose verwacht kunnen worden (voor Nederland dus 20 tot 50 gevallen per jaar). Wanneer het gebruik aangemoedigd wordt door propaganda voor bepaalde middelen zullen deze getallen vele malen groter kunnen worden (V.)

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

REDACTIE-ADRES: Peperstraat 26, Purmerend.

Opricht 1 Januari 1881

Bestuur van de Vereniging tegen Kwakzalverij: Dr H. H. Funke, *Arts* te Amsterdam, *voorzitter*; Mr M. D. K. S. van Lier, *Oud-Vice-President van de Rechtbank* te Amsterdam, *Vice-voorzitter*; Mevr. A. Burbach-v. d. Woord, *Westlandgr. 129, Amsterdam*, *secretaresse*; Mr G. van Itallie, *Rechter* te Dordrecht, *penningmeester*; F. C. Reijers, *Apotheker* te Purmerend, *redacteur*; mej. E. H. Hengeveld, *Arts* te Zwolle; Mr P. Frima, *Directeur Rijksschool voor Politie-ambtenaren* te Hilversum; Mr J. Moolenburgh, *Kantonrechter* te Middelburg; E. Mijnaerends, *Tandarts* te Amsterdam; Mr. J. Rimmelink, *Ambtenaar* van het Openbaar Ministerie te Dordrecht; Mr C. G. M. van Nijnatten te Voorburg; Dr H. C. Helleman, *Apotheker* te Dordrecht

Lidmaatschap van de Vereniging ... f 5,—,
voor studenten en verpleegsters ..... f 2,50
Adres voor het opgeven van leden en
abonné's: Mevr. A. Burbach-v. d. Woord,
Westlandgr. 129, A'dam, Tel. K 20-82272.
Postgiro van de Ver. 32237 te Amsterdam —
Gem. Giro K 1672

KONINKLIJKE DRUKKERIJEN
LANKHOUT-IMMIG N.V.
Den Haag — Uitgeefster

Abonnement per jaar franco per post bij
vooruitbetaling f 5.—, voor studenten en
verpleegsters ..... f 2,50
Administratie Maandblad:
Mevr. A. Burbach-v. d. Woord, Westland-
gracht 129, A'dam-W., Tel. K 20-82272.

Doel: bestrijding der Kwakzalverij op geneeskundig, pharmaceutisch
en aanverwant gebied!

Onschuldig?

Het nieuwe wetsontwerp over de regeling van de geneesmiddelenvoorziening heeft, speciaal in drogistenkringen, ongerustheid verwekt. In het algemeen schijnt men daar een zekere vrees te hebben voor een regeling van de verkoop van geneesmiddelen. Dit verwondert ons. Want, hoe vaak hebben drogisten in het verleden niet aangedrongen op een betere regeling, waarbij de terreinen van de apotheker en van de drogist worden afgebakend? Talloze malen!

Moeten de drogisten niet eerder dankbaar zijn nu de overheid deze materie bij de wet wil regelen? Dat onderling overleg tussen apothekers en drogisten blijft immers een lapmiddel vergeleken bij een van hogerhand opgelegde regeling, waaraan een ieder zich te houden heeft wil hij niet de kans lopen, bij overtreding van de wet te worden gestraft.

Herhaalde malen is van de zijde van drogisten betoogd, dat de drogist in het algemeen generlei schuld draagt aan de verwarde toestand, die in ons land heerst wat betreft de verkoop van geneesmiddelen, die niet in de handverkoop getolereerd mogen worden en dat dus de drogisten volkomen vrijuit gaan als wij wijzen op onduldbare chaotische toestanden op geneesmiddelengebied. Met andere woorden: de historisch gegroeide wantoestand komt in genedele op rekening van de drogisten.

Het schijnt, dat de drogisten zelf geloven dat dat zo is, getuige het artikel van de heer Volkert Swier in „Het Kontakt” van Augustus 1952.

De heer Swier beweert nu, dat in het Juni-nummer van ons maandblad onjuiste dingen worden gezegd en dat de redacteur van het maandblad tegen de kwakzalverij met hetgeen aldaar beschreven staat, alle perken te buiten gaat.

Vooropgesteld moet worden, dat het artikel, dat door de heer Swier wordt aangehaald, geschreven is door Dr Drogendijk en door ons is overgenomen uit de Ziekenfondsgids van Januari 1952. Als in dat artikel de drogist van iets wordt beticht, dan zijn de beschuldigingen niet de privémening van de redactie van ons Maandblad, doch van een medicus. Dat wij de mening van Dr Drogendijk volkomen delen is een andere zaak.

Uit het artikel van Dr Drogendijk blijkt zonneklaar, dat de drogist wel degelijk aansprakelijk is voor de wantoestand in ons land, dat onbevoegden geneesmiddelen verkopen en aanprijzen.

Dr Drogendijk heeft slechts gewezen op dingen, waarop door ons al zo vaak is gewezen.

Het mooiste is, dat de heer Swier de bezwaren, door Dr Drogendijk naar voren gebracht, eerder bevestigd dan tegensprekt. Nergens wordt in „Het Kontakt” ontkend, dat de drogist

OFFICIËEL

De penningmeester maakt bekend, dat binnenkort de achterstallige contributies per postkwitantie zullen worden geïnd.

ALGEMENE LEDENVERGADERING

De Algemene Ledenvergadering zal worden gehouden op **Zaterdag 29 November 1952** om 4 uur in het American Hotel, Leidseplein te **Amsterdam**.

Agenda:

1. Opening.
2. Notulen.
3. Ingekomen stukken.
4. Jaarverslag van de secretaris.
5. Rekening en verantwoording van de penningmeester over de jaren 1950 en 1951.
6. Benoeming kascommissie.
7. Verkiezing bestuursleden.
8. Bespreking van middelen, die tot het bereiken van het doel van de Vereniging kunnen bijdragen.
9. Wat verder ter tafel komt.
10. Rondvraag.
11. Sluiting.

reclame maakt en slaapmiddelen verkoopt.

Om het straatje der drogisten schoon te vegen en de aandacht van het onderwerp af te leiden nodigt de heer Swier ons uit een rondreis te maken en dan te zien, welke de verkopers zijn van slaapmiddelen zonder doktersrecept. Met andere woorden: „kijk maar eens naar de apothekers”.

Even verder zegt de heer Volkert Swier: **er zijn misstanden**. Waarmee hij onze mening bevestigt!

Wellicht overbodig, doch het zij hier nogmaals gezegd: wij moeten bedenken dat iedere verkoop van geneesmiddelen door anderen dan bevoegden, dat zijn uitsluitend apothekers, overtreding betekent van de wet, die de uitoefening der artseneijbereidkunst regelt. Als er dus misstanden zijn, en dat geeft de heer Swier volmondig toe, dan moeten wij wel wijzen op de clandestiene verkoop van medicamenten door drogisten.

Deze clandestiene verkoop zou nimmer grote afmetingen aangenomen hebben als zij in het begin de kop was ingedrukt. Wij nodigen de heer Swier uit bv. in België eens een drogistaak te beginnen volgens Nederlandse begrippen. Dat zal hem niet meevallen!

Een van de dingen, die door drogisten worden gebruikt om de schuld te schuiven op de schouder van de apotheker komt hierop neer:

„de drogist bemoeit zich uitsluitend „met de minder gevaarlijke geneesmiddelen, terwijl de apotheker rustig met „een kanon op mussen kan schieten.”

Wil de heer Swier soms beweren, dat het buiten de medicus om dokteren aan behoorlijk zware lichamelijke afwijkingen een vergrijp des apothekers is, waaraan de drogisten nooit of te nimmer meedoen?

Dan wil ik met genoegen de heer Swier bij deze uit de droom helpen en enige voorbeelden uit de praktijk aanhalen, die voor zich zelf spreken.

Pinkpillen, deze bevatten strychnos-alcaloiden.

Sedantine, bevat Pyramidon (lees het artikel Wonderlijk vakmanschap in dit nummer).

Siroop Famel, bevat Codeine en Aconitine.

Diacid-tabletten, bevatten Adaline.

Tonicum-soorten, waarin vaak arseen, strychnos-alcaloiden en Cola.

Antigrippine Midy, bevat Atropa-alcaloiden en Pyramidon.

Haartonica en cremes met hormonen of synthetische hormonen als stilbestrol.

Stannoxyll-tabletten, worden toegepast bij steenpuisten (geen kinderachtige ziekte).

Een Marktkwakzalver

Boven op een auto gezeten, gekleed in een lange witte jas, is een lang gebaarde man bezig allerlei wetenswaardigheden uit te kramen tegen aandachtig luisterende omstanders.

Hij draagt daarbij het kleed van de dokter, zo van buiten bekeken lijkt hij een echte medicus. Maar daar blijft het ook bij!

Want men moet niet denken aan **hetgeen hij zegt**, want dat is **alles behalve de taal van de medicus**.

De lang gebaarde man met doktersjas praat over hoofdpijn, hoest, rokershoest, inhaleren van tabaksrook, maagpijn, maagzuur, rheuma met het grootste gemak. Hij schreeuwt, dat men gerust zijn leven lang kan roken en daarbij inhaleren. Want inhaleren is, vol-

gens hem, niet schadelijk, mits..... en daar gaat het om..... men geregeld gebruik maakt van zijn menthol bevattende druppeltjes.

Deze druppels zijn trouwens niet alleen bestemd voor inhalerende kettinkrokers, oh nee, dit middel is tegen vele ongemakken, ziekten en kwalen als **h o o f d p i j n**, **h o e s t**, **r o k e r h o e s t**, **m a a g p i j n**, **m a a g z u u r**, en **r h e u m a**.

Voor degenen, die zijn betoog geheel of gedeeltelijk niet hebben kunnen horen heeft hij zwart op wit de nodige „wijsheid” bij elkaar gebracht.

Wij laten de volledige tekst van dit pamflet, afkomstig van Bendijk's Laboratoria te Den Dolder, volgen:

MENTHOLUM

Hoest, Verkoudheid, Bronchiale aandoeningen, Rokershoest, Astma etc.:

Enige malen daags 1 tot 8 druppels innemen op een weinig suiker.

Zwaar vastzittende kou: Neem een bakje met kokend water, doe daarin circa 10 druppels, hang een doek over het hoofd en bakje en adem de optrekende dampen gedurende enige minuten goed in.

Verkoudheidsbalsem: Smelt ca. 15 gram vaseline en voeg daarbij ca. 15 druppels. Na stolling kan men er de borstjes van de kinderen mee inwrijven.

Hoofdpijn: Enige druppels flink opsnuiven, of hiermee de voorhoofdshuid goed inwrijven.

Neusverstopping: Laat enige druppels in de neus vloeien.

Maagpijn, maagzuur: Doe enige druppels in een half gevuld glas hete melk. Zo warm mogelijk drinken.

Kies- of tandpijn: Een druppel op een watje en doe dit watje in de holle tand of kies.

Rokershoest: Bij de eerste sigaret, welke men 's morgens rookt, een druppel Mentholum doen op het mondstuk, de rook goed inhaleren.

Bij pijproken doet men 'n druppel in de pijp, voordat de tabak er in gaat.

MENTHOLUM, een **BENDIJK's** product, vervaardigd uit zuiver **plant aardige** stoffen, is absoluut onschadelijk.

BENDIJK's Laboratoria en Kwekerijen „Het Steenen Huis”, DEN DOLDER

Telefoon K 3402 - 2676 - Postadres: Postbus 98 te Utrecht

Wij mogen, wellicht ten overvloede, er op wijzen, dat patiënten die zwaar verkouden zijn, last hebben van maagzuur en maagpijn en rokershoest, deskundige raad kunnen krijgen van hun arts, die er niet aan zal denken, propaganda te maken voor het inhalen van tabaksrook, die gemengd is met mentholdamp en die de juiste geneesmethode, nadat hij de lichamelijke afwijking heeft vastgesteld, zal weten toe te passen.

Dergelijke mentholverkopende markt-schreeuwers, die met hun praatjes de goedgelovige mens wijsmaken, dat zij met een druppeltje menthol-oplossing allerlei ziekten kunnen genezen of uitbannen en die, tegen alle beter weten in de inhalerende rokers in slaap susen met de bewering, dat hun gewoonte geen schadelijke gevolgen heeft, zijn in feite belagers van de volksgezondheid, ondanks hun uiterlijk kleed.

Aan hun praktijken zou paal en perk

worden gesteld door deze eenvoudige weg te verbieden.

Dat in deze tijd ongestraft op markten de kwakzalver zijn praktijken ongehinderd kan uitoefenen is een teken, dat in vele plaatsen van ons land onvoldoende inzicht heerst in de gevaren, die kwakzalverij met zich kan brengen.

In sommige gemeenten echter heeft men ingezien, dat de overheid de marktkwakzalverij moet bestrijden door de verkoop en aanprijzing van geneesmiddelen en geneeswijzen op markten te verbieden.

Moge binnen afzienbare tijd een dergelijke bepaling, waardoor de marktkwakzalver een historische figuur geworden is, in iedere gemeente van ons land worden ingevoerd.

Dan behoort tenminste deze vorm van kwakzalverij tot het verleden!

(Vervolg van pagina 2, eerste kolom)

In een drogisten-reclame zien we staan: *Dipo entstof* tegen diphtherie en pokken bij pluimvee! Je reinste kwakzalverij op veeartsenijkundig en diergeneeskundig gebied!

Een ander ernstig feit is nog dat drogisten speciaal op marktdagen aanplakken: „*Penicilline voor het vee*”. Dit is wel het toppunt!

Trouwens, de heer Swier plaatst in hetzelfde nummer van „*Het Kontakt*” naast zijn ontboezemingen tegen de reactie van onze Vereniging een klein artikel, waaruit blijkt, dat een drogist „uit de bond is gezet” wegens het verkopen van zogenaamde U-A-artikelen (uitsluitend-apotheek).

Zijn sera en vaccins en Penicilline dan geen U-A-artikelen, onverschillig of zij dienen voor de mens of het dier?

Gelooft de heer Swier nog in de „on-schuld” der drogisten en ziet hij nog heil in het plegen van overleg tussen apothekers enerzijds en drogisten anderzijds? *Wij niet!*

Wie zijn ondeskundigheid zo tentoonspreidt als de drogisten dat in hun vakblad doen, zal in de praktijk moeilijk onderscheid kunnen maken tussen de terreinen van de apotheker en de drogist.

Waartoe dient het, aanspraak te maken op erkenning van een status (de status „drogist”) met behulp van schijnargumenten? De historisch gegroeide toestand, waarbij de drogist zich is gaan bewegen op pharmaceutisch gebied, kan *geen gezonde basis* vormen voor de erkenning van de drogist als deskundige.

Deze toestand moge dan in de loop der jaren zijn gegroeid, doch blijft hierdoor een wantoestand op pharmaceutisch gebied, waar ondeskundige geneesmiddelenverkopers gewerd dienen te worden.

De verontwaardiging der drogisten over het nieuwe wetsontwerp, die wij in dagbladen hebben gelezen, toont maar al te duidelijk hoe weinig men in hun kringen de geneesmiddelen „au serieux” neemt en beschouwt als een handverkoop-artikel zonder meer.

De in „*De Drogist*” gedebiteerde absurditeiten over Pyramidon en Acetanilide, de verkoop van Penicilline voor het vee en entstof tegen diphtherie voor pluimvee wijzen er op hoe hoog nodig het is, dat in ons land aan een achterlijke toestand een einde wordt gemaakt.

R.

Wat anderen schrijven

Uit de „*Ziekenfondsgids*” van September 1952 (No. 9)

EVIPAN-NARCOSE

maakt het mogelijk in één dag uw slechte tanden te trekken en dezelfde dag een muurvast zittend kunstgebit te plaatsen.

GEHEEL PIJNLOOS

De Evipanvereniging laat zijn leden particulier door specialisten behandelen en..... door onze samenwerking met het Particulier Prothesefonds (Sociale Tandzorg) krijgt U dezelfde korting als bij andere fondsen, zodat verplicht en vrijwillig verzekerden slechts f 55,— voor een volledig kunstgebit betalen. Secretariaat Evipanvereniging: Valkenboslaan 122, Den Haag, Telef. 321032

Spreekuren: Maandag-, Woensdag- en Vrijdagmiddag van 2 tot 4 uur. Bovendien Woensdagavond van 7 tot 9 uur.

Bovendien geven wij op Vrijdagavond (zonder enige verplichting) alle inlichtingen over:

EVIPAN NARCOSE en plaatsing van een kunstgebit direct na het trekken.

Ook over het z.g.

SUPER NYLONGEBIT zonder Verhemelteplaat

Gelieve s.v.p. deze kaart mede te brengen.

De hierboven afgedrukte kaart wordt zo om de veertien dagen, drie weken in onze brievenbus gedeponneerd; het is altijd het zelfde formaat en altijd de zelfde tekst. De verzenders kennen blijkbaar de macht der reclame — het „*frappez, frappez toujours*” passen zij toe en... er zullen velen zijn, die gehoor geven aan hun advies, ondanks het afschrikwekkend voorbeeld, dat zij hebben in de man, die nog niet zo heel lang geleden, niet ontwaakte na een narcose hem toegediend in zo'n inrichting.

Nu wil het toeval, dat, toen wij dezer dagen weer zo'n kaart in onze brievenbus vonden, wij kennisnamen van een voordracht, gehouden door Prof. Dr G. G. J. Rademaker te Leiden *) in welke voordracht hij verschillende ziektebeelden van meer of minder ernstige aard na een narcose opsomt. Hij vermeldt daarbij de werking van enkele narcotica en zegt o.m. van „*pentothal*” (thiopenton), dat dit narcoticum, als het in een voldoende hoeveelheid snel intraveneus (in een ader) wordt ingespoten, een sterke daling van de arteriële (slagaderlijke) bloeddruk kan veroorzaken, hetgeen bij lijdens aan hypertensie, (verhoogde bloeddruk) en bij lijdens aan hart- en vaat-aandoeningen zeer ernstige, vaak irreparabele (onherstelbare) gevolgen kan hebben. Bij intra-arteriële inspuiting geeft het een kramp van het distale (stroomafwaartse) deel der ingespoten slagader, die zo sterk kan zijn

en zolang kan blijven bestaan, dat gangraen (koudvuur, weefselversterf) er het gevolg van is. Bovendien verwekt pentothal contracties (samentrekkingen) van het maag-darm-kanaal, van de baarmoeder en soms ook van de larynx (het strottenhoofd). Door de contracties van de maag wordt de inhoud er van in de oesophogus (slokdam) geperst met vaak obstructie (belemmering) der luchtwegen als gevolg.

Waarom wij de werking van „*pentothal*” zo uitvoerig overnamen?

Omdat Prof. Rademaker zegt, dat: „*Evipan*” nagenoeg de zelfde nadelige werkingen als „*pentothal*” heeft, alhoewel volgens sommigen in iets mindere mate.

De conclusie waartoe de schrijver, uit alles wat hij mededeelde, komt, luidt:

uit het bovenstaande blijkt duidelijk, dat de tegenwoordig veelvuldig toegepaste wijze van narcotiseren verre van ongevaarlijk is, in het bijzonder bij personen, bij wie de toevoer van bloed en zuurstof naar het zenuwstelsel min of meer gebrekkig of labiel is en dat deze wijze van narcotiseren dus alleen is geïndiceerd (aangewezen) bij operatieve ingrepen, waarbij zij absoluut noodzakelijk zijn.

Wanneer dit geschreven wordt in voornoemd *medisch tijdschrift* en wanneer de Redactie van het *Mededelingen-*

*) Nederl. Tijdschrift v. Geneeskunde van 12 Juli 1952.

Wonderlijk

Vakmanschap

Wij lezen in „Het Kontakt”, een officieel orgaan van de drogistenbonden en de pharmaceutische kleinhandelsconventie, op de frontpagina van het Augustus-nummer 1952, dat de heer Volkert Swier beweert, dat de eigenaar van een drogistaak, waarin geneesmiddelen verkocht worden, **goed op de hoogte** moet zijn van die artikelen die hij verkoopt en dat men dat **uitsluitend kan worden** door het volgen van de cursus van de Stichting **Vakonderwijs voor Drogisten**.

Verder staat in hetzelfde artikel dat de drogist een prima **vakbekwaam** mens moet zijn.

Het is ons niet duidelijk wat de schrijver van het artikel bedoelt met „vakbekwaam” en „goed op de hoogte”.

Vooropgesteld zij, dat het drogisten-diploma geen enkel recht geeft op het bereiden of afleveren van geneesmiddelen, noch in de apotheek, noch er buiten. Het diploma geeft de bezitter dus niet eens het recht om de artsensj-bereidkunst uit te oefenen onder toezicht van een apotheker.

De inhoud van dat begrip „vakbekwaam” en „goed op de hoogte” wordt nog minder duidelijk als wij nagaan, wat voor wetenschappelijke nonsens te berde wordt gebracht in het vakblad „De Drogist”. In het nummer van 2 Juli 1952 van dat blad op blz. 5 vindt men onder de rubriek:

„Wat iedere drogist moet weten” „het volgende over Pyramidon: het algemeen geroemde middel tegen „koorts, pijn en reumatiek met onste-kingswerende eigenschappen. **Geen „schadelijke invloed op het bloed, het „hart of de nieren. Wordt zelfs bij „grote giften uitnemend verdragen.”**

Dit alles staat geschreven in een blad voor mensen, aan wier „vakbekwaamheid”, althans volgens de heer Volkert Swier, „hoge eisen” worden gesteld aangaande hun „kennis” van geneesmiddelen.

In British Medical Journal van 14 Juni 1952 worden enkele *dodelijk verloopende gevallen* beschreven van *agranulocytose*, welke toegeschreven worden aan *regelmatig gebruik van pyramidon* bevattende specialité's.

Als een drogist, door middel van een vakblad of op een cursus, „kennis” opdoet over geneesmiddelen, die lijnrecht in strijd is met ondervindingen van medici, dan vragen wij ons af, wat nu moet worden verstaan onder „vakbekwaamheid”, door een drogistenbril.

Wanneer in hetzelfde nummer van „De Drogist” **Acetanilide** wordt aanbevolen tegen „nerveuze hoofdpijn”, terwijl het overbekend is dat Acetanilide **lang niet ongevaarlijk** is en door de officiële geneeskunde al lang is verlaten vragen wij ons af of het geen tijd wordt, dat de drogist, waar **hij zelf getuigt van zijn onbekwaamheid** op het gebied van geneesmiddelen, buitengesloten wordt van alles, wat met geneesmiddelen te maken heeft.

Die zogenaamde „vakbekwaamheid”, waarmee van drogisten zijde graag wordt geschermd, is een potentieel en een reëel gevaar voor de volksgezondheid. Dat in hun vakblad gevaarlijke nonsens wordt gedebiteerd over geneesmiddelen als Pyramidon en Acetanilide, is hiervoor een onomstotelijk bewijs, waarmee de drogist nota bene zelf komt aandragen.

Moge een ieder hieruit zijn conclusies trekken!

R.

(Vervolg van pag. 3)

blad van de Kon. Maatsch. t.b.v. Tandheelkunde meende dit artikel ook onder de aandacht van de tandartsen te moeten brengen, dan moet het toch iedere leek duidelijk zijn, hoe gevaarlijk een *Evipan-narcose* kan zijn in inrichtingen als waarvoor in bovenstaande afgedrukte kaart reclame gemaakt wordt.

Bedenke men toch, dat men zelden of nooit iets hoort van de door Prof. Rademaker opgesomde nadelige werkingen, maar wie kan zeggen hoeveel

mensen, die zich door inrichtingen, als hier gesignaleerd, lieten behandelen, nadelige gevolgen daarvan hadden.

Mogen de redacties van de verschillende ziekenfondsbladen, die gratis verspreid worden onder de ziekenfondsleden hun verzekeren op dit gevaar telkens weer wijzen en hen er op attent maken, dat zij zich alleen in vol vertrouwen — ook uit financieel oogpunt beschouwd — kunnen overgeven aan de aan hun ziekenfonds verbonden tandartsen.

v. S. d. B.

Pyramidon

In het vorig nummer (No. 8) van September 1952 werd ernstig gewezen op de gevaren, die zich kunnen voordoen bij het slikken van **Pyramidon en de specialité's** die **Pyramidon** bevatten.

Herhaaldelijk is ons uit de praktijk gebleken, dat in sommige kringen, o.a. die van drogisten, niet voldoende wordt ingezien, hoe **groot risico** het onoordeelkundig gebruik van Pyramidon met zich brengt.

De medicus schrijft deze verbinding alleen voor in noodzakelijke gevallen en houdt daarbij de patiënt voortdurend onder contrôle.

Wij laten daarom nogmaals een ernstige waarschuwing in ons maandblad afdrucken.

Gebruik geen preparaten, die Pyramidon bevatten zonder medisch advies, vraag U bij het zich verschaffen van een pijnstillend middel steeds af of het middel Pyramidon bevat. Alleen op deze manier kan het aantal gevallen van **agranulocytose** tot een minimum worden teruggebracht.

Men zij gewaarschuwd!

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

REDACTIE-ADRES: Peperstraat 26, Purmerend.

Opricht 1 Januari 1881

Bestuur van de Vereniging tegen Kwakzalverij: Dr H. H. Funke, *Arts* te Amsterdam, *voorzitter*; Mr M. D. K. S. van Lier, *Oud-Vice-President van de Rechtbank* te Amsterdam, *Vice-voorzitter*; Mevr. A. Burbach-v. d. Woord, *Westlandgr. 129, Amsterdam*, *secretaresse*; Mr G. van Itallie, *Rechter* te Dordrecht, *penningmeester*; F. C. Reijers, *Apotheker* te Purmerend, *redacteur*; mej. E. H. Hengeveld, *Arts* te Zwolle; Mr P. Frima, *Directeur Rijksschool voor Politie-ambtenaren* te Hilversum; Mr J. Moolenburgh, *Kantonrechter* te Middelburg; E. Mijnaerends, *Tandarts* te Amsterdam; Mr. J. Rimmelink, *Ambtenaar* van het Openbaar Ministerie te Dordrecht; Mr C. G. M. van Nijnatten te Voorburg; Dr H. C. Helleman, *Apotheker* te Dordrecht

Lidmaatschap van de Vereniging ... f 5,—,
 voor studenten en verpleegsters ..... f 2,50
 Adres voor het opgeven van leden en
 abonné's: Mevr. A. Burbach-v. d. Woord,
 Westlandgr. 129, A'dam, Tel. K 20-82272.
 Postgiro van de Ver. 32237 te Amsterdam —
 Gem. Giro K 1672

KONINKLIJKE DRUKKERIJEN
 LANKHOUT-IMMIG N.V.
 Den Haag — Uitgeefster

Abonnement per jaar franco per post bij
 vooruitbetaling f 5.—, voor studenten en
 verpleegsters ..... f 2,50
 Administratie Maandblad:
 Mevr. A. Burbach-v. d. Woord, Westland-
 gracht 129, A'dam-W., Tel. K 20-82272.

Doel: bestrijding der Kwakzalverij op geneeskundig, pharmaceutisch
 en aanverwant gebied!

Aardstralen en kwakzalverij

Door sommige personen wordt met veel ophef beweerd, dat er „aardstralen” bestaan, die nadelig op de gezondheid van mens en dier kunnen inwerken. In het bijzonder zouden zij kanker veroorzaken. Gelukkig hebben enkele vernuftelingen afschermingsapparaten in de handel gebracht, die de nadelige uitwerking der stralen opheffen. Van een blakende gezondheid is men dan weer verzekerd.

Wat is nu van dit verhaal waar? Het is duidelijk dat men om het antwoord te vinden eerst zal hebben te onderzoeken of die stralen bestaan.

In het midden van de vorige eeuw heeft men ontdekt, dat in telegraafkabels, die men door hun eindverbindingen als het ware tot doorverbindingen voor elektrische verschijnselen in het lichaam der aarde heeft gemaakt, elektrische stromen optreden, die van tijd tot tijd het telegraafverkeer ernstig kunnen verstoren. Deze stromen bleken periodiek in richting en sterkte te wisselen. Men heeft daarom verband gezocht tussen die stromen en de zon. De zon is immers een bron van elektrische energie en dit hemellichaam kent eveneens een periodiciteit (b.v. ten aanzien van het optreden van zonnevlekken). Bij nader onderzoek is dan ook gebleken dat bepaalde processen in de zon als oorzaak van bovenvermelde stromen mogen worden opgevat.

Degenen die in het bestaan van aardstralen geloven hebben daarbij echter niet de aardstromen van de telegraaf-technici op het oog. Overigens bestaat dit geloof alleen bij wichelroedeloopers. Zij beweren nl. dat het uitslaan van de wichelroede door die mysterieuze stralen veroorzaakt wordt.

Door laboratoriumproeven van Prof. Dr S. W. Tromp is echter aan de aardstralen-theorie elke grondslag ontnomen. Volgens deze geleerde wordt het uitslaan van de wichelroede veroorzaakt door het optreden van reflexen in de armspieren van de wichelroedelooper. Deze reflexen zijn op hun beurt het gevolg van een kleine elektrische stroom, die door veranderingen in de veldsterkte van het aardmagnetisme wordt opgewekt. De veranderingen in de veldsterkte zijn het gevolg van de omstandigheid dat de aardbodem niet homogeen is, b.v. door de aanwezigheid van wateraderen¹⁾. De wichelroedelooper ontdekt dus de waterader door zijn meer dan normale gevoeligheid voor een elektrische stroom. Hij neemt die gevoeligheid waar door de uitslag van de wichelroede als gevolg van het spierreflex. De wichelroede is dus voor hem een hulpmiddel. Het is de man zelf die de wichelroede beweegt en die beweging is rechtstreeks niet afhankelijk van enig verschijnsel in de aardbodem. Door de onderzoekingen

OFFICIËEL

Leden en abonné's van ons Maandblad worden attent gemaakt op de nieuwe Statuten der Vereniging, die in dit nummer zijn afgedrukt.

NIEUWE LEDEN

- H. D. Lunsing, apotheker te Hoogeveen.
- L. Birza, apotheker te Arnhem.
- A. T. R. Hogenhuis, arts te Venlo.
- Apotheek Ausems (J. van Beek), apotheker te Culemborg.
- N. A. M. van Spanje, apotheker te Leeuwarden.
- F. A. E. van der Heide, apotheker te Leerdam.
- H. M. van Dijk, te Amsterdam.

CORRECTIE. Naar ons door de fabrikant werd medegedeeld bevat Siroop Famel in Nederland geen Codeïne, doch Ephedrine.

In het maandblad No. 9 van October 1952 werd in het artikel „Onschuldig” Siroop Famel genoemd als een middel, dat Codeïne bevat. Het middel bevat geen Codeïne, doch Ephedrine, hetgeen op de verpakking staat vermeld.
 (Vervolg Officieel 1e kol., pag. 2)

(Vervolg Officieel 3e kolom, pag. 1)

Ten onrechte verkeren sommige leden in de mening, dat de contributie, die zij aan het begin van dit jaar betaalden, de contributie betrof over het jaar 1952. Dit is echter **onjuist**. Deze betaling had betrekking op het jaar 1951. Door bijzondere omstandigheden werden de kwitanties over de Contributie van het jaar 1951 te laat aangeboden. De nu aangeboden kwitanties betreffen de contributie over het jaar 1952.

De leden der Vereniging worden hierbij herinnerd aan de

ALGEMENE LEDENVERGADERING

die gehouden zal worden op **Zaterdag 29 November 1952** om 4 uur in het American Hotel; Leidseplein te **A'dam**.

Ag e n d a :

1. Opening.
2. Notulen.
3. Ingekomen stukken.
4. Jaarverslag van de secretaris.
5. Rekening en verantwoording van de penningmeester over de jaren 1950 en 1951.
6. Benoeming kascommissie.
7. Verkiezing bestuursleden.
8. Bespreking van middelen, die tot het bereiken van het doel van de Vereniging kunnen bijdragen.
9. Wat verder ter tafel komt.
10. Rondvraag.
11. Sluiting.

In verband met punt 7 wordt medegedeeld, dat aan de beurt van aftreden is: Mr J. Moolenburgh te Middelburg. Deze stelt zich herkiesbaar.

FAILLISSEMENT

(„Handelsbelangen van 30 October 1952”)
N.V. Fabr. van Oprechte Haarlemmer Olie v/h Klaas Tilly te Haarlem.

van Prof. Tromp is derhalve het niet-bestaan van de „aardstralen” overtuigend aangetoond, want andere verschijnselen waaruit dat bestaan afgeleid zou kunnen worden zijn nimmer aangevoerd geworden.

Maar de aardstralen-fantasten laten zich niet zo gemakkelijk overtuigen. Zij hebben in hun arsenaal nog de z.g. kankerhuizen. Dit zijn percelen waarvan de bewoners meer het slachtoffer worden van de kanker dan op grond van statistische cijfers verwacht zou worden. Van medische zijde is deze bewering op haar juistheid onderzocht geworden. Dit onderzoek heeft echter geen enkel positief resultaat opgeleverd. Toegegeven kan worden dat op sommige plaatsen meer kanker optreedt dan elders.

Men heeft dat redelijk kunnen verklaren zonder daarbij zijn toevlucht tot de aardstralen-theorie te moeten nemen.

Maar is het niet waar dat met afschermingsapparaten genezingen zijn bereikt en geven deze genezingen geen

steun aan het geloof in het bestaan van aardstralen? Men zou hierop kunnen antwoorden: Er bestaat geen oorzaak (de „aardstralen”) en dus ook geen gevolg (bepaalde pathologische verschijnselen). Maar dan is ook het middel — of dit nu een afschermingsapparaat, een kininepil of een serum is — het niet bestaande gevolg op te heffen zuiver bombast! Maar laten we zekerheidshalve op het afschermingsapparaat ingaan. We vinden in het Algemeen Politieblad (1952, no. 9) een apparaat van Duitse origine beschreven. Het is een doos waarin zich enkele ijzeren draden bevinden. Onlangs vernam ik van een zodanig „apparaat”, bestaande uit een kastje waarin zich enkele veren van een matras bevonden! Deze toestellen zijn wel zeer verdacht en men kan niet inzien dat daarvan enig effect zou kunnen uitgaan.

Al zijn die apparaten verdacht, er doen toch maar verhalen van met die apparaten bereikte genezingen de ronde. Spreek echter maar gerust van

Waarschuwing!

Namens de Ziekenfondsraad werd ons medegedeeld, dat het bij de ziekenfondsraad bekend is, dat zogenaamde „tandheelkundige instituten” reclame maken voor het „pijnloos trekken onder evipan-narcose” en voor het „vederlicht Amerikaans kunstharsgebit”. Dergelijke reclames worden in grote steden en op het platteland verspreid door middel van pamfletjes.

In deze pamfletjes tracht men o.a. ziekenfondspatiënten te lokken door hun een prothese tegen verlaagde prijs in uitzicht te stellen en het te doen voorkomen alsof de kosten voor zo'n „bijzonder kunstgebit” door de ziekenfondsen geheel of gedeeltelijk worden vergoed.

De indruk, die door de reclame wordt gevestigd, alsof de ziekenfondsen hun goedkeuring hechten aan de practijken van deze „instituten” is **misleidend!**

De ziekenfondsen hebben met dergelijke „tandheelkundige instituten” **niets uit te staan en dragen dan ook niets bij** in de kosten van een kunstgebit, dat door zo'n „instituut” wordt geleverd.

De bijdrage in de kosten wordt alleen verleend als de verzekerde van het ziekenfonds zich onder behande-

ling heeft gesteld van een tandarts, die aan het ziekenfonds is verbonden.

Aangezien heden ten dage meer dan vijf en zeventig procent van de Nederlandse bevolking verzekerd is bij een ziekenfonds waarschuwen wij met grote nadruk tegen misleidende reclames, afkomstig van instituten, die tandheelkundige hulp uitbuiten uit commerciële overwegingen.

De Ziekenfondsraad liet verder ons weten, dat het de ziekenfondsverzekerden door middel van mededelingenblaadjes, die de fondsen periodiek onder hun verzekerden plegen te distribueren, geregeld onder de aandacht wordt gebracht, dat voor prothesen, door andere dan ziekenfondstandartsen geleverd, geen bijdrage van fondswegen wordt verstrekt.

Wij, van onze kant, wijzen ieder belanghebbende er op, dat de reclames van dergelijke instituten, die reclame maken voor „evipan-narcose” en „vederlichte kunstgebitten” een vorm zijn van kwakzalverij, die met kracht bestreden moet worden ¹⁾. Wij zullen dan ook niet rusten voordat dergelijke „instituten” uit onze samenleving verdwenen zijn.

¹⁾ Zie het vorige Maandblad No. 9, October 1952.

schijn-ziekten en van schijn-genezingen. We hebben allen wel een dag dat we ons niet geheel gezond voelen. Hebben we nu te maken met een persoon die zeer suggestiebel is en hoort deze van die duivelse aardstralen dan kan deze zich gemakkelijk een ziekte suggereren. Dan komt het afschermingsapparaat met zijn sterke afweer op de proppen. Weder speelt de suggestie haar rol. Men suggereert zich een genezing en weder is een „overtuigend bewijs” voor het bestaan der aardstralen geleverd!

De door mij geciteerde Drs. Bon gebruikt zeer krachtige termen. Hij schrijft o.a. (l.c. p. 57): „Wichelroedeloopers, die er een geldwinning van maken ziekten veroorzakende „stralen” op te sporen en de mensen het angstzweet doen uitbreken om hierdoor hun portemonnaie te ledigen moeten gebrandmerkt worden als kwakzalvers. Het zou geen kwaad doen, als deze lieden door autoriteiten eens gevoelig op de vingers getikt worden.”

De hier uitgesproken wens onderschrijf ik gaarne. Het zal echter niet steeds gemakkelijk vallen om aanneemelijk te maken, dat degene die een afschermingsapparaat verkoopt zich daarmee schuldig maakt aan het onbevoegd uitoefenen der geneeskunst. Desniettemin blijft het bestuur onzer vereniging terzake diligent.

Mr C. G. M. VAN NIJNATTEN.

¹⁾ Zie Drs. W. F. Bon, Wat weet ik van „aardstralen”, pag. 26.

NASCHRIFT

Aan een persbericht ¹⁾ ontleen ik het volgende. In het jaarboek 1951-1952 van de Koninklijke Academie van Wetenschappen is opgenomen het verslag van de door deze Academie ingestelde „Commissie tot het onderzoek van het wichelroede-probleem en van de zogenaamde aardstralen”. Aan dit verslag wordt de volgende passage ontleend:

„Zowel in het natuurkundig als in het hygiënisch laboratorium (werden) een aantal roedeloopers onderzocht, welke naar hun verklaring gevoelig waren voor aardstralen. Deze heren werden zorgvuldig op hun eventuele vermogens beproefd. Het gelukte aan geen enkele van deze proefpersonen om tweemaal op dezelfde plaats stralingsbanen aan te geven, terwijl tevens bleek, dat de verschillende lopers telkens volkomen verschillende stralingsbanen aangaven. Er is dus te besluiten, dat niemand van de roedeloopers, die zich ter beschikking hebben gesteld, in staat is een baan met ook maar een geringe zekerheid aan te geven.” Het verslag komt tot de conclusie, „dat het vermogen van deze roedeloopers een fictie is (vetgedrukte van mij), aan

(Uit: Algemeen Handelsblad Vrijdag 17 October 1952)

Kon. Akademie van Wetenschappen *Vermogen van wichelroedeloopers een fictie*

„Bijgeloof in waarde van beschermingskastjes”

De commissie tot het onderzoek van het wichelroede-probleem en van de zgn. aardstralen van de Kon. Ned. Akademie van Wetenschappen heeft, zoals wij enige tijd geleden reeds meldten, een onderzoek ingesteld naar de invloeden die werkzaam zijn in de grafkelder van Wieuwerd (Fr.). In deze kelder, waar volgens verklaringen van de aardstralenonderzoekers de straling de sterkste activiteit van het gehele land vertoont, werd geen spoor van enige verhoogde stralingsactiviteit gevonden. De vraag, hoe de mumificering ontstaat, bleek volkomen bevredigend te kunnen worden opgelost.

Blijkens het door prof. dr J. Clay ondertekende verslag in het dezer dagen verschenen jaarboek 1951-1952 werden voorts „zowel in het natuurkundig als in het hygiënisch laboratorium een aantal roedeloopers onderzocht, welke naar hun verklaring gevoelig waren voor aardstralen. Deze heren werden zorgvuldig op hun eventuele vermogens beproefd. Het gelukte aan geen enkele van deze proefpersonen om tweemaal op dezelfde plaats stralingsbanen aan te geven, terwijl tevens bleek dat de verschillende lopers telkens volkomen verschillende stralingsbanen aangaven. Er is dus te besluiten, dat niemand van de roedeloopers, die zich ter beschikking hebben gesteld, in staat is een baan met ook maar een geringe zekerheid aan te geven.”

Het verslag komt „tot de conclusie

dat het vermogen van deze roedeloopers een fictie is, aan welk vermogen sommigen van hen werkelijk te goeder trouw geloven.

Een grote activiteit heeft zich in landbouwkringen ontwikkeld. De roedeloopers, die door z.g. aardstralen bedreigde gronden menen te kunnen aanwijzen, plaatsen beschermingskastjes, en het gebruik daarvan werd door de landbouwconsulent Cleveringa aanbevolen en gepropageerd. Dit heeft het bijgeloof in de waarde van de kastjes versterkt. Landbouwkundige kringen interesseren zich nu hiervoor. Prof. Van Wijk is tot de commissie tot onderzoek van het wichelroede-probleem en van de z.g. aardstralen toegetreden en een groep van landbouwkundige ingenieurs is thans werkzaam als werkgroep van die commissie, vooral onder leiding van prof. Oort te Wageningen en van de gepensioneerde landbouwconsulent dr ir Van Daalen. Ook dr Veldkamp, directeur van het K.N.M.I., afdeling magnetisme, interesseert zich voor het vraagstuk en is als medewerker toegetreden.”

De commissie meent in staat te zijn binnen afzienbare tijd haar oordeel definitief te kunnen vaststellen.”

Het jaarboek 1951-1952 omvat verder de traditionele hoofdstukken, gegevens over het college zelf, de fondsen die het beheert, verslagen van commissies, financiële gegevens, herdenkingen van de gestorven leden enz.

welk vermogen sommigen van hen werkelijk te goeder trouw geloven.” Proeven genomen in de grafkelder van Wieuwerd, waar de zgn. aardstralen zeer sterk zouden optreden, hadden een **volkomen negatief** resultaat. De landbouwconsulent Cleveringa maakt momenteel grote propaganda voor de afscherming van landbouwgronden tegen de bedreiging door aardstralen. Voornoemde commissie zal nog onderzoeken wat er waar is van die „bedreiging” van landbouwgronden. Voorlopig mogen we zonder overdrijving concluderen, dat er nieuw **bijgeloof** te bestrijden valt, het bijgeloof van de afschermingskastjes.

v. N.

¹⁾ Zie op deze bladzijde het artikel uit het Alg. Handelsblad.

GEEFT
DIT BLAD,
NADAT GE HET HEBT
GELEZEN, DOOR
AAN EEN ANDER
★

U STEUNT HIERMEDE ONZE STRIJD

STATUTEN

Bijvoegsel van de Nederlandse
Staatscourant van
Woensdag 24 Sept. 1952, No. 186.

No. 1120

VERENIGING: Vereniging
tegen de kwakzalverij, ge-
vestigd te Amsterdam.
(Gewijzigde statuten).

STATUTEN

Art. 1. De vereniging draagt de naam van: Vereniging tegen de kwakzalverij, en is gevestigd te Amsterdam.

Zij heeft ten doel de bestrijding van de kwakzalverij op geneeskundig, pharmaceutisch en aanverwant gebied.

Art. 2. De vereniging tracht haar doel te bereiken door:

a. het onderzoeken van als geneesmiddelen aanbevolen stoffen;

b. het nasporen van de handelwijzen, die bij het aanbevelen en aanwenden van die middelen en geneesmethoden worden te baat genomen;

c. het bekendmaken van de uitkomsten van het onder a en b genoemde;

d. het bevorderen van de toepassing van de wettelijke bepalingen, die de kwakzalverij kunnen tegengaan;

e. het aandringen op betere wettelijke bepalingen ter bestrijding van de kwakzalverij;

f. het weren van ontoelaatbare reclame;

g. het bevorderen van de internationale bestrijding van de kwakzalverij;

h. het voeren van propaganda voor het doel van de vereniging.

Art. 3. De vereniging, rechteoorspronkelijk opgericht 10 November 1883, is, te rekenen van 15 Mei 1930, opnieuw aangegaan voor de tijd van 29 jaren en 11 maanden, alzo eindigende 14 April 1960. Uiterlijk in de laatste algemene vergadering vóór het einde van die termijn wordt omtrent de verdere duur van de vereniging beslist.

Art. 4. Leden van de vereniging kunnen zijn personen en rechtspersoonlijkheid bezittende lichamen; de leden hebben stemrecht en betalen een jaarlijkse contributie.

Art. 5. Alle besluiten van de vergaderingen over zaken worden genomen bij volstreekte meerderheid van stemmen, behoudens het bij de artt. 14 en 15 bepaalde. Over zaken wordt mondeling gestemd; staken de stemmen hierover, dan is het voorstel verworpen.

De stemming over personen geschiedt schriftelijk. Is bij de eerste stemming de volstreekte meerderheid niet verkregen, dan volgt een tweede vrije stemming. Wordt ook alsdan de volstreekte meerderheid niet verkregen, dan wordt herstemd over tweemaal zoveel personen als gekozen moeten worden en die bij de laatste vrije stemming de meeste stemmen hebben verkregen; bij deze herstemming is eenvoudige meerderheid van stemmen beslissend. Indien hierbij de stemmen staken, beslist het lot.

Art. 6. De contributie wordt geregeld bij huishoudelijk reglement, waarvan de bepalingen niet in strijd mogen zijn met deze statuten.

Art. 7. Op voorstel van het algemeen bestuur kunnen door de algemene vergadering tot erelid worden benoemd zij, die zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt voor de vereniging of haar doel; zij hebben stemrecht, doch betalen geen contributie.

Art. 8. Men meldt zich voor het lidmaatschap aan bij de secretaris.

Het bestuur weigert het lidmaatschap aan personen en lichamen, van welke men weet, dat hun handelingen in strijd zijn met het doel van de vereniging, en kan om die reden reeds ingeschreven leden schrappen. Het geschrapte lid heeft het recht zich schriftelijk te beroepen op de eerstvolgende algemene vergadering.

Art. 9. Behalve op de wijze, bij het vorig lid bedoeld, verliest men het lidmaatschap van de vereniging door opzegging, gericht tot de secretaris, vóór 1 December, door overlijden of door roeyement, waartoe het bestuur bij wanbetaling het recht heeft.

Art. 10. Behalve door de contributies van de leden worden de uitgaven van de vereniging bestreden door extra-bijdragen van de leden, door subsidies, schenkingen, erfmakingen, legaten, enz.

Art. 11. Wanneer de uitgaven van de vereniging haar inkomsten overtreffen, wordt een beroep gedaan op de leden tot het schenken van vrijwillige bijdragen. Zijn deze niet voldoende om het tekort te dekken, dan kan de algemene vergadering tot een buitengewone heffing van een extra-bedrag van elk van de leden voor het volgende jaar besluiten. Dit besluit moet vóór 1 November aan de leden worden bekend gemaakt. De extra-bijdrage kan niet hoger zijn dan de jaarcontributie.

Art. 12. Het algemeen bestuur bestaat uit ten minste 12 tot ten hoogste 15 leden, uit en door de gewone leden gekozen; het kan buitendien adviseerende bestuursleden aan zich verbinden.

Het dagelijks bestuur bestaat uit ten minste 3 en ten hoogste 5 leden, uit en door het algemeen bestuur gekozen.

De vereniging wordt in en buiten rechte vertegenwoordigd door ten minste 2 leden van het dagelijks bestuur.

Art. 13. Jaarlijks wordt vóór 1 December een door het dagelijks bestuur bijeen te roepen algemene vergadering gehouden op een door het dagelijks bestuur te bepalen tijd en plaats.

Dit bestuur kan zo nodig een buitengewone algemene vergadering bijeenroepen en is hiertoe verplicht, wanneer ten minste 20 leden van de vereniging schriftelijk zulk een vergadering aanvragen.

Mocht het dagelijks bestuur in laatstbedoeld geval zodanige buitengewone algemene vergadering niet tegen een datum, uiterlijk 4 weken na het binnenkomen van het desbetreffend schriftelijk verzoek, bijeenroepen, dan zullen bedoelde leden het recht hebben zelf tot het beleggen van de door hen gewenste vergadering over te gaan; genoemde vergadering zal zelf in haar praesidium voorzien.

Art. 14. Tot ontbinding van de vereniging vóór het einde van de in art. 3 genoemde termijn kan niet worden overgegaan dan nadat de leden ten minste een maand van tevoren met het voorstel zijn in kennis gesteld en in een algemene vergadering, waarin ten minste $\frac{3}{4}$ van het ledental tegenwoordig is. Zijn zoveel leden niet aanwezig, dan kunnen in een volgende vergadering $\frac{3}{4}$ van het aantal aanwezige leden tot ontbinding besluiten.

Art. 15. Wijzigingen van de statuten kan niet anders plaats hebben dan in een algemene vergadering, waartoe de leden ten minste 8 dagen van tevoren zijn opgeroepen en met het wijzigingsvoorstel in kennis zijn gesteld en ten minste $\frac{1}{30}$ van het ledental ter vergadering aanwezig is. De laatste zinsnede van het vorige artikel is hierbij van overeenkomstige toepassing.

Wijzigingen in de statuten treden niet in werking alvorens daarop de nadere Koninklijke goedkeuring verkregen is.

(Volgen de ondertekeningen.)

Goedgekeurd bij Koninklijk besluit dd. 30 Augustus 1952, no. 28.

Mij bekend,

De Minister van Justitie,

Namens de Minister,

Het Hoofd der 1ste Afdeling,
Th. v. Sasse v. Ysselt.

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

REDACTIE-ADRES: Peperstraat 26, Purmerend.

Opgericht 1 Januari 1881

Bestuur van de Vereniging tegen Kwakzalverij: Dr H. H. Funke, *Arts* te Amsterdam, *Voorzitter*; Mr G. C. M. van Nijnatten te Voorburg, *Vice-voorzitter*; Mevr. A. Burbach-v. d. Woord, Westlandgracht 129, Amsterdam, *Secretaresse*; L. Brest te Amsterdam, *Penningmeester*; F. C. Reijers, *Apotheker* te Purmerend, *redacteur*; mej. E. H. Hengeveld, *Arts* te Zwolle; Mr G. van Itallie, *Rechter* te Dordrecht; Mr P. Frima, *Directeur Rijksschool voor Politie-ambtenaren* te Hilversum; Mr J. Moolenburgh, *Kantonrechter* te Middelburg; E. Mijnaerends, *Tandarts* te Amsterdam; Mr J. Rimmelink, *Ambtenaar* van het Openbaar Ministerie te Dordrecht; Dr H. C. Helleman, *Apotheker* te Dordrecht

Lidmaatschap van de Vereniging inclusief Maandblad f 5.—, voor studenten en verpleegsters f 2,50. Adres voor het opgeven van leden en abonné's: Mevr. A. Burbach-v. d. Woord, Westlandgr. 129, A'dam, Tel. K 20-82272. Penningmeester: L. Brest, Argonautenstraat 19a, A'dam-Z. Postgiro van de Ver. 32237 te Amsterdam - Gem. Giro K 1672

KONINKLIJKE DRUKKERIJEN
LANKHOUT-IMMIG N.V.
Den Haag — Uitgeefster

Abonnement per jaar franco per post bij vooruitbetaling f 5.—, voor studenten en verpleegsters ..... f 2,50
Administratie Maandblad:
Mevr. A. Burbach-v. d. Woord, Westlandgracht 129, A'dam-W., Tel. K 20-82272.

Doel: bestrijding der Kwakzalverij op geneeskundig, pharmaceutisch en aanverwant gebied!

Ongepaste Ongerustheid

Wij lezen in het Algemeen Handelsblad van 23 October 1952 het volgende:

„Vooronderzoek ontwerp Geneesmiddelenwet uitgesteld

(Van onze parlementaire redacteur) 's-Gravenhage, 23 Oct.

De vele vragen, opgeroepen door het ontwerp van wat op de geneesmiddelen-voorziening en de talrijke, nog steeds binnenkomende adressen met betrekking tot dit ontwerp, dat, naar men weet, vooral bij de drogisten grote bezwaren heeft ontmoet, hebben geleid tot uitstel van de voorbereiding van het schriftelijke onderzoek van dit ontwerp.

Op verzoek van de commissie van voorbereiding heeft de centrale afdeling van de Tweede Kamer n.l. besloten, het afdelingsonderzoek voorlopig uit te stellen en het ontwerp derhalve van de agenda van 29 Oct. af te voeren.”
(*Alg. Handelsblad 23-10-'52*)

Bij het vernemen van dit bericht, waar gerept wordt over ongerustheid in kringen van drogisten vroegen wij ons af of de apotheker niet eerder redenen heeft om ongerust te zijn.

Onder de wet van 1865 ademen de drogisten rustig, wij weten althans niet beter, want nooit is ons het tegendeel gebleken.

Getuige het simpele krantenbericht is het aantal adressen met betrekking tot dit wetsontwerp gegroeid tot een groot getal en nog is de stroom niet opgehouden. Het aantal belanghebbenden moet wel enorm groot zijn en zien wij het goed, dan is door dit ontwerp van wet een ware orkaan verwekt. Onder wie dan toch?

Het zou nuttig zijn, eens na te gaan hoe Thorbecke in zijn tijd het heeft gehad en hoeveel adressen er binnenkwamen van belanghebbenden, die er in die dagen ook wel geweest zullen zijn. En dan daarbij trachten te weten te komen hoe de reactie was bij Thorbecke en zijn medewerkers.

In alle geval is gebleken, dat Thorbecke zich niet heeft gestoord aan ondeskundigen. Hij liet hen praten en requesteren en heeft de artsnijbereidkunde gelegd in handen van de bevoegde, de apotheker en de uitoefening dier geneeskunst als het uitsluitend recht van de medicus beschouwd, waarbij met alle inmenging door ondeskundigen werd afgerekend!

Nog geen honderd jaar later is de materie, door Thorbecke bij de wet geregeld, vele malen de zorg van de Overheid geweest, die heel wat werk heeft moeten verzetten voor dit laatste wetsontwerp gereed kwam, wat wel

duidelijk blijkt uit de omvang van het concept, dat nog maar een raamwet is en dus nog aangevuld moet worden met nadere regelingen.

En dat alles geschiedt terwille van de Volksgezondheid! Daarom gaat het tenslotte.

Waarover hebben drogisten toch zoveel zorg? Om die volksgezondheid? En al die andere requestanten? Ook al om de Volksgezondheid?

Is dat niet een zaak die de artsen, dierenartsen, tandartsen, vroedvrouwen en apothekers aangaat?

Als er een is, die zich zorgen kan maken, dan is dat diegene, die qua opleiding de geneesmiddelenvoorziening in handen behoort te hebben — in casu de apotheker.

De wet Thorbecke kent het recht, de artsnijbereidkunde uit te oefenen, uitsluitend aan de apotheker toe. Volgens de geest van deze wet heeft hij het monopolie. En onder deze wet hebben de drogisten rustig hun gang kunnen gaan.

In het nieuwe ontwerp is van het monopolie van de apotheker geen sprake, want hierbij krijgen ook anderen het recht om bepaalde verpakte geneesmiddelen in het klein te verkopen. Bovendien zijn, lees de Memorie van Toelichting, koortspillen, zenuwtabletten en dergelijke middelen, nog vrijgegeven ook.

Dit recht, dat de drogist hierbij zal verwerven, is verkregen door jarenlange wetsovertreding, gelet op de geest van de wet van de wet van 1865.

Een soortgelijke afwijking van het standpunt van Thorbecke hebben de apothekers kunnen constateren in het voorontwerp-Ziekenfondswet. Totnu toe mocht alleen de apotheker de genees- en verbandmiddelen afleveren aan ziekenfondspatiënten. De apotheker had, waar het het Ziekenfonds betreft, nog altijd het monopolie.

In dat voorontwerp-Ziekenfondswet werd de mogelijkheid opengelaten (beter gezegd: opengescheurd) om anderen dan apothekers genees- en verbandmiddelen te laten leveren, bijvoorbeeld drogisten.

Hiermee komt de Overheid zelf aan- dragen! En nu vraag ik: wie heeft er gelet op het feit, dat het monopolie van de apotheker door de wetgever zelf wordt aangetast, reden tot bezorgd- heid?

De drogist? Waarom? Die moet eigenlijk blij zijn en zwijgen over „verworven rechten”, die eenvoudig niet bestaan, want jarenlange wets- overtreding, ook al werd die oogluik- end toegelaten, biedt geen enkele grond om een recht op te bouwen of te verwerven. Gezwegen nog maar van de door ons o.a. in de afgelopen maan- den gesignaleerde **staaltjes van ondes- kundigheid** door het vakblad „De Dro- gist”, die overduidelijk aantonen dat het ten dele in handen geven van ge- neesmiddelen aan andere dan apothek- ers een **potentieel gevaar oplevert voor de volksgezondheid**.

En nu lezen we, dat er vooral in dro- gistenkringen bezwaren zijn, let wel tegen een wetsontwerp, waar het mo- nopolistische standpunt ten aanzien van de apotheker verlaten is om onder anderen de drogisten tevreden te stel- len.

Wij kunnen hier moeilijk spreken van loon naar verdiensten. Wij staan versteld van de durf van een groep on- deskundigen, die komen aandragen met „bezwaren” tegen een ontwerp van wet, waarmee **een compromis wordt gesloten tussen volksgezondheid en economische belangen**.

Néén, waar heden ten dage het mo- nopolie van de apotheker wordt aan- gerand, waar aan de apotheker zware plichten worden opgelegd en de dro- gist „gestraft” wordt door hem mede in te schakelen in de geneesmiddelen- voorziening, maakt het indienen van bezwaarschriften een bijzonder onaan- geneame indruk op de apotheker, die terrein moet prijs geven, wat volgens Thorbecke zijn gebied is en wat hem gedeeltelijk wordt ontnomen om toch maar geen herrie te krijgen met de drogisten, die als dank komen aandra- gen met bezwaren, die in hun kraam allerminst te pas komen.

Het zou wel eens zo kunnen lopen, dat de wetgever gaat inzien, dat het

★ Het afleveren en de research van

GENEESMIDDELEN

Kortgeleden kregen we de tekst van een rede, uitgesproken door Dr L. A. Wesly, Medisch Adviseur van de zie- kenfondsen te Rotterdam, op een ver- gadering van Medisch Adviseurs, onder ogen.

Hoewel dit artikel, waarin de rede van Dr Wesly in zijn geheel is opge- nomen, niet voor alle lezers van ons Maandblad volledig te begrijpen is, menen wij toch, (mede in verband met het ingediende ontwerp van wet, dat de geneesmiddelenvoorziening in ons land moet regelen) dat wij deze uitermate belangrijke rede in ons orgaan moeten afdrukken.

Dr Wesly zegt dan het volgende:

*Het afleveren en de research van
geneesmiddelen.*

De wetten van 1861 regelden — en regelen nog — het uitoefenen van de geneeskunde resp. het uitoefenen van de artseneeskunde. Alleen de arts is be- voegd tot het uitoefenen van de ge- neeskunst; tot uitoefening van de artse- nijbereidkunst zijn alleen bevoegd apo- thekers, apothekers-assistenten¹⁾ en die geneeskundigen, aan wie dit is toe- gestaan: de „apotheehoudende genees- kundigen”. Onder uitoefening van de artseneijbereidkunde wordt in art. 1 van de wet van 1 Juni 1861 verstaan: het bereiden en tot geneeskundig doel af- leveren van geneesmiddelen.

23 Januari 1912 werd het protokol opgesteld van de Haagse Conventie tot regeling van de handel in middelen, die tot verslaving aanleiding kunnen geven, die, zoals opium, morfine, cocaïne e.d. — ook als geneesmiddelen worden ge- bruikt, de z.g. Opiumwet.

In 1919 kwam de Warenwet de keu- ring en aanduiding van *waren* regelen. Onder „waren” verstaat de wet: eet- en drinkwaren, benevens gebruiksartikelen, die worden gebezigd voor de bereiding daarvan. Voor de keuring van waren is het land verdeeld in gebieden; voor elk gebied is er een keuringsdienst. De voorschriften omtrent de te stellen eisen en de methoden van onderzoek zijn te vinden in de Warenwet en ik mag wel als bekend veronderstellen, hoe nauw- gezet de keuringsdiensten werken en

¹⁾ Onder toezicht van een apotheker.

compromis, waarmee zij tracht de volksgezondheid te redden en daarn- aast de drogist en andere belangheb- benden tot zwijgen te brengen en te- vreden te stellen met economische voordelen, een zeer moeilijke opgave is.

Wanneer men het beginsel van Thorbecke laat varen is het begrijpe- lijk dat daaruit politieke munt wordt geslagen door ondeskundigen, die het loslaten van juiste beginselen

hoe streng het toezicht is op het na- leven der wet.

Het ontstaan van de chemische in- dustrie met daaraan annex de ontwik- keling van de pharmaceutisch-chemische geneesmiddelenindustrie was in 1865 uiteraard niet te voorzien. In 1884 vond Knorr het antipyrine; in 1899 bracht Bayer het aspirine; in 1901 begon Paul Ehrlich de strijd tegen de infectieziek- ten met de chemotherapie, zoekende naar de „therapia sterilisans magna”; in 1906 werd hij directeur van het Insti- tut für Experimentelle Therapie te Frankfurt am Main.

Thorbecke was al in 1872 overleden en zijn wetten van 1865 hielden reke- ning met de kennis *en met de omstan- digheden van die tijd*.

Toen Withering na 20 jaar van on- derzoek een klein geschrift publiceerde over het vingerhoedskruid was zijn con- clusie: „let it be continued until the act on the kidneys, the stomach, the pulse or the bowels, let it be stopped upon the first appearance of any of these ef- fects”. Dit was meer dan 150 jaar ge- leden. Wij hebben sindsdien de gluco- siden van de digitalis leren kennen; wij weten nu, dat de verhoudingen anders liggen bij de digitalis purpurea dan bij de digitalis lanata; wij beschikken thans over de mogelijkheid van standaardisa- tie. Einthoven vond de snaargalvano- meter en de diagnostiek is door het elec- trocardiogram verfijnd. Maar weten wij voor de *therapie* méér van het pulvis foliorum digitalis af dan Withering in 1795 publiceerde? Na 20 jaar van on- derzoek! Hoe verschillend zijn de om- standigheden nu.

De chemie heeft een vlucht genomen, die voor deze tijd kenmerkend is. De tijd van diligence en trekschuit is voorbij en zelfs de motorisering van het vervoer te land, ter zee en in de lucht, — trein en auto, dieselmotor, vliegma- chine, dit alles is al niet meer up-to- date. Supersonische snelheden, raket- aandrijving, atoomkracht! De trieste reeks van ongevallen met straalmotoren in de laatste tijd geeft echter te denken en wel, of er geen grens is aan het men- selijk reactie-vermogen. Is deze grens er in de chemie ook?

uitleggen als een teken van zwakte.

Meent de aandachtige lezer, die zijn verstand laat werken, soms niet, dat **de drogist over het algemeen heel goed weet**, dat artseneijverkoop en bereiding het terrein van de apotheker is, waar- op hij niets heeft te maken?

Ongepast is de houding van ondes- kundigen, die menen door het laten horen van een luide stem in het gelijk gesteld te kunnen worden. R.

Uiteindelijk is de situatie deze, dat in de chemie de mogelijkheden vrijwel onbegrensd zijn. Het is relatief eenvoudig om, uitgaande van een bepaalde structuurformule, een nieuwe stof te verkrijgen. Het is allerm minst mijn bedoeling om de technische research, die dit mogelijk heeft gemaakt, hiermede te kleineren. Integendeel! Maar, nu deze technische research de wetmatigheden, volgens welke organisch-chemische syntheses verlopen, eenmaal heeft gevonden, zijn deze — voorzover niet door patenten beschermd — ter beschikking van de pharmaceutische industrie gekomen. En dan blijken er veel meer chemici te zijn om nieuwe preparaten uit te denken dan pharmacologen om deze op hun mérites te toetsen!

Een moeilijkheid is voorts, dat deze pharmacologische research vaak op *dierproeven* berust. Voorzover hierdoor een praeparaat kan worden geijkt, is alles in orde. Hoe vaak zien wij echter niet, dat er „kortsluitingen” ontstaan.

Geeft men ratten een vitamine-E-arm dieet, dan aborteren zij op de 9e dag van de graviditeit, waarbij het ovum typische afwijkingen aan het chorion vertoont. Dus beveelt de pharmaceutisch-chemische industrie vitamine-E aan bij habituele abortus bij de vrouw. Hoeveel geld zou er besteed zijn als consequentie van dit — met de eveneens voor deze tijd kenmerkende „strategie van de reclame” — bij de artsen (en niet te vergeten het publiek) gesuggereerde „dus”? Ik zal niet ingaan op de begrippen „abortus”, „dreigende abortus”, „habituele abortus”, „dreigende, habituele abortus”, ik zal ook niet de al-of-niet-wenselijkheid van medicamenteuze therapie van de abortus bespreken, ik wil het nu alleen maar hebben over dat „dus”.

In onze moderne samenleving is bij de mens een vitamine-E-arm dieet niet wel denkbaar; in Londen bleek dit alleen bij paupers soms het geval, *maar deze paupers hadden kinderrijke gezinnen*. Geeft dit reeds te denken, in 1948 verscheen in de Schweizerische Medizinische Wochenschrift een artikel: Serumtokopherolbestimmungen in der normalen Schwangerschaft und bei Aborten von O. Käser aus der Universitäts Frauenklinik Basel: Director: Prof. Dr Th. Koller, Nr. 22, 1948, blz. 535-536, waaruit blijkt: „Bestimmungen des Serumtokopherolspiegels ergaben, dasz der Vitamin-E-Gehalt des Blutes in der 2-Hälfte des Schwangerschaft ansteigt. Vergleichende Untersuchungen bei normalen Schwangerschaften in den ersten 5 Monaten und bei Aborten in diesem Zeitraum zeigten übereinstimmende Durchschnittswerte.

Der Minimalwert von 0,32 mg% kam bei beiden Gruppen ungefähr gleich häufig vor. Auch die Durchschnittswerte bei pathologischen Abortiern entsprachen denjenigen in der normalen

Schwangerschaft und bei Aborten mit normalen Konzeptionsprodukten. Eine E-Hypovitaminose im mütterlichen Serum bestand in keinem der Fälle mit pathologischen Eiern. Es wird deshalb angenommen, dasz bei dem vom Verfasser untersuchten Material der Vitamin E-Mangel als Abortursache keine oder nur eine unbedeutende, vielleicht zusätzliche Rolle spielte, und dasz die Fehlentwicklung gewisser Abortier nicht Folge einer E. Hypovitaminose war”. Overigens was *vitamine E. reeds in 1940 niet aanvaard voor de Amerikaanse pharmacopee, omdat er geen bewijs was, dat het werkzaam is*. Een standpunt dat de C.M.P.C. nu nog inneemt.

Een soortgelijke kortsluiting ziet men ook bij het pantotheenzuur. Een deficit heeft bij het dier, als dit op een pantotheenzuur-arm dieet wordt gehouden, een aantal afwijkingen in de pels ten gevolge en „dus” wordt het pantotheenzuur niet alleen als anti-grijze-harenfactor, maar ook als middel tegen kaalhoofdigheid en ter verbetering van de haargroei per os en in haarwater aan geprezen, — als haarwater zelfs op openbare aanplakzuilen. In het land van herkomst van dit haarwater mag een middel, waarvoor anders dan in de vakpers reclame wordt gemaakt, om deze reden niet voor fondsrekening worden verstrekt.

Ook al ontstaan er dan geen „kortsluitingen” in de trant van de bovengenoemde, dan nog is het niet zonder meer mogelijk om op grond van de resultaten bij dieren *verantwoord* een middel bij de mens toe te passen. Niet alleen kunnen de omstandigheden bij de zieke mens anders liggen dan bij de gezonde of zelfs zieke proefdieren het geval was, waardoor de resorptie bijv. anders wordt, de afbraak of de ontgifting beïnvloed wordt, zodat er — soms zelfs belangrijke — verschillen in gevoeligheid, optimale werkzaamheid en variatiebreedte tussen toxische en therapeutische doseringen blijken. Hoe vaak reageert het menselijk organisme echter niet anders! Ik bedoel hiermede niet de individuele reacties bij idiosyncrasie of bij anaphylaxie, ook al is nog lang niet voldoende bekend, dat men iemand anaphylactisch kan *maken* door te kleine doses of uitwendig geapliceerde sulfonamiden, penicilline, of dat men een „reactie van Herxheimer” kan *verwekken* door te veel chloramphenicol, penicilline. Ik zou willen herinneren aan de anurieën door de verstopping van de nierkanaaltjes met de bij de mens uitkristalliserende acetylverbindingen van sulfonilamide, bij doseringen, die voor de gebruikte proefdieren per kg lichaamsgewicht volkomen onschadelijk zijn. Wij hebben sedert geleerd om de bloedspiegel te bepalen en de dosering binnen veiliger grenzen te houden en er zijn sulfa-paerparaten gesynthetiseerd,

die meer oplosbare of minder gemakkelijk uitkristalliseerbare acetyl-verbindingen vormen. Het blijvend letsel door de — op grond van de dierproeven verantwoorde, maar voor de mens (of voor de zieke mens) te hoge — dosering is echter evenals de talrijke gevallen van onherstelbare doofheid door te hoge dosering en/of te lang voortgezet gebruik van streptomycine evenmin te verhelpen als het mogelijk is om diegenen, die aan hun anurie door crystallurie zijn gesuc-combeerd vóór wij dit wisten, weer te doen herleven, nu wij de beschikking hebben over sulfa-paerparaten, die dit niet of niet zo gemakkelijk doen.

Bij de thiouracil-paerparaten zien wij ook iets dergelijks. Stelt men de werkzaamheid bij de rat van thiouracil op één, dan vindt men voor methylthiouracil 1 en voor propylthiouracil 11 zodat het — bij de toxiciteit van thiouracil — begrijpelijk is, dat men in Amerika de voorkeur gaf aan propylthiouracil. In ons land is methylthiouracil gebruikelijker, vermoedelijk omdat dit o.a. door Organon (Antibason) en door Brocapharm (Prostrumyl) vervaardigd wordt, terwijl er al gauw Abadol (Specia, aminothiazol) verkrijgbaar is geweest. Dit product werd gesynthetiseerd aangezien de arbeiders, die sulfathiazol maakten, last van hypo-thyreoidie bleken te krijgen.

In Endocrinology 1949, 44, 588, beschrijven Stanley & Astwood vergelijkende, proeven met verschillende stoffen, die de synthese van thyroxine door de gl. thyroidea remmen. Ik zal niet ingaan op de interessante evenwichtstoestand tussen vorming van thyreotroop hormoon en thyroxine-productie, noch op de gevolgen van de verstoring van dit evenwicht door de gebruikelijke thyreostatica, doch ik wil alleen wijzen op hun conclusie, dat er tussen de mens en de rat zeer grote verschillen bestaan wat betreft de uitwerking van deze paerparaten.

	mens	rat
thiouracil	1	1
methylthiouracil	2	1
propylthiouracil	0.75	11
mercaptoimidazole	10	2
methylmercaptoimidazole	100	2

Inmiddels hebben de Engelsen van dit laatste praeparaat een carbaethoxy-verbinding gesynthetiseerd, die voorlopig nog maar bekend is onder de naam C.G. 1, die niet alleen smakeloos maar nog iets werkzamer voor de mens zou zijn, terwijl van Amerikaanse zijde een geïodeerd thiouracil (Itrumil) werd in de handel gebracht, dat zowel de vorming van het thyreotroop hormoon als dat van thyroxine tegen zou gaan. Door Laroche-Navarron is een middel in de handel gebracht, dat via de hypophyse de schildklier zou beïnvloeden (para oxy propiophenonum-frenantol), waar-

mede thans ook Brocapharm onder de naam Phrenohypon adverteert o.a. in Medisch Contact.

Bij dit alles rijst de vraag: is hierop geen *klinische* research nodig? Met voldoende *contrôle*-materiaal en een goede materiaal-*contrôle*!

Withering bestudeerde zijn probleem 20 jaar, eer hij publiceerde, maar dat geldt na bijna 160 jaar nu *nóg*. Type-rend voor onze tijd van supersonische straalvliegtuigen is *echter* de wijze, waarop het nieuwe *middel tegen tuberculose, het isonicotinyldiazide*, via de *geïllustreerde lekenpers* bekend gemaakt werd en alleen in ons land door enige fabrieken, uiteraard onder eigen naam, wordt gemaakt. En verschillende huisartsen hebben zelfs het al aangevraagd, om het voor fondsrekening te mogen proberen. *Contrôle*-materiaal zullen zij wel niet hebben, denk ik zo. De inmiddels in de *vakpers* gepubliceerde wetenschappelijke mededelingen zijn *allesbehalve bemoedigend*.

Een mededeling in The Practitioner van Juni 1952, No. 1008, blz. 608 over Isonicotinic acid hydrazide by a human guinea-pig besluit reeds: „After one month's treatment with isonicotinic acid hydrazide this guinea-pig asserts that he feels very much better. He gets up at 6. a.m. and goes to bed at 9.30 p.m., he potters about or reads or drives all day, which he hasn't been able to do since last August. He is afebrile and his sputum is about a quarter of what it was. It is an incredible improvement in a short time. All these observations will be commonplace in a few months. We have still to find out the criteria for stopping the drug, whether, when it is stopped, the T.B. eleven comes back for another innings, and if so, whether that eleven will be more cunning in dealing with isonicotinic acid than they were before.”

Helaas is wel duidelijk, dat de t.b.c.-bacillen inderdaad terugkomen, in groter aantal *en resistent tegen isonicotine zuur* worden, dat zelfs vlugger worden dan tegen streptomycine. De consequenties hiervan voor de t.b.c.-bestrijding lijken mij nog het bedenkelijkst: een oude t.b.c.-lijder, die met positief *en resistent* sputum *rond loopt*, omdat hij zich ongelooflijk verbeterd *voelt*, maar onderwijl dan toch maar positief is en daarbij resistent geworden t.b.c.-bacillen waarschijnlijk zelfs kwistig in zijn omgeving loopt te verspreiden. Bij nier-tuberculose blijkt het zelfs geen invloed te hebben op de objectieve verschijnselen, al wordt de eetlust beter. Bij dit alles is nog sprake van bonafide industrieën van in zekere zin nog „enkelvoudige” stoffen, in ons land mag echter iedereen allerlei verpakte geneesmiddelen in de handel brengen.

De drogist zorgt hierbij wel voor aflevering, desnoods een kruidenier of iemand anders. „Artsenijbereidkunde”

komt hieraan niet te pas en volgens de *letter* van de wet is niemand „in overtreding”. Immers de fabrikant *bereidt*, maar levert niet af, zeker niet „tot geneeskundig doel”; *afleveren*, dat doet de drogist, resp. de kruidenier, maar bereiden is daar niet bij en „geneeskunde” komt er niet aan te pas! *Formeel* is dus alles volkomen in orde, zo lang er maar geen verslavingsmiddelen (voorzover althans als zodanig vermeld in de Opiumwet van 1912!) worden afgeleverd en de Warenwet komt er uiteraard ook niet aan te pas. Wat komt er echter terecht van materiaal-*contrôle* op deze wijze? Zou er bij deze steeds wassende stroom van ongecontroleerde en zelfs oncontroleerbare „geneesmiddelen” geen grens komen aan het menselijk reactievermogen, om kaf van koren te kunnen onderscheiden?

Een „nieuwe” geneesmiddelenwet zal hierin verbetering moeten brengen. Het is te hopen, dat daarin de uitoefening van de artsnijbereidkunde en vooral de verkoop van geneesmiddelen op zodanige wijze worden geregeld, dat op de wijze van de Warenwet ook hiervoor materiaal-*contrôle* wordt ingevoerd.

Naast deze meer op pharmaceutisch terrein liggende materiaal-*contrôle* is er echter ook nog *contrôle*-materiaal nodig. De individuele huisarts, de meeste individuele specialisten zelfs, beschikken niet over voldoende *contrôle*-materiaal. Bepaalde onderzoeken zullen minstens gecoördineerd, zoal niet in enkele grote klinieken, geconcentreerd moeten geschieden.

In België, Frankrijk, Engeland bereikte men op deze wijze in korter tijd met minder kosten meer inzicht in dosering, indicatie en duur van toedienen van streptomycine dan in ons land het geval is geweest.

Wij kunnen natuurlijk ons refereren aan wat buitenlandse Medical Research Councils aan New and Non-Official Remedies vrij geven of weigeren te aangaarden. Er is in ons land echter een eigen pharmaceutisch-chemische industrie; ons land beschikt over tal van wetenschappelijke werkers. Zij hebben verdienstelijk werk geleverd en zullen dit in de toekomst toch ook wel blijven doen. Is het echter aannemelijk, dat een buitenlandse Medical Research Council voor nieuwe Nederlandse vindingen voldoende belangstelling zal willen en ook kunnen opbrengen?

Voor een verantwoorde therapie, waarbij de arts dus redelijkerwijze overtuigd is, dat zijn therapie doorgaans baat en praktisch nooit schaadt, moet de behandelend geneesheer over meer gegevens kunnen beschikken dan de vaak zo suggestieve gebruiksaanwijzing, die bij de specialité's verpakt is. Deze verpakkingen hebben behalve het nadeel van de confectie: *één* snit voor *alle* mogelijkheden niet eens het voordeel van de confectie: *als regel is het ver-*

pakte geneesmiddel belangrijk duurder dan wat de apotheker zou hebben bereid. Zij zijn dus niet eens economisch verantwoord. Men verdenke mij niet van het willen benadelen van drogisten of fabrikanten of het willen bevoordelen van apothekers.

Er staat hier een veel hoger goed op het spel.

Het „ars praescribendi” dreigt met al die specialité's verloren te gaan en hoe zou een arts, die niet weet, wat en hoe hij voorschrijft, nog kunnen beoordelen of het helpt en waarom het helpt.

Welke gevolgen zal dit uiteindelijk voor de volksgezondheid en voor onze economie hebben?

Als ik wel ben ingelicht zijn de pogingen om de oude wet van 1865 door een nieuwe te vervangen tot nu steeds mislukt, daar hierbij vele tegenstrijdige belangen met elkaar in botsing komen.

Moeten wij als medisch adviseur niet vragen: draagt de gemeenschap echter niet de lasten, tenzij de uitoefening van de *artsenij*-bereidkunde en de verkoop van geneesmiddelen niet alleen in overeenstemming met de *letter* maar ook *in de geest van de wet* geschieden?

Is daarnaast echter niet nog een Nederlandse Medical Research Council nodig om uit te maken, of, hoe en wanneer een bepaald medicament medisch verantwoord en een causale, rationele therapie is te achten?

Naschrift.

Het is gelukkig, dat er vanaf bepaalde posten gewezen wordt op de toestand in ons land, die, om kort te gaan, gekenmerkt kan worden als te zijn hopeeloos rusteloos en wanordelijk.

Dagelijks komen de practiserende arts en apotheker in aanraking met reclames voor geneesmiddelen. Het ene is al beter dan het andere.

Gaan wij nu „met de week vooruit”?

Integendeel. Waar critiekloos wordt gehandeld is van vooruitgang geen sprake.

Artikelen over geneesmiddelen in de dagbladen en andere periodieken, lezingen over medicamenten in de radio, een overstelpend aantal folders in de brievenbus van arts en apotheker hebben een verwarrende invloed gehad op het gehele volk. Om maar te zwijgen van andere vormen van reclame.

Moge het artikel van Dr Wesly, waarin onder meer gewezen wordt op de geest van een tijd, die lang achter ons ligt, velen tot nadenken stemmen en hun de ogen openen voor de noodzakelijkheid, dat de geneeskunst en artsnijbereidkunde, willen zij een zo groot mogelijk effect hebben, *uitsluitend in handen blijven van deskundigen*.

Alleen dan kan een nieuwe wet op de geneesmiddelenvoorziening voldoen aan de eis, dat de volksgezondheid er door gediend wordt.

Red.